

didakta

november 2014

številka

176

letnik XXIV

cena 11,99 EUR

www.didakta.si

Fokus: Mednarodno sodelovanje v šoli

INOVATIVNO IZOBRAŽEVANJE O EVROPSKI INTEGRACIJI / Martina Hribernik

SHAPE - Strong Health, hAppy PEople / Andreja Žalik Kranjc

RUDARJI IZ ROVOV V SRCA / Sabina Potrbin

**KAKO JE ETWINNING VPLIVAL NA MOJE DELO ALI VSE, KAR NUDI
EVROPSKI PORTAL ZA MEDNARODNO SODELOVANJE / Darja Smole**

**VKLJUČITEV OŠ BREZOVICA PRI LJUBLJANI V MEDNARODNI PROJEKT
COMENIUS SOUVENIRS FOR EUROPE / Barbara Cerkovnik**

ETIKA IN VREDNOTE V VRTCU / Irena Rozman

BRALNA PISMENOST PRI URI ŠPORTA / Klavdija Rizmal

PRAZNIČNI OKTOBER V ŠOLSKE KNJIŽNICE OŠ BELTINCI / Cvetka Rengeo

Uvodnik

Mednarodno sodelovanje v šoli

Zadnja četrtnina prejšnjega stoletja je počasi in prav potihoma prinesla v pedagoški prostor spremembo z daljnosežnim učinkom. Ne verjamem, da je bilo v sredini osemdesetih let 20. stoletja prav mnogim, razen nekaterim posameznikom, ki so bili neposredno vpleteni v razvoj nove informacijske in komunikacijske tehnologije, že jasno, kakšne posledice bo prinesla prva množična uporaba računalnikov. Ne toliko zaradi tega, ker so bili računalniki sprva namenjeni omejenemu shranjevanju podatkov ali pa zato, ker so kar hitro izpodrinili pisalne stroje, ampak bolj zato, ker so z vzpostavitvijo globalnega internetnega omrežja načini človekovega sporazumevanja na dolge razdalje postali bliskoviti, čas in način

sporazumevanja pa praktično identičen tistemu, ki ga posamezniki uporabljajo v vsakdanjem življenju. Časi, ko smo za potrebe sporazumevanja še napisali kako pismo, so nepreklicno minili. Danes si komunikacije med ljudmi brez informacijske tehnologije pravzaprav sploh ne znamo predstavljati več.

Zakaj na tem mestu, ko bi pravzaprav moral govoriti o mednarodnem sodelovanju v sferi pedagogike, sploh omenjam informacijsko tehnologijo? Razlog je preprost. Mednarodnega sodelovanja, kakršnega koli, ne le na področju pedagoškega dela, si ne moremo več predstavljati brez učinkovitega sporazumevanja na daljavo. Kakovostno mednarodno sodelovanje pa lahko danes teče le še preko mednarodnih informacijskih kanalov. Da takšno sodelovanje poteka, in to zelo uspešno, bo bralcu tokratne številke revije Didakta razvidno že, če bo na hitro preletel le kazalo aktualne številke. Vidimo lahko, da se slovenske osnovne šole uspešno vključujejo v mednarodno sodelovanje.

Ključna značilnost vseh teh sodelovanj je individualni angažma posameznih pedagoških delavk oziroma delavcev. Državna podpora mednarodnim projektom je komajda kaj več kot simbolna oziroma je omejena na posredovanje informacij. Financiranje je predmet evropskega finančnega načrta, v ospredje pa stopajo individualni stiki in poznanstva med vpletenimi pedagogi. Pričakujemo lahko, da bo ta element v prihodnosti le še pridobil na pomenu; le tisti, ki bo imel na mednarodni ravni spleteno mrežo poznanstev in stikov, bo lahko uspešno konkuriral za mednarodna sredstva, s katerimi bo lahko financiral izvajanje mednarodnega projekta.

Torej, čas je, da v pedagoški sferi 'pletilke' končno in dokončno zamenjamo z novo informacijsko tehnologijo in spletemo mrežo mednarodnih projektov, in videli boste, prav lepo nam bo.

Dr. Tomaž Krpič

KAZALO

Fokus	Med teorijo in prakso	Prehrana v šoli
02 - INOVATIVNO IZOBRAŽEVANJE O EVROPSKI INTEGRACIJI / Martina Hribernik	20 - Prek sodelovalnega učenja do znanja in pozitivne učne klime / mag. Alenka Tratnik	44 - SOLSKILONEC.SI - PODPORA ORGANIZIRANI ŠOLSKI PREHRANI ZA ZDRAVJE PRIHODNIH GENERACIJ / Rok Poličnik
05 - SHAPE - Strong Health, hAppy PEople / Andreja Žalik Kranjc	Šolska praksa	Glasba v šoli
09 - RUDARJI IZ ROVOV V SRCA / Sabina Potrbin	25 - ELEMENTI MONTESSORI PEDAGOGIKE V VRTCU KURIRČEK LOGATEC / Mateja Žagar	48 - SE ZAVEDAŠ, KAJ VSE ZMORE GLASBA? KO MOČ GLASBE PRESENETI TUDI PEDAGOGA / Vojko Veršnik
11 - KAKO JE ETWINNING VPLIVAL NA MOJE DELO ALI VSE, KAR NUDI EVROPSKI PORTAL ZA MEDNARODNO SODELOVANJE / Darja Smole	29 - ETIKA IN VREDNOTE V VRTCU / Irena Rozman	Šolski kolektiv
16 - VKLJUČITEV OŠ BREZOVICA PRI LJUBLJANI V MEDNARODNI PROJEKT COMENIUS SOUVENIRS FOR EUROPE / Barbara Cerkovnik	37 - BRALNA PISMENOST PRI URI ŠPORTA / Klavdija Rizmal	53 - UVAJANJE SPREMEMB V ŠOLSKI KOLEKTIV / mag. Andrej Berdajs
	40 - PRAZNIČNI OKTOBER V ŠOLSKI KNJIŽNICI OŠ BELTINCI / Cvetka Rengeo	Podlistek
		60 - Reci NE brez slabe vesti / Jesper Juul

INOVATIVNO IZOBRAŽEVANJE O EVROPSKI INTEGRACIJI / Martina Hribernik, profesorica geografije in univerzitetna diplomirana politologinja / OŠ Križe

V letošnjem šolskem letu 2014/2015 bo že tretje leto zapored potekal evropski projekt o Evropski uniji, ki sodi v okvir programa *Jean Monnet Module* vseživljenjsko izobraževanje in je sofinanciran iz sredstev Evropske unije. Na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani ga vodi koordinatorka dr. Ana Bojinović Fenko. V projektu lahko brezplačno sodelujemo tudi učitelji osnovnih šol in srednjih šol.

Prvo leto se je projekt imenoval **Inovativno izobraževanje o evropski integraciji** in je bil namenjen učiteljem z osnovnih šol, ki so želeli z inovativnimi metodami poučevanja izboljšati vključevanje vsebin, povezanih z Evropsko unijo, v svoje učne programe in šolske aktivnosti.

Na seminarju so bile najprej predstavljene možnosti in viri, ki so učiteljem in učiteljem lahko v pomoč pri vključevanju vsebin EU v šolske predmete. Nato pa smo bili učitelji povabljeni k nadaljnjemu sodelovanju pri projektu z izvedbo pilotnega preizkusa ene od metod (kviz, raziskovalne metode, debata ali esej), z vključevanjem vsebin EU na svojih šolah. Na ta način smo bili učitelji aktivno vključeni v razvoj pedagoških metod in izmenjavo dobrih praks.

Na naši šoli smo z učenci pri pouku geografije kot inovativno metodo poučevanja o EU izvedli kviz. Naša osrednja tema kviza je bila **Pravice otrok v EU**. Pri šolski uri sta bila prisotna tudi dva predavatelja s Katedre za mednarodne odnose Fakultete za družbene vede, ki sodelujeta pri projektu EU v šoli, in sicer doc. dr. Ana Bojinović Fenko in doc. dr. Marko Lovec.

V uvodnem delu sem za motivacijo učencem nanizala nekaj trditev o pravicah otrok v EU, na katere so odgovorili z drži ali ne drži. Izkazalo se je, da učenci vseh pravic ne poznajo. Težave so imeli zlasti pri prvi in tretji trditvi.

Nato je sledilo delo po skupinah, kjer so učenci prebrali besedila pravic in si ogledali pripadajočo fotografijo. O pravicah, ki so jo izbrali, so se tudi pogovorili: obnovili so besedilo, ki so ga prebrali, izmenjali svoje izkušnje

glede razumevanja in izvajanja določene otrokove pravice, se pogovorili, če česa niso razumeli, in se pripravili za poročanje/razlago otrokove pravice drugim skupinam.

Člani skupin so nato drugim skupinam pred tablo poročali o otrokovi pravici, ki so jo obravnavali. Učenci preostalih skupin so nastopajočim postavljali vprašanja o vsebini otrokove pravice. Na koncu se je razvila živahna razprava o pravicah, pri kateri sta sodelovala tudi predavatelja s Katedre za mednarodne odnose.

Na koncu učne ure je sledil sklepni kviz, in sicer tako, da so učenci ponavljali in utrjevali učno snov s pomočjo različnih tipov vprašanj.

Po izvedbi kviza in debate smo bili učitelji skupaj z učenci povabljeni na zaključni dogodek projekta na FDV in na Predstavništvo Evropske komisije v Ljubljani. Tam smo predstavili izvedbo kviza (osnovnošolci) in razpravo (srednješolci), izpostavili primere dobrih praks metod poučevanja o EU glede na različno predznanje, vsebino predmeta in starost učencev/dijakov, podali praktične primere in priporočila. Dogodek smo zaključili z obiskom Predstavništva Evropske komisije v Ljubljani. Tam smo udeleženi učencem in dijakom podelili nagrade, učiteljem pa certifikate za izvedene eksperimente.

V šolskem letu 2013 je potekalo nadaljevanje projekta z naslovom *Problem based learning and cross-curricular teaching of the EU / PROCROS* – Problemsko učenje in medpredmetno poučevanje Evropske unije v šoli.

V letošnjem šolskem letu 2014/2015 pa se projekt nadaljuje že tretje leto

zapored, in sicer z naslovom *Kurikuli osnovnih šol, obogateni z vsebinami o Evropski uniji – Enhanced EU content in primary school curricula (EU4PRIM)*. Zainteresirani učitelji smo se prvega srečanja udeležili 7. novembra 2014, drugo srečanje pa bo izvedeno v decembru 2014.

KVIZ: MOTIVACIJA

- Osnovnošolsko izobraževanje mora biti brezplačno za vse otroke.
DRŽI /NE DRŽI
- Otroci ne bi smeli biti ločeni od svojih staršev, razen če je to v njihovo dobro.
DRŽI/NE DRŽI
- Ko odrasli odločajo o stvareh, ki zadevajo tudi otroke, otroci nikoli ne smejo povedati svojega mnenja.
DRŽI/NE DRŽI
- Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah ti daje pravico, da se sproščeno igraš.
DRŽI/NE DRŽI
- Zdravstveno varstvo ni ena od otrokovih pravic.
DRŽI/NE DRŽI

Učna priprava Razred: 7. razred Datum: 30. 5. 2012
Šola: OŠ Križe Predmet: geografija Učiteljica: Martina Hribernik
Učna tema: Evropska unija
Učna enota: Pravice otrok v EU
Vzgojno-izobraževalni cilji: - Ponovi in utrjuje znanje o Evropski uniji. - Našteje pravice otrok v Evropski uniji. - Razloži vsako izmed pravic. - Opiše svoj primer uresničevanja / neuresničevanja otrokove pravice.
Učne oblike: – <u>frontalna</u> – <u>skupinska</u> – <u>v dvojicah</u> – <u>individualna</u>
Učne metode: – <u>razgovor</u> – <u>razlaganje</u> – <u>prikazovanje</u> – praktični del – <u>delo s tekstom</u> – demonstriranje – eksperiment – opazovanje – <u>delo z računalnikom</u>
Učila: - Učni listi z besedili o pravicah - Fotografije, ki prikazujejo pravice otrok - Spletna stran EU Kotiček za otroke: http://europa.eu/kids-corner/index_sl.htm (citirano: 28. 5. 2012)
Učni pripomočki: računalnik (program Microsoft Word, internet), projektor
Novi pojmi: preventiva, kurativa, Center za socialno delo, varuh človekovih pravic

Korelacije: Državljska in domovinska vzgoja ter etika, zgodovina
Viri in literatura: - Justin, J., 2011: Državljska in domovinska vzgoja ter etika. Delovni zvezek za 7. razred, i2, 76 str. - Otrokove pravice: www.devetletka.net/resources/files/doc/.../Otrokove_pravice.ppt (citirano: 28. 5. 2012)
Didaktične komponente učnega procesa: – <u>priprava</u> – <u>usvajanje</u> – <u>urjenje</u> – <u>ponavljanje</u> – <u>preverjanje</u> in <u>ocenjevanje</u>

Potek dela:		
Čas	DELO UČITELJA	DELO UČENCA
5 min	1. Uvodni del a) Motivacija Projiciram vprašanja kviza na platno. b) Napoved učne vsebine Predstavim cilj učne ure in naštejem učne pripomočke. Napovem temo: Pravice otrok v EU.	Učenci individualno rešujejo vprašanja kviza: DRŽI/NE DRŽI. Rešitve zapisujejo na tablo. Ugotovijo temo učne ure in jo zapišejo na tablo: Pravice otrok. Pripravijo učne pripomočke in v zvezek napišejo naslov: Pravice otrok v EU. Učenci se razdelijo v pet skupin po tri člane. Iz vsake skupine po eden izbere besedilo o pravici otrok.
30 min	2. Usvajanje nove učne vsebine Razdelim učne liste z besedili o pravicah otrok (Učni listi z besedili so priloga učni pripravi). Na mizo položim tudi fotografije, ki prikazujejo pravice otrok (Fotografije so priloga pripravi). Če potrebujejo pomoč, jim pomagam. Napovem skupinsko poročanje drugim skupinam. Povem, da ima Evropska unija veliko vlogo pri uresničevanju pravic v praksi. Po zaslugi Evropske unije se te pravice še posebej dosledno upoštevajo na območju držav članic.	Izberejo fotografijo, ki ponazarja besedilo pravice, ki so jo že prej izbrali. Učenci po skupinah preberejo besedila pravic. Nato se pogovorijo o pravici, ki so jo izbrali: obnovijo besedilo, ki so ga prebrali, povejo svoje izkušnje, se pogovorijo, če česa ne razumejo in se pripravijo za poročanje / razlago pravice drugim skupinam. Člani skupin drugim skupinam pred tablo poročajo o pravici, ki so jo predelovali. Učenci drugih skupin nastopajočim postavljajo vprašanja o vsebini pravic. Razvije se mini debata o pravicah.
10 min	3. Zaključni del Projiciram vprašanja kviza. Odprem spletno učilnico, kjer sem učencem odprla povezavo na spletno stran EU Kotiček za otroke: http://europa.eu/kids-corner/index_sl.htm .	Učenci preberejo vprašanja in jih na glas rešujejo. Za domačo nalogo poiščejo še druge pravice, ki jih pri uri še nismo obravnavali, in njihovo vsebino predstavijo pri naslednji šolski uri.

PONAVLJANJE IN UTRJEVANJE: SKLEPNI KVIZ

1. vprašanje: Preberi besedilo in odgovori na vprašanje.

Desetletni deklici sta v prometni nesreči umrla oba starša. Njena želja je bila, da bi odraščala pri dedku in babici. Do svojega petega leta je s starši živela pri njima, tudi pozneje je večkrat

prespala. Da sta jo vzela k sebi, ji je pomagalo pri žalovanju.

Vendar je Center za socialno delo (ustanova, ki pomaga ljudem v stiski), ki odloča v takšnih primerih, sklenil, naj deklica živi pri stricu – čeprav s stričevo družino nikoli ni imela stikov. Tako so se odločili kljub temu, da je deklica jasno povedala, da želi ostati pri babici in dedku.

Babica in dedek sta prosila za pomoč varuha človekovih pravic. Pismo mu je napisala tudi deklica. Zapisala je, da želi ostati pri dedku in babici, predlagala pa je naslednje: eno leto bi jo poskusno pustili pri dedku in babici in če bi bilo kaj narobe, se še vedno lahko preseli k stricu. Kljub vsemu so se odločili, da postane stric dekličin skrbnik (skrbi za deklico).

Vprašanje: V tem primeru nista bili upoštevanji dve otrokovi pravici. Kate-ri? Obkroži pravilna odgovora.

- Otroci imajo pravico do zadostne količine hrane in čiste vode.
- Otroci imajo pravico do ustrezne življenjske ravni.
- Otroci imajo pravico biti s svojimi družinami ali s tistimi, ki bodo najboljše skrbeli za njih.
- Otroci imajo pravico do zdravstvenega varstva.
- Otroci imajo pravico do izražanja lastnega mnenja in do tega, da se to mnenje upošteva, če je le mogoče.

2. vprašanje: Odgovori.

Starša želita Miha vpisati v poletni kamp. Tam naj bi preživel 14 dni. Miha je zelo navezan na starše, zato bi bila zanj ločitev od staršev zelo težka. Kaj lahko Miha stori?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. vprašanje: Poveži pravice otrok z izjavami otrok tako, da pred pravico zapišeš pravilno črko.

..... pravica do družine
 pravica do igre
 pravica do izobraževanja
 pravica do lastnega mnenja
 pravica do zdravja

- Ne kadit ob meni!
- Postala bom frizerka.

c) Odkar več nimam očeta, moja mami skrbi zame.

č) Ko opravi domačo nalogo, lahko igram nogomet.

d) Ne, tega pa jaz nočem. Bojim se!

4. vprašanje: Dopolni povedi!

- Po napornem delu ima otrok pravico do počitka. V prostem času se lahko i..... s prijatelji.
- Starši so odgovorni za otrokovo zdravje. Zato so dolžni otroka vzgajati v takšnem o....., ki je za otroka zdravo.

Viri in literatura:

Justin Janez (ur.) (2011) *Državlanska in domovinska vzgoja ter etika*. Delovni zvezek za 7. razred. Ljubljana: i2. *Otrokove pravice*. Dostopno na www.devetletka.net/resources/files/doc/.../Otrokove_pravice.ppt, 28. 5. 2012. Informacije o projektu: doc. dr. Ana Bojinović Fenko (preko e-pošte 2012–2014).

SHAPE - STRONG HEALTH, HAPPY PEOPLE / Andreja Žalik Kranjc / OŠ Bogojina

Živim in delam v Prekmurju, deželi štokelj in v Slovenski vasi štokelj sem slišala govoriti, da znajo štoklje napovedovati prihodnost. Če namreč štokljo prvič v tistem letu vidiš stati, bo tvoje življenje tisto leto mirno, skladno, brez pretresov. Vendar pa, če jo vidiš leteti, bo tvoje leto dinamično in polno sprememb.

Sama sem prvič v letu štokljo uzrla leteti le dvakrat. Prvič, ko sva z možem pričakovala prvega otroka. Da bo to leto polno sprememb, sem vedela že brez štokljine napovedi. In drugič je bilo aprila 2012, ko smo se z družino odpravljali v cerkev na velikonočno nedeljo. Takrat je bilo še prezgodaj za odločitve. Morda niti še na Nacionalni agenciji CMEPIUS niso vedeli katere projekte bodo odobrili. A jaz sem le pogledala štokljo, ki je nad našimi glavami jadrala mimo, in vedela. Dobil smo Comenius.

Tako me ni ravno presenetilo sporočilo z nacionalne agencije CMEPIUS, da so Osnovni šoli Bogojina odobrili projekt z naslovom Strong Health, hAppy PEople oziroma SHAPE, ki ga bomo izvajali s šolami iz Romunije, Belgije, Poljske, Estonije, Španije in Turčije. Dve leti dela na mednarodnem projektu Comenius me je naučil marsičesa, predvsem stvari, ki jih nisem pričakovala.

UČENCI

Učinek, ki ga je imel projekt na učence, je še najbolj pričakovan. Učenci so bili nejeverni, ko sem jim na začetku šolskega leta povedala, da bodo za nagrado za aktivno sodelovanje pri projektu lahko odpotovali na tedensko mobilnost, in to z letalom. Večina otrok je bila kvečjemu le pri sosedih Madžarih, Avstrijcih ali na morju pri Hrvatih. Zdaj pa bo brez dvoma vsaj 12 učencev šlo na obisk na Kanarske otoke, v Romunijo, Turčijo, Poljsko in Estonijo. Žal v Belgijo niso bili vabljeni učenci, temveč le učitelji. Zaradi te obljubljenega nagrade je delo hitro in brez težav steklo. Učenci so navdušeno izdelali marsikaj in odkrila sem talente, ki jih sicer ne bi. Tudi pri pouku je bilo čutiti več zavzetosti in prav osupnili so me z željo po učenju tujega jezika. Težav z disciplino sploh nisem

več imela in sedaj, po dveh letih, sem dosegla neki nivo mentorstva, ki ga prej nikoli nisem uspela. Učenci so namreč za sporazumevalni jezik vzeli angleščino in se pogovarjajo o kateri koli temi, jaz pa jih le usmerjam v pogovoru in jih učim še novih struktur. Še najbolj pa me preseneča njihova samozavest. Sami so si upali zapustiti družino za ves teden, v spremstvu ravnateljice in mene ali drugih učiteljev odpotovati z letalom in bivati pri skoraj popolnih tujcih, v drugačni deželi, z drugačno hrano in drugačnim jezikom. Opažali so zelo natančno in primerjali obe deželi med seboj. Sklepali so prijateljstva in znanstva in z vsemi ostali v stiku. Spoznali so, da zelo dobro znajo tuji jezik, oziroma da nekateri narodi govorijo bistveno slabše. Recimo na turističnih Kanarskih otokih bi človek pričakoval, da vsak govori angleščino, pa sploh ni tako. Španci imajo pač svoje televizijske programe, svojo popularno glasbo in nimajo potrebe poslušati programa v angleškem jeziku. Zaradi tega so k nam pritekli sicer vsi prisrčni, a nas, razen objema in pozdrava, niso znali počastiti niti z osnovnim pogovorom. Pri nas že podnaslavljanje in ameriška glasba naučita otroke izgovarjave in besedišča, da o prepoznavanju jezika sploh ne govorim. Za intermezzo opažam, da je vse več risank sinhroniziranih, kar je za majhne otroke sicer praktično, a obenem izniči zgoraj omenjene prednosti. Torej zavest naših otrok, da znajo jezik in da živijo v državi, ki je ob bok drugim, jim je izničila predhodne občutke manjvrednosti in prepričana sem, da se bodo pogumno soočili z izzivi, ki jih še čakajo. Navsezadnje sem dokaze za to dobila že zdaj. Ko so bili učenci in učitelji partnerskih šol na obisku v Sloveniji, je moja hčerka »seveda« iz šole prinesla trebušno gripo. Ko so obležali še drugi člani družine, sem morala najprej poskrbeti

za njih in tako zamudila dogajanje na eni od aktivnosti obiska. Tujci so bili torej brez prevajalca, a je ena moja učenka samozavestno in suvereno nastopila to delo.

POTOVANJA

Že od nekdaj sicer rada potujem, a tokrat so bile vloge popolnoma obrnjene. Nisem bila več samo potnica, ampak vodja odprave. Morala sem organizirati pot in seznaniti vse udeležence, kar je bilo še najmanj. Zmeraj me je bolj skrbela pot sama. Že na prvo mobilnost sem prispela popolnoma izmučena, čeprav je bila od vseh poti še najkrajša. A morala sem voziti na letališče na Dunaj, česar nisem še nikoli. In odgovornost, da pridemo živi in pravočasno na letališče, me je izčrpala. Saj tu je petpasovnica in velike hitrosti ... Potem najti parkirišče in se znajti na tistem ogromnem letališču je bilo že lažje. Nato sem se začela obremenjevati z drugimi nevarnostmi. Ali bo kateri udeleženec zaradi nakupovanja ali obiska stranišča zamudil let; ali bo let prestavljen in bomo zamudili povezavo; ali nas bo kdo pričakal na končni postaji in kako jih bom prepoznala; ali bomo sploh prileteli do končne postaje ... In tedaj me je zadelo. To sploh ni več moja odgovornost. Organizirala sem vse, kar je v moji moči, od tu naprej pa vlečejo niti drugi. Torej se prepusti in uživaj. In sem. Kajti vse je potekalo gladko. In tudi vožnja na letališče oziroma polet sam me ne straši več. Ne preveč.

SODELAVCI

Najbolj tuja plat sodelovanja je sodelovanje s partnerji iz tujine. In prav ta plat mi je najljubša. Vsaj koordinatorji in drugi sodelavci, ki sem jih spoznala preko Comeniusa, so zelo odprti, prijetni ljudje, ki delajo na projektu, ker želijo dobro svojim učencem.

Projekta pa ne more izvesti en sam človek. Zaradi projekta mislim, da me sodelavci vidijo drugače, kot prej. Vsekakor smo se bolj zblížali in spoznali. Od nekaterih sem morda pričakovala določene lastnosti, a jih ni bilo, zato pa so bile druge, prav tako »uporabne«. Od glavne koordinatorke sem, recimo, pričakovala, da nas bo na začetku vse koordinatorje predstavila in nas želela podrobnejše spoznati. Vendar, ker je sama bolj sramežljiva, smo to spoznavanje čisto dobro opravili kar sami, ona pa se je izkazala za prijetno in strokovno vodjo. Prav tako sem, recimo, od vodstva šole pričakovala organizacijo določenih stvari, a se je po drugi strani izkazalo za prijetno spodbudo in motivacijo, ki težave rešuje na miren, kultiviran način in ne prispeva k dodatnemu stresu. Me pa še zmeraj preseneča odpor sodelavcev do pogovora v tujem jeziku, čeprav so lahko primerjali svoje znanje z drugimi na mobilnosti ter na obisku pri nas in spoznali, da niso tako slabi, kot si pripisujejo. Upam pa, da bo tudi ta odpor slej ko prej premagan.

IKT

Pred izvajanjem projekta sem pričakovala, da bo to nekaj izjemno koristnega za učence, zelo odločilno zame in da se bomo vsi skupaj tudi izboljšali na zdravstvenem področju, kar je tema našega projekta. Vse to je res, a preseneča me, koliko znanja o delovanju in uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije sem tudi odnesla od projekta.

Že na samem začetku smo se soočili z obiljem gradiva, ki smo ga morali pošiljati sem ter tja. Dokler je šlo za manjše datoteke, smo seveda to brez težav opravili po elektronski pošti. Kaj pa z videoposnetkom? Najprej smo ga seveda morali posneti. Potem pa se je vsaj meni že zataknilo. O montaži še zdaj ne vem nič, ker so me, kar se tega tiče, izjemno prijetno presenetili moji učenci. Z veseljem, pravočasno in zelo strokovno so zmontirali končni izdelek. Meni je bil zelo všeč. Kako pa naj ga pokažem drugim? Svetovali so mi uporabo računalniške aplikacije *WeTransfer*, ki omogoča pošiljanje

datotek do velikosti 2 MB varno in zastonj. A na mojem računalniku se je datoteka nalagala na strežnik več kot pet ur. In na drugi strani je trajalo samo nekaj manj časa, da so jo s strežnika prenesli na poljuben računalnik. A to lahko storiš samo, če datoteko preneseš v času nekaj dni po tem, ko je bila na strežnik naložena. Potem se avtomatično izbriše in vse skupaj lahko ponoviš. Torej znova težave.

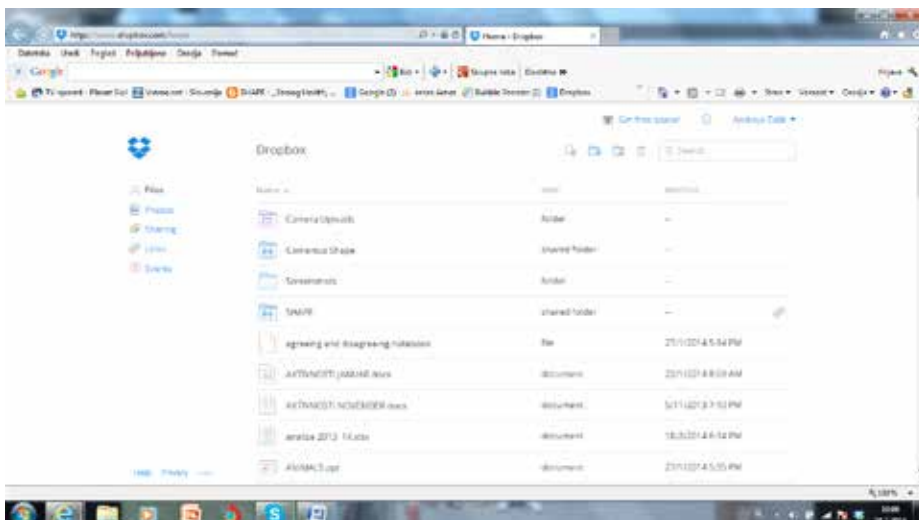
Zato smo se med koordinatorji zedinili, da vse datoteke nalagamo v *dropbox*. Tudi to je zame popolnoma nova stvar, ki sem se je morala priučiti. *Dropbox* namreč omogoča deljenje. To pomeni, da lahko v določeno mapo nalagamo in snemamo datoteke vsi povabljeni. Tako je vse na enem mestu. Obenem si lahko ogledam izdelke drugih partnerjev, primerjam z mojimi, naložim dokumente, da si jih ogledajo drugi, ter prav tako lahko od tam črpa urednica bloga. Zato ni več potrebno pošiljanje z drugimi mediji na več naslovov. Slaba stran pa je, da se enako preprosto stvari tudi izbrišejo.

Tako je nekaj naših končnih izdelkov preprosto izpuhtelo, kajti en človek, ki je dostopal do skupne mape, jih je preprosto izbrisal. In na žalost smo morali vse skupaj ponoviti. Na enak način mi lahko posredujejo izdelke tudi moji učenci, vendar v drugo mapo. Tako se izognemo pošti, cedejem, ključem in posredovanju polizdelkov montaži. Na zelo preprost način se tam znajdejo tudi fotografije ali glasovni posnetki. Določene aktivnosti moramo namreč »fotoevidentirati«. Seveda gre to lahko s fotoaparatom. Še preprosteje pa posnamem s svojim telefonom ali tablico in kot po čarovniji se fotografija znajde v dropboxu. Brez enega samega kablo. Če želim, jih še obdelam, premaknem v drugo mapo in končni izdelek je dostopen vsem. Pa še vedno mi ostane dovolj prostora, da si tja shranjujem gradiva za pouk in druge datoteke.

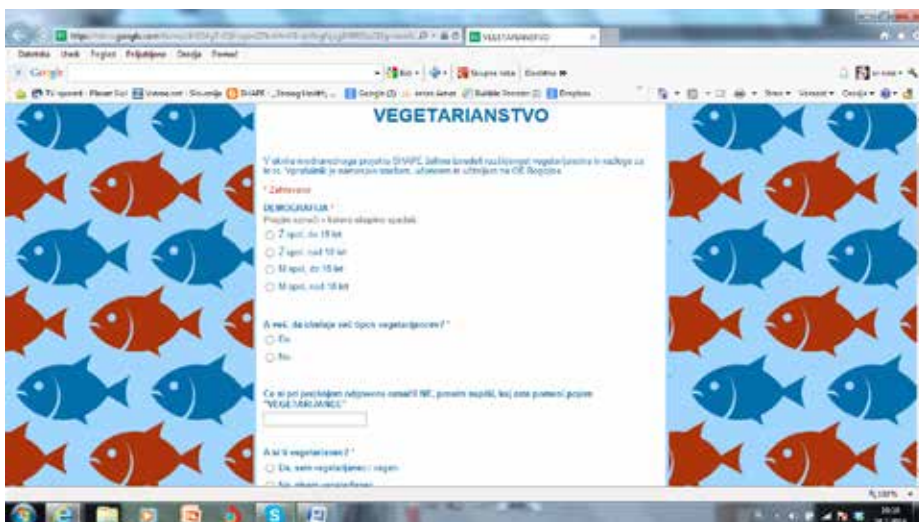
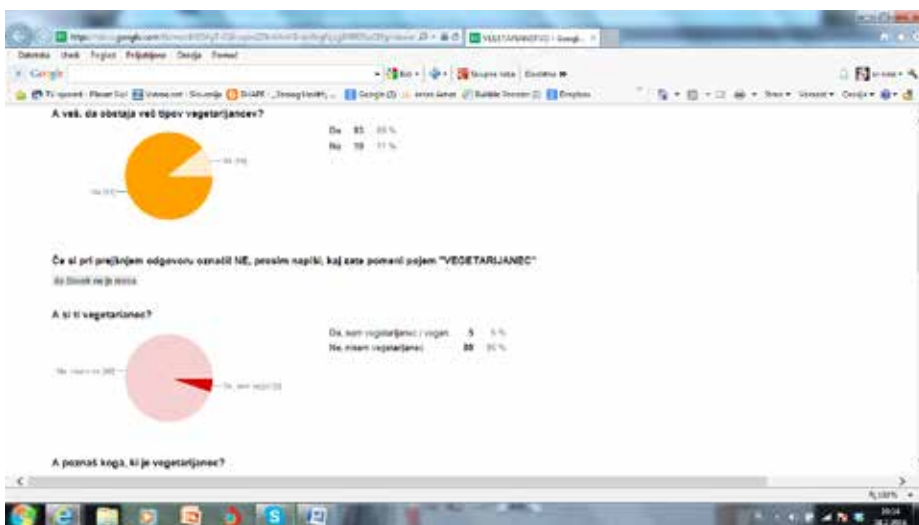
Druga osupljiva stvar so Google docs. Pogosta projektna aktivnost je anketa, kjer moramo povprašati do 100 oseb. Že sama masa papirja je obsežna in naredi določen strošek, potem pa te še čaka analiza. Zato se sama najraje poslužujem anket, narejenih z Google docs. Google ima torej stran Google Drive, kamor dostopaš tako kot v svoj (Gmail) poštni predal. Tam pa se zgodi čarovnija. Ustvariš lahko, recimo, Wordov dokument, v katerega vpisujemo vsi udeleženci projekta. Tako se izogneš stari, novejši in najnovejši verziji, ki je ni potrebno prepošiljati, saj je dostopna vsem. Pa še shrani se samodejno, tako da delo ne gre v nič. In seveda je dostopna iz katerega koli računalnika. Še najbolj pa so mi všeč ankete, ki so barvite, interaktivne, reševanje traja nekaj minut in večino lahko rešiš kar s klikanjem. Rešujejo jih lahko učenci, starši ali učitelji ali kdor koli, in to v svojem prostem času. Seveda lahko povezavo na anketo pošlješ tudi po pošti ali pa jo naložiš na šolsko spletno stran. Najlepše pa je, da je analiza samodejna. Sistem sam šteje zadetke in sočasno riše barvne grafe (glej sliko 2).

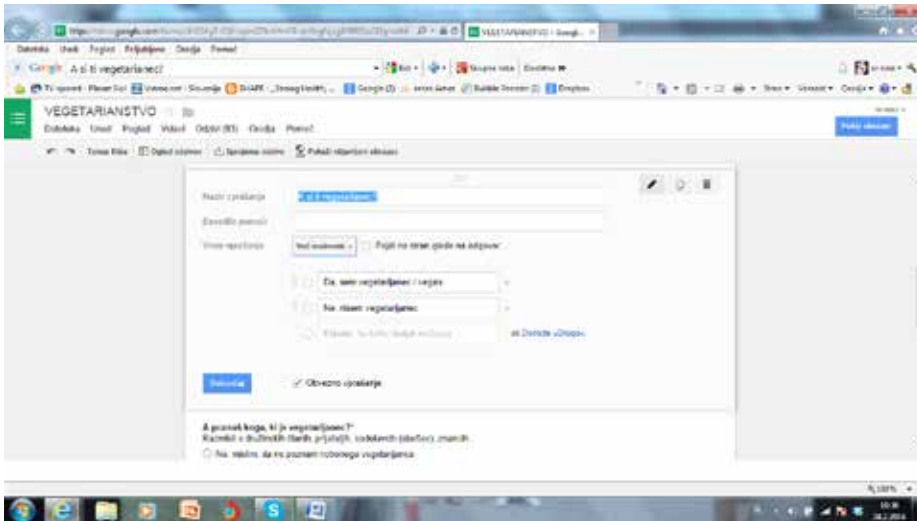
SODELOVANJE

Za uspešno izpeljan projekt se mora koordinator povezati z drugimi

Slika 1 – Dropbox. Za nalaganje in posredovanje slik in dokumentov.

Slika 2: Primer priprave vprašalnika, končnega vprašalnika in analize v Google drive

sodelavci na šoli, z vodstvom šole ter s širšo lokalno skupnostjo. Za sodelavce in vodstvo šole sem že omenila, da je bilo delo na projektu zelo uspešno in prijetno. Prav tako sodelovanje s starši. Imela sem le en manjši nesporazum, ko je mamica želela, da njen otrok na vsak način odpotuje na prvo mobilnost. A ker smo že pred tem v kolektivu postavili standarde, po katerih bomo izbirali učence za mobilnost, smo vse lepo rešili in v prihodnje sodelovali povsem strokovno. Prav tako smo sodelovali z nekaterimi lokalnimi podjetji. Če smo aktivnost plačali, smo se zelo uspešno pogajali za kar se da nizko ceno. Veliko pa se jih je tudi odzvalo s propagandnim materialom zastonj. To nam je res olajšalo delo in vsem smo izjemno hvaležni. Tudi sodelovanje z mediji je bilo korektno in veseli smo, da so poročali o nekaterih aktivnostih našega projekta.

ZDRAVJE

Namen projekta je bil ozaveščati učence in preko njih širšo javnost o pomenu zdravja. Tako smo izvedli na ducate aktivnosti, ki jih lahko strnem v naslednje kategorije:

– Ankete in vprašalniki. V lokalni skupnosti smo raziskovali življenjski slog, katere pozitivne spremembe smo skušali vnesti v življenjski slog, verske tradicije in zdravo življenje, zasvojenost ter prisotnost vegetarijanstva v naši okolici. Ugotovili smo, da so dobre navade v okolici naše šole

dobre higienske navade in uživanje raznolike, doma pripravljene hrane, slabe navade pa so izogibanje zajtrku, preveliko uživanje rdečega namesto belega mesa in uživanje sladkarij. Glede zasvojenosti smo ugotovili, da učenci niso zasvojeni z alkoholom, niti drogami, da pa v okolici takšna zasvojenost obstaja. Tudi vegetarijanci naši učenci načeloma niso, poznajo pa jih kar nekaj, ki so vegetarijanci tudi iz zdravstvenih razlogov. Več izsledkov lahko najdete na spletni strani <http://projectshape.blogspot.com>.

– Tedni dobrih navad. Na izbran dan v tednu smo pili vodo namesto sladkih pijač, jedli sadje namesto sladkarij, se izogibali mesu ali sladkarijam nasploh, ali se razgibavali med poukom. Po vsaki takšni aktivnosti smo ugotavljali, da takšne spremembe sploh niso naporene za naš življenjski slog. Razen tega so se te aktivnosti skladale z vizijo naše šole, tako da takšne spremembe vnašamo na dolgi rok.

– Športni dnevi. Promovirali smo gibanje v naravnem, zdravem okolju in uživanje zdrave, po možnosti lokalne hrane.

– Predstavitve. Učenci so raziskovali značilnosti zdravega življenja, sestavo značilnega sadja in zelenjave v naši prehrani ter vpliv le-tega na zdravje, kriterije za izbiro zdrave prehrane, verske tradicije in zdravo življenje oziroma post, povezan z verstvom, deset zapovedi zdravega življenja ter sovražnike zdravega življenja.

– Video. Posneli smo video *My Gym Club*, kjer učenke prikazujejo aerobne in krepilne vaje, in ki bi lahko bil uporaben tudi za telesno aktivnost v razredu. Video s folklornimi plesi lahko služi učenju ali primerjavi le-teh po Sloveniji ali Evropi. Učenke so posnele tudi intervju z vegetarijanko.

– Meniji in recepti. *Religious Traditions and Healthy Life* ter *Welcome to Shape Restaurant* so zbirka jedi in receptov iz sedmih evropskih držav, ki lahko služijo za navdih za šolsko kuhinjo, ure gospodinjstva ali zasebno uporabo.

– Drugo.

Vse končne izdelke, ne samo izdelke naše šole, si lahko ogledate na spletni strani projekta Comenius šolska partnerstva *Strong Health, hAppy PEople – SHAPE*: <http://projectshape.blogspot.com>.

RUDARJI IZ ROVOV V SRCA / Sabina Potrbin / OŠ Ivana Cankarja Trbovlje

V četrtek, 21. avgusta 2014, je na Brdu pri Kranju potekala predstavitev rezultatov enoletnega projekta *Dvig socialnega in kulturnega kapitala*, ki je potekal na več slovenskih šolah in je bil sofinanciran z evropskimi sredstvi. Na predstavitvi so bili predstavljeni primeri dobre prakse, realizirane v času trajanja projekta.

Na začetku šolskega leta 2013/2014 so se STPŠ Trbovlje, Srednja šola Zagorje, OŠ NHR Hrastnik in OŠ Ivana Cankarja Trbovlje združili v izvajanje projekta *Dvig socialnega in kulturnega kapitala v lokalnih skupnostih za razvoj enakih možnosti in spodbujanje socialne vključenosti (SKK)*, ki so ga mentorice, združene v sodelovalno mrežo, poimenovala *Rudarji – iz rogov v srca*.

Simona Izgoršek, Vanda Macerl, Tina Šantelj in Sabina Potrbin so vodile enoletni skupni projekt, katerega osnovni cilji so bili obuditi, raziskati in ohranjati spomin na zasavsko kulturno

dediščino – rudarstvo, raziskati rudarjenje s čim več možnih vidikov (običaji, navade, kultura bivanja, preživljanje prostega časa, higiena, oblačila, vloga žensk v rudarski družini, tehnični pripomočki, in podobno), odpravljati medgeneracijske razlike, sodelovati z lokalno skupnostjo, povečati zavest o pripadnosti domačemu kraju, zagotoviti prenašanje ustnega izročila in posledično dvigniti samopodobo prebivalcev vseh treh občin.

Skupne dejavnosti učencev in dijakov, povezanih v zasavsko mrežo, so bile usmerjene v krepitev pozitivnih

odnosov ter povezovanje z lokalno skupnostjo; iskali so informacije neposredno pri »pričah« (starši, stari starši in drugi posamezniki), to je pri posameznikih, ki se na takšen ali drugačen način ukvarjajo z rudarjenjem ali spominom nanj. Povezovanje je potekalo na več ravneh (na šoli, med šolami, s posamezniki ali z ustanovami v lokalni skupnosti) in na različne načine (socialna omrežja, uporaba IKT, prostovoljstvo, vključevanje v že obstoječe mreže). Na posameznih šolah so bile konkretne dejavnosti prilagojene starostni stopnji sodelujočih in vrstam programov (OŠ, SŠ, OŠ s prilagojenim

programom, nadarjeni). S skupno zaključno prireditvijo so izvajalci predstavili vse tri občine in sodelujoče v projektu.

Namen projekta – izvajanje dejavnosti za dvig socialnega in kulturnega kapitala v šolah, vrtcih in lokalni skupnosti – je bil dosežen. Konec rudarjenja prinaša mnoge negativne posledice: povečuje se socialna negotovost ljudi, varnosti, ki sta jo več kot sto let nudila rudnik in z njim povezana industrija, pa ni več. Čeprav so leta rudarjenja na krajini pustila tudi rane, je bil namen projekta pogledati na rudarstvo kot del kulturne tradicije.

Izvajalci projektnih aktivnosti so pokazali veliko motivacije, ustvarjalnosti in interesa za dvig socialnega in kulturnega kapitala v lokalnih skupnostih.

Zasavske koordinatorice projekta so rezultate skupnega dela na Brdu odlično predstavile. Vešče so uporabe informacijske tehnologije, osebne predstavitve in empatije, ki je navdušila poslušalce. Menijo, da njihove izkušnje, pridobljene pri izvajanju skupnega projekta, lahko predstavljajo podlago ali celo vzorec pri ohranjanju kulturne dediščine in dvigovanju socialnega in kulturnega kapitala ne le v Zasavju, temveč tudi drugje po Sloveniji.

SKK projekt se nadaljuje še do decembra 2014.

KAKO JE ETWINNING VPLIVAL NA MOJE DELO ALI VSE, KAR NUDI EVROPSKI PORTAL ZA MEDNARODNO SODELOVANJE / Darja Smole, profesorica /

OŠ Rudolfa Maistra, Šentilj

UVOD

Iniciativa Evropske komisije, imenovana eTwinning, je luč sveta uzrla leta 2005. Njen glavni cilj je bil evropskim šolam ponuditi varno spletno orodje, s pomočjo katerega bi lahko evropske šole sodelovale pri skupni uporabi sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije. V prihajajočem letu bo akcija praznovala 10 let, snovalci pa jo lahko označijo kot zgodbo o uspehu, ki se je pisala vse od njene ustanovitve. Konec oktobra 2014 je bilo na portalu eTwinning, ki je glavno delovno mesto vseh sodelujočih, registriranih 269.634 učiteljev, vključenih v 36.073 projektov, v katerih sodeluje 128.370 različnih evropskih šol. Sama sem prvič na ta strežnik zašla pred štirimi leti in od takrat doživela veliko obogatitev svojega dela. Zaposlena sem na osnovni šoli, kjer šestnajsto leto zapored poučujem angleščino. Poleg možnosti profesionalnega razvoja sem v dejavnostih v okviru mednarodnega sodelovanja našla tudi izjemno priložnost za osebno rast. Kako so te izkušnje širile moje obzorje in obzorje naših učencev, lahko preberete v tem članku.

SODELOVALNI PROJEKTI

Kako začeti? Preprosto in za slovenske razmere zelo dobrodošlo – brez odvečne birokracije. V nekaj korakih se učitelj registrira s svojimi osnovnimi osebnimi podatki in izpolnitvijo podatkov o zaposlitvi oziroma delovnem mestu. Omeniti velja, da je portal varno internetno okolje, zato mora biti vsak eTwinning povezan s šolo, kar je preverjeno in potrjeno tudi na državni ravni. To opravijo nacionalne svetovalne službe, ki so vam v pomoč in podporo ves čas delovanja v vaši skupnosti. Delo se nadaljuje z iskanjem projektnih partnerjev v za to namenjenem iskalniku. Izbirate lahko med različnimi starostnimi skupinami učencev. Priključite se temi, ki vas zanima. Osebe, ki se prav tako

zanimajo za to področje, si na portalu pošljejo vabilo za stike. Ko imate osebo med svojimi stiki, lahko pristopite k projektu ali ustanovite lastnega. Za ustanovitev sta zmeraj potrebni (vsaj) dve šoli. Njuni nacionalni svetovalni službi v kratkem časovnem okviru izdajo odobritev projekta, h kateremu je nato lahko povabljen poljubno število partnerjev. Novost v letošnjem šolskem letu je možnost sodelovanja šol znotraj iste države.

V prvi projekt, *Our school system*, v katerem smo sodelovali z učenci naše šole, sem se vključila kot pridružena članica. V njem smo se vsi skupaj, tako učenci kot tudi jaz kot koordinatorica, naučili svojih prvih korakov v eTwinningu. Sodelovanje je usmerjala izkušena učiteljica iz Grčije, mi smo pa korak za korakom odkrivali možnosti, ki jih nudi portal. Dejavnosti sem izvajala s skupino učencev 7. razreda, ki so enkrat tedensko obiskovali dodatni pouk iz angleškega jezika. Pri načrtovanju dejavnosti je potrebno razmišljati medpredmetno. Težišče sodelovanja se mora nagibati k čim večjemu spodbujanju nastajanja skupnih izdelkov in ne samo k delitvi lastnih izdelkov z nalaganjem v spletno učilnico. Tovrstno delo učencev večinoma poteka v parih ali manjših skupinah, individualnega dela pa skoraj ni. Delovni jezik je bila v našem primeru angleščina, moč pa je najti tudi šole, ki sodelujejo v nekaterih drugih evropskih jezikih, med katerimi so v ospredju španščina, francoščina in nemščina. Poleg nadgradnje znanja tujega jezika učenci razvijajo spretnosti na že prej omenjenem področju informacijsko-komunikacijskih tehnologij, poglobljajo pa tudi poznavanje geografije, kulture in običajev različnih evropskih dežel. Hkrati podrobnejše spoznavajo svojo lastno kulturo in poglobljajo ozaveščenost o njenem pomenu. S svojimi prispevki jo širijo v Evropski uniji in s prejetjem znanja o drugih

kulturah postajajo močnejši člen le-te. Učenci se pri svojem delu srečajo z mnogimi različnostmi, značilnimi za evropsko družbeno okolje, s katerimi se nimajo priložnosti srečati v naši, slovenski, bolj ali manj monokulturni družbi. Predvsem v podeželskem okolju, v kakršnem živi večina učencev naše šole, je to enkratna priložnost spoznati raznovrstne različnosti in se jih naučiti sprejemati. Moje osebno mnenje je, da je v naši družbi na tem še kako potrebno delati. Mladi so tisti, ki se lažje naučijo zavračati predsodke, zato je mednarodno sodelovanje ena izmed priložnosti, kjer se tega lahko ves čas učijo. Komunikacija med učitelji za organizacijo dela poteka večinoma v spletni učilnici s sporočili ali v forumih in je zelo pregledna. Učenci lahko svoja sporočila drug drugemu obešajo tudi na tako imenovani zid svojih profilov ali pa stik preprosto vzpostavijo s klikom na gumb za klepetalnico in poklepetajo s prisotnimi člani. Tako učitelji kot tudi učenci v spletno učilnico vstopajo z uporabniškim imenom in geslom, ki ga učenci pridobijo pri vodji projekta. Sami se ne morejo vpisovati, s čimer se zagotavlja varno in nadzirano spletno okolje. Že v začetnih mesecih delovanja v svojem prvem eTwinning projektu sem od ene izmed vključenih učiteljic dobila vabilo za sodelovanje naše šole v mednarodnem projektu Comenius, o katerem bom več napisala v nadaljevanju.

Tudi v svoj drugi projekt, *European Cookbook*, sem se vključila kot pridružena članica. Enoletna izkušnja, ki sem jo imela za seboj v prejšnjem projektu, mi je pomagala, da sem imela boljšo predstavbo, kako bo delo v mednarodni skupnosti potekalo, s čimer mi je bilo posledično olajšano načrtovanje dejavnosti na ravni naše šole. Večina učencev, ki je bila vključena v prvi projekt, se je pridružila tudi novemu, pristopili pa so še novinci. Izvajanje dejavnosti smo razširili na delavnice

Sl. 3: Delavnica ob obisku partnerjev v Sloveniji, oktober 2013.

za nadarjene, postopoma pa sem posamezne naloge prenesla tudi v ure rednega pouka angleščine. V tistem šolskem letu je naša šola, kot že leta pred tem, sodelovala pri projektu Evropska vas. To je projekt, pri katerem se posamezni šoli dodeli določena evropska država, ki jo učenci raziskujejo z različnih vidikov. Proti koncu šolskega leta se vse sodelujoče šole udeležijo srečanja, na katerem predstavijo vse, kar so se naučili o dodeljeni državi. Tako smo povezali oba aktualna projekta – eTwinning in Evropska vas –, saj ju je združevala država Ciper, ki je bila soustanoviteljica eTwinning projekta in ciljna država za raziskovanje v projektu Evropska vas. Ciperska koordinatorica nas je usmerjala in nam svetovala za pripravo folklornega nastopa naših učencev na zaključnem srečanju projekta Evropska vas. Učinki mednarodnega sodelovanja so dosegali vedno širšo ciljno publiko.

V naslednjem šolskem letu sem se odločila, da se naša šola preizkusi v ustanovitvi lastnega projekta. Spletno okolje eTwinning in delovni postopek sem dovolj dobro poznala, da sem lahko pripravila načrt za projekt, *E-newspaper*, ki sem ga ustanovila skupaj s šolo iz Slovaške. Pridružilo se je še šest držav. Tako je osem evropskih šol mesečno izdajalo skupni elektronski časopis s prispevki o dogajanju na šolah in pomembnih dogodkih za posamezno državo. Učenci so bili postavljeni v vlogo novinarjev, reporterjev, fotografov in urednikov. Samostojno so morali opazovati dogajanje na šoli in iskati novico, o kateri so pripravili članek. Pri tem jim je bila v veliko oporo tudi šolska spletna stran. Prav tako so morali sami priskrbeti slikovno gradivo za prispevke. Sprotno smo se dogovorili o rokih za dokončanje novinarskega dela. Mesečno smo določili urednika, ki je do izteka roka po elektronski

pošti prejel članke in fotografije, in jih uredil v skupno izdajo. Le-ta je bila nato objavljena v spletni učilnici Twinspace. Koordinatorji smo jo tudi natisnili. Po en izvod smo objavili na oglasnih deskah šole in s tem časopis naredili dostopen tako za vse prisotne v našem šolskem prostoru kakor tudi za obiskovalce. Učenci pa so imeli na razpolago še dodatno tiskano verzijo v učilnici angleščine.

V dnevih, ko pripravljam ta članek, je zaživel nov projekt, *United through music*. Nekatere izmed partnerjev sem imela možnost spoznati v živo na delavnici za stalno strokovno izpopolnjevanje na Krfu v Grčiji, ki sem se je udeležila v okviru eTwinning izobraževanj na začetku oktobra letos. Več o tovrstnih možnostih v posebnem poglavju tega članka.

Sl. 1: Pred letališčem na poti v London, marec 2013.

MEDNARODNA SODELOVANJA Z IZMENJAVO DELEŽNIKOV

Omenila sem že, da sem znotraj svojega prvega eTwinning projekta pristopila k skupini za prijavo mednarodnega projekta Comenius. To je bil evropski podprogram vseživljenjskega učenja, pri nas koordiniran s strani CMEPIUS-a (Centra RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja). V letošnjem kolesarskem letu je stekel nov program Erasmus+, ki podpira aktivnosti na področju izobraževanja, usposabljanja, mladih in športa v vseh sektorjih vseživljenjskega učenja (šolsko izobraževanje, visoko šolstvo, nadaljnje izobraževanje, aktivnosti mladih itd.). Opis večšolskega partnerstva, ki sledi, je torej potekal po programih, ki so se iztekli z vlogami v letu 2013.

Tudi pri tem projektu, za katerega je šola prejela evropska sredstva za izvedbo mobilnosti/izmenjav učencev in osebja, smo uporabljali spletna orodja, ki jih nudi eTwinning portal. Glavna koordinatorica je bila londonska učiteljica, na svoji šoli zaposlena kot projektna menedžerka. Dvoletni projekt, *Fiestas, festivals and friendship*, ki smo ga začeli pripravljati, je bil zanjo že šesti Comenius projekt zapored. Bila je odlična koordinatorica, od katere sem se veliko naučila. Navduševala je predvsem z značilnim angleškim prijemljivim pristopom in videnjem interakcije deležnikov učnega procesa, brez težnje k teoretiziranju. Začetni napotki so nam bili z njene strani dani po elektronski pošti. Tako smo decembra 2011 na daljavo uredili predstavitveni del prijavnega obrazca z izpolnjevanjem podatkov o šolskem koordinatortju, vodstvu šole ter opisom šole in

kraja/mesta vseh šestih potencialnih partnerjev (šole iz Londona, Madrida, Ankare, poljskega Rybnika, romunske šole – ki je pozneje izpadla – in naše šole). Januarja 2012 pa smo se dobili na tridnevnem pripravljalnem sestanku na londonski šoli. Na tem srečanju smo dodelali programski del prijavnega obrazca, s katerim smo opredelili konkretne dejavnosti in cilje, ki jih želimo v projektu realizirati in doseči. Pripraviti smo morali tudi natančen načrt izvedbe mobilnosti (kdo bo obiskal koga, kdaj, koliko udeležencev). Ob tej priložnosti smo si seveda ogledali šolo in tudi prisostvovali pouku. To je bila moja prva tovrstna izkušnja, ki se mi je prijetno vtisnila v spomin. Videno je bilo hkrati vpogled v drug šolski sistem, za katerega smo ob poznejšem obisku z učenci in osebjem šole ugotovili, da nudi mnoge pozitivne zglede in primere dobre prakse za posnemanje.

Sl. 2: Obisk Madrida, maj 2013.

Po pripravljalnem sestanku v januarju 2012 je ostal slab mesec za dokončanje prijavnega obrazca na daljavo in oddajo končne verzije na nacionalno agencijo (CMEPIUS). Sledilo je čakanje in razglasitev odobritve projektov na nacionalni ravni. 4. julija 2012 je naša šola dobila odobritev projekta Comenius v sodelovanju s šolami iz Anglije, Španije, Turčije in Poljske. Romunska šola je bila, žal, na nacionalni ravni zavrnjena. Začetek novega šolskega leta je tako zaznamovalo predvsem pričakovanje novih izkušenj, ki jih bom dobila v tem projektu.

Čakalo pa me je mnogo več dela in raziskovanja, kot sem si v tistem trenutku predstavljala. Dejstvo, da ob vseh rednih službenih obveznostih koordiniraš tako zahteven projekt, je seveda pomenilo tudi žrtvovanje mnogih ur prostega časa, preživetega

za računalnikom, izmenjujoč ničkolo e-pošte z drugimi koordinatori pri projektu in raziskovanja na internetu. Poiskati je bilo treba mnogo odgovorov in rešitev na marsikatero vprašanje s področja sodobne tehnologije. Verjetno sem sodila v povsem povprečno spretno uporabnico sodobne tehnologije v šolstvu, a to znanje ni bilo zadostno za doseg določenih ciljev. Naučiti se je bilo potrebno in preizkusiti veliko novih spretnosti uporabe različnih tehnologij. Ker se to področje nenehno spreminja, se zavedam, da bo tako verjetno tudi še v prihodnje. Organizirati je bilo potrebno dodatna srečanja s starši učencev, vključenih v projekt, in jih seznanjati s potekom. Neizogiben pa je bil tudi prevzem velike odgovornosti za otroke, ki jih za nekaj dni odpelješ v tujino in zanje odgovarjaš štiriindvajset ur na dan. V lastni režiji smo pripravili vsa

bivanja, prevoze, prehrano in ogleda. Določene dneve smo preživeli skupaj z drugimi partnerji v delavnicah na njihovih šolah in ogledih, ki so nam jih pripravili gostitelji. Na kar nekaj doživetij pa smo se odpravili samostojno. Seveda smo bili tudi sami postavljeni v vlogo gostiteljice in to je bil za našo šolo in naš kraj nepozaben dogodek. Kljub naštetim oviram, težavam ali dvomom so se projektne aktivnosti odvijale mirno, po načrtu in s tkanjem vedno tesnejših vezi med udeleženi učitelji in učenci. Trditi si upam, da je naš projekt prerasel v pravo prijateljstvo, kakor je napovedoval njegov naslov. Na izmenjavo smo peljali skupno 31 članov projekta, od tega 22 učencev in 9 strokovnih delavcev, gostili pa smo 43 članov partnerstva, od tega 30 učencev in 13 strokovnih delavcev.

Žal pa tukaj ne morem reči, da nam je bilo prizaneseno z birokracijo. Že sam prijavitni obrazec je zahteval ogromno pisanja. Takoj po začetku nas je vse odobrene slovenske šole čakalo delovno srečanje v organizaciji Nacionalne agencije. Izvedeli smo veliko koristnih napotkov in usmeritev za to, kako ustrezno izpolnjevati svoje pogodbenne obveznosti. Velik delež birokracije se razumljivo skriva tudi v računovodskih storitvah, saj je potrebno poskrbeti za natančen nadzor nad porabo sredstev med bivanjem v tujini. Obvezno je hranjenje še tako majhnega računa za preprost obrok, kar včasih ni tako preprosto, saj so glede tega navade in praksa izdajanja računov v različnih državah zelo različne. Ker je bil projekt dvoleten, je bilo potrebno ob zaključku prvega leta oddati vmesno poročilo, na koncu pa še zaključno poročilo, ki je zelo obsežno. Rezultate dela pa smo morali poleg eTwinning portala naložiti še na poseben strežnik, *European Shared Treasure*, ki nudi zbor vseh tovrstnih dosežkov in služi kot vir za izboljšanje evropskih pedagoških praks.

DELAVNICE, STROKOVNA IZPOPOLNJEVANJA IN IZOBRAŽEVALNI DOGODKI

Platforma eTwinning ponuja brezplačno možnost sodelovanja v zgoraj omenjenih izobraževalnih dogodkih. Slednji so kratki intenzivni spletni dogodki, ki obravnavajo različne teme. Vodi jih strokovnjak, zahtevajo pa tudi aktivno sodelovanje in razpravljanje med učitelji iz cele Evrope. Podrobnejše vam bom opisala sodelovanje na delavnici strokovnega izpopolnjevanja, ki sem se je udeležila v času od 1. do 5. oktobra 2014 na Krfu v Grčiji. Na letni ravni eTwinning objavi več razpisov za takšna izobraževanja. Sama sem se avgusta prijavila na delavnico *Kultura in umetnost*, saj sem v tekočem šolskem letu načrtovala izvedbo že zgoraj omenjenega projekta *United through music*. Sredi septembra sem prejela odobritev prijave. V sodelovanju s CMEPIUS-om, kjer je za to področje odgovorna Urška Šraj, so stekle potrebne priprave. Center je uredil vse v zvezi s potovanjem, bivanjem in udeležbo na delavnici.

Organizirali so videokonferenco za podporo obema udeleženkama, ki sva odšli na izobraževanje, in bili vedno prijazno na razpolago za dodatna pojasnila. Ravnateljica Jelka Weldt mi je odobrila odsotnost, za kar se ji zahvaljujem, sicer pa šola s tem ni imela nobenih stroškov.

Delavnica se je začela s plenarnim delom, na katerem so se predavanja priznanih evropskih strokovnjakov dotaknila splošne predstavitve eTwinninga in pomena ter vloge umetnosti v družbi. Nadaljevalo se je delo v 10 mednarodno mešanih skupinah, kjer so se ustvarili prvi stiki. Naslednji dan so potekale 3 delavnice (ponovno v mednarodno mešanih skupinah), ki so se zaključile s skupnim predavanjem predstavnic centralne svetovalne službe iz Bruslja. Sledil je ogled mesta Krk, muzeja in tradicionalna večerja. Zadnji dan se je izvedla še zadnja, četrta delavnica, ki ji je sledila predstavitev rezultatov skupinskega dela. Teme delavnic so bile: izdelava videa, psihodramatski pristop k dejavnostim, uporaba glasbe v projektih in poučevanje umetnosti skozi medpredmetne aktivnosti. V odmorih med predavanji in delavnicami je nenehno potekalo spoznavanje in iskanje morebitnih partnerjev za nov projekt. Izmenjali so se elektronski naslovi in že nekaj dni po vrnitvi domov smo tri udeleženke (učiteljica razrednega pouka iz Finske, učiteljica glasbe iz Grčije in jaz) na portalu registrirale svoj nov projekt, h kateremu sta se priključili še šoli iz Turčije in Bolgarije. V projekt želimo vložiti predvsem nova znanja, ki smo jih pridobili na delavnicah. Verjamem, da bo za to dovolj zagona, saj želimo z eTwinningom svojim učencem širiti obzorja in ponuditi najboljše možnosti za uspeh.

ZAKLJUČEK

Svoje pisanje želim zaključiti z mislimi svojih učencev, ki sta lansko leto sodelovala pri projektu *Fiestas, festivals and friendship*. Prosila sem ju, da zapišeta, kaj jima je pomenilo sodelovati v njem in kako mislita, da je doživeto vplivalo nanju.

»Mednarodno sodelovanje se mi zdi zelo poučno, saj spoznaš tuje kulture, jedi, njihov jezik, šege in navade, kako poteka pouk ... V glavnem se mi zdi zelo poučno in hkrati zelo »fajn«. Tim, 9. razred

»V mednarodnem sodelovanju sem pridobila znanje angleščine, izkušnje z delom z učenci iz drugih držav, spoznala sem veliko novih prijateljev, pridobila sem veliko znanja o drugih državah ter o njihovi in naši kulturi.« Nina, 8. razred
Upam, da bodo tovrstni mednarodni projekti še vnaprej bogatili znanje, širili obzorja in odpirali nove poti čim širšemu krogu udeleženih v evropskih šolskih sistemih, ter da skupna evropska politika ne bo pozabila na dodano vrednost, ki se skriva v njih.

Viri:

VIR 1: Evropska skupnost šol. Dostopno na <http://www.etwinning.net/sl/pub/index.htm>.

VIR 2: Center RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja. Dostopno na <http://www.cmepius.si/programi/erasmus>.

Sl. 4: Obisk Istanbula, maj 2014.

Sl. 5: Delo v mednarodno mešani skupini.

VKLJUČITEV OŠ BREZOVICA PRI LJUBLJANI V MEDNARODNI PROJEKT COMENIUS SOUVENIRS FOR EUROPE / Barbara Cerkovnik / OŠ Brezovica pri Ljubljani

V okviru mednarodnega projekta *Comenius Souvenirs for Europe* smo na OŠ Brezovica pri Ljubljani od 3. do 12. oktobra 2014 gostili učence in učitelje iz Umaga. V dopoldanskem času so skupaj z domačimi učenci obiskovali redni pouk na naši šoli, po kosilu pa so sledile različne ustvarjalne delavnice, ki so jih pripravili učitelji OŠ Brezovica. Prvi dan so se s pomočjo socialnih iger in športa bolj spoznali, naslednje dni pa je sledilo spoznavanje in učenje slovenskih ljudskih plesov, klekljanja, glasbe v slovenskih mladinskih filmih in ustvarjanje oljenke. V petek, 10. oktobra, so se povzpeli na Šmarno goro, naslednji dan pa so obiskali Prešernovo Vrbo in uživali v vožnji s pletno po Blejskem jezeru.

V soboto, 4. oktobra, so se naši gostje udeležili tudi slavnostne prireditve ob 160-letnici OŠ Brezovica ter se ob tej priložnosti srečali z ministrico za izobraževanje, znanost in šport, dr. Stanko Setnikar Cankar. Po prireditvi je sledila povratna odbojarska tekma med učitelji obeh šol. V napeti tekmi je bila sreča tokrat namenjena domačinom.

V času gostovanja učencev in učiteljev iz Umaga ter času prireditve ob 160-letnici OŠ Brezovica smo v avli šole pripravili tudi razstavo izdelkov učencev obeh šol. Kot ena izmed mentoric projekta sem bila zadolžena za pripravo izvirnega spominka iz naših krajev, tako da sem se skupaj z učenci naše šole na to pripravljala več mesecev, in potrditi moram, da nam je to uspelo, saj so bili končni izdelki pod skupnim imenom *Zvarki coprnic Breze* res kakovostno narejeni in bili tako razstavljeni prava paša za oči. O tem, zakaj so med obiskovalci vzbudili toliko zanimanja in radovednosti, pripoveduje tudi pravljica o coprnic Brezi, ki jo je napisala učenka naše šole in v kateri razkriva, po čem sta naš kraj in naša šola dobila ime.

Eva Bogdan: ČUDEŽNA METLA IN ZVARKI COPRNICE BREZE

Pred davnimi časi je živela coprnic za imenom Breza. Stanovala je prav tam, kjer stoji danes naša šola. V temno sivi leseni hiši z verando in pogledom na hiše vaščanov. Breza je rojstni dan praznovala na dan coprnic, to je 31. oktobra. Bila pa je tako zlobna, da so se je bali vsi vaščani in še celo druge coprnic v vasi. Imela je čudežno metlo, narejeno iz brezovega lesa in vej, s katero je letela malo drugače

kot druge, običajne coprnic. Če je hotela kam priti, se je poganjala z nogami, pri tem pa ji je pomagal veter.

Nekega dne se je, kot po navadi, s svojo čudežno metlo odpravila na bližnji hrib nabirat čudežna zelišča. Kot bi mignil, je pristala na visoki brezi, se spustila po deblu navzdol, tlesknila s prsti in čudežna metla ji je padla v naročje. Ko je nabrala vsa čudežna zelišča, je bil čas, da se vrne domov. Doma so jo njene coprniške prijateljice pričakale z zeliščno kopeljo, v kateri naj bi se sproščala od napornega dne.

Naslednje jutro so na njena vrata potrkali vaščani in jo prosili za nekaj čudežnih zelišč proti boleznim. Ker je bila Breza po naravi zlobna coprnic, jim je zavpila, naj jih poiščejo sami, in jim pred nosom zaloputnila vrata. Prošnje vaščanov so jo razbesnile, zato je odšla v klet po zvarek za pomiritev. Čudežni zvarek za pomiritev je bil shranjen v mali, zeleni steklenički. Popila je nekaj kapljic sladkega napoja in odšla v posteljo.

Zjutraj se je zbudila čisto drugačne volje; vesela, spočita in prav nič jezna. Spomnila se je na bolne sovaščane in jim odnesla čudežna zelišča, ki naj bi jim povrnili zdravje. In tako je, na primer, z enim od svojih zvarkov, v eni sami minuti pomagala hudo bolni starki in drugim bolnim ljudem.

Vaščani so ji bili sicer zelo hvaležni, hkrati pa zelo začuden nad spoznanjem, da coprnic Breza ni več zlobna.

Ko se je coprnic Breza vrnila domov, se ji je zahotelo popiti še nekaj kapljic čudežnega zvarka, ki ji je tako zelo pomagal

k dobremu počutju. Takrat je ugotovila, da je prejšnji večer pomotoma zamenjala stekleničko z zvarkom za pomiritev s stekleničko z zvarkom, ki te naredi prijaznega, miroljubnega in razumevajočega.

Ker se je kot dobra coprnic še naprej trudila pomagati bolnim vaščanom, so se ji ti iz hvaležnosti želeli pokloniti tako, da so svojo vas poimenovali po njej in tako se danes naš kraj imenuje Brezovica, naša šola, ki stoji prav tam, kjer je nekoč domovala coprnic Breza, pa Osnovna šola Brezovica.

IZBIRA TEME, PRIPRAVA IN DEKORACIJA ZVARKOV COPRNICE BREZE

Pri odločitvi, kateri spominek naj bi bil primeren za projekt *Souvenirs for Europe*, sem upoštevala nekaj namigov koordinatork. Tema, značilna za naš kraj, bi lahko bila Ljubljansko barje, močvirski tulipan, štorcklje, značilne jedi kraja, kulturni spomeniki in podobno. Pri realizaciji izbrane teme pa je bilo potrebno upoštevati inovativnost, izdelek naj bi bil tehnično dovršen in primeren za objavo na spletu, pripraviti bi bilo potrebno PPT predstavitev ali ustrezen posnetek v ustrezni resoluciji. Idejo, kaj bi lahko bil spominek, pa sem dobila iz izkušnje preteklih let, ko sem kot mentorica Skupine za razvijanje socialnih veščin v okviru ŠSS z učenci nabirala zdravilna zelišča, jih seznanjala z njihovo uporabo, zdravilnimi učinki, pripravo in shranjevanjem. Učenci so se v teh dejavnostih ne le učili o uporabi zdravilnih zelišč, pač pa v naravi tudi uživali in se sproščali ob nabiranju, sušenju in shranjevanju le-teh, pri pripravi medu iz raznih cvetov in ne nazadnje pri okušanju svojih

mojstrov. Izbor coprnice Breze – kot maskote za dekoracijo stekleničk – se mi je zdel dovolj smiseln in privlačen, saj coprnice večkrat povezujemo z različnimi čarovniškimi obredi, pri katerih uporabljajo čarobne napoje:

»Skozi proučevanje starih skrivnosti o čarobnem delovanju rastlin smo lahko ugotovili, da so pravila, na katerih slonijo nekatere legende, še vedno dosegljiva. O tem priča okultna znanost o rastlinah. Ni dežele, ki ne bi imela vsaj nekaj pravljič o čarovnicah, ki so letele na svojih metlah in vreščale. Govori se, da so se pred poletom morale namazati po čelu in pod pazduho s čarobno rastlinsko kremo. Seveda, metla ni prevozno sredstvo, je le simbol. Kot čarobna ali pastirska palica simbolizira metla moč in avtoriteto. Čudežna krema pa je lahko povsem nekaj drugega. Recepti vsebujejo nekatere strupene rastline. Čarovnice so se pretvarjale, da jim prav ta krema omogoča letenje.« (Lucas, 1998, 118).

Čarobni napoji in mazila so lahko v simbolnem pomenu dobri ali slabi.

Prav tako pa lahko rastline uporabljamo tudi kot zdravila ali pa njihove učinke zlorablamo in si tako uničujemo zdravje. Če rastline uporabljamo kot drogo, da bi nas sprostila in odvrnila od reševanja problemov, ter postanemo od nje celo odvisni in zato osebno in vedenjsko spremenjeni, nam prav gotovo ne more koristiti. (Tako kot je to v naši pravljičici počela coprnica Breza.)

PRIPRAVA ZELIŠČ

Že zgodaj spomladi sem s tremi učenci in štirimi učenkami naše šole po pouku, občasno pa tudi med urami, ko sem izvajala individualno učno pomoč, nabirala regratove, kamilične in bezgove cvetove. Nabiranje sem izkoristila kot sprostitevno tehniko pri tistih, ki so težje vzdrževali pozornost in koncentracijo ali pri tistih, ki so bili popolnoma nepripravljeni sodelovati pri pouku. Cvetove smo nato sušili ali pa jih skupaj s sladkorjem in limoninim sokom v steklenih posodah nastavili soncu, iz česar je pozneje nastal med. V jesenskem času so učenci v

šolo prinesli cvetove ognjiča in druga zelišča. Zelišča smo sušili, cvetove ognjiča pa namočili v olivno olje. Med delom smo uživali v vonjavah zelišč, prelistali smo knjige o uporabi le-teh, zdravilnih učinkih in o zeliščih kot nadomestkih pravih zdravil. Ko so bila zelišča pripravljena, smo z njimi napolnili stekleničke in poskrbeli za njihovo dekoracijo. Največ časa smo porabili za izdelavo coprnice, saj je že oblikovanje metlic od nas zahtevalo veliko ročnih spretnosti. Pa tudi šivanje malih klobučkov in ogrinjalc ter lepljenje vsega skupaj ni bilo lahko opravilo. Pozneje smo vse skupaj razstavili v avli naše šole.

Material:

- rafija,
- lesene palčke za nabodala,
- filc,
- lesene kroglice,
- šivanke in nitke,
- stekleničke s pokrovčkom,
- nakodrana volna,
- rdeč in črn flomaster.

Orodje:

- škarje,
- lepilo za les,
- šivanka in sukanec.

NEKAJ NAPOTKOV IN RECEPTOV

»Salamon, slaven zeliščar iz sedemnajstega stoletja, je zapisal, da je dišeča sivka zelo učinkovita proti ugrizom kač, steklih psov in drugih strupenih bitij, bodisi da jo zaužijemo ali pa nanašamo kot obkladek.« (King, 1992, 163).

SIVKA: »Sivkini cvetovi veljajo kot rahlo pomirjevalo in jih uporabljamo pri nemiru, živčni izčrpanosti, motnjah spanja in migreni.« (Schönfelder in Schönfelder 2010, 290).

Mi smo sivkine cvetove pomešali še z metinimi in žajbljevimi listi, saj tudi ti veljajo kot rahlo pomirjevalo.

REGRATOV MED: »Zaradi grenčičnih snovi pospešuje izločanje prebavnih sokov. Pospešuje izločanje seča, kar je verjetno mogoče pripisati visoki vsebnosti kalijevih snovi. Regrat uporabljajo za spodbujanje apetita in prebave, pri motnjah izločanja žolča in za povečano spiranje sečnih izvodil pri vnetnih obolenjih in nastajanju ledvičnih kamnov.« (Schönfelder in Schönfelder, 2010, 183).

Mi smo regratove cvetove posuli s sladkorjem in limoninim sokom ter jih izpostavili soncu, iz česar se je naredil med, ki naj bi po ljudskem izročilu pomagal pri prehladnih obolenjih.

OGNJIČ: »V obliki mazil ognjič uporabljajo za oskrbo ran, preležanin, ulkusa goleni, omrzlin, opeklin, bolečih razpok na koži, pri težavah z venami in v

negovalni kozmetiki.« (Schönfelder in Schönfelder, 2010, 176).

Mi smo sveže in posušene cvetove ognjiča namočili v olivnem olju, saj tudi ta blagodejno vpliva na kožo.

ZAKLJUČEK

Da se je naša coprnica Breza iz zlobne in grde čarovnice spremenila v ljubko in dobrosrčno coprnico, so zgovorno pričali vzdihljaji in pripombe učencev in učenk pri ogledu razstave v slogu: »Joj, kako so vse luštkane!«, »Jaz pa bi si izbrala tole, ki ima tako čupico!« in podobno. Vsekakor je vzbujala njihovo pozornost bolj dekoracija stekleničk, kot pa vsebine v njih. Moja razmišljanja in ideje za delo z učenci v prihodnje pa so izkoristiti kot prijetno in sproščujočo dejavnost tudi za učenje zdravega načina življenja nasploh, učenja o škodljivo-

sti zlorabe zdravil in opojnih drog ter o možnih alternativnih načinih lajšanja zdravstvenih težav.

In tako so zvarci coprnic Brezic, skupaj z našimi gosti iz Umaga, na metlicah odpotovali v drugo deželo, da bodo

lahko tudi tam pomagali ohranjati zdravje in dobro voljo.

Literatura

King Francis X. (1992) *Enciklopedija Magičnega in mističnega*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Lucas Richard (1998) *Čarovnije zelišč v vsakdanjem življenju*. Ljubljana: Tomark.

Schönfelder Peter in Schönfelder Ingrid (2010) *Zdravilne rastline – vodnik*. Kranj: Narava.

PREK SODELOVALNEGA UČENJA DO ZNANJA IN POZITIVNE UČNE KLIME /

mag. Alenka Tratnik, lektorica za angleški jezik / Univerza v Mariboru, Fakulteta za organizacijske vede

filKo ljudje sodelujejo pri pomembnih nalogah, ki presegajo okvire vsakdanjosti, razlike in celo spori med posamezniki bledijo in včasih izginejo. (Delors 1996, 86)

Živimo v svetu nenehnih sprememb in hitrega tehnološkega napredka, ki od ljudi zahteva raznolika znanja in spretnosti. Mlade je že v času šolanja treba pripravljati na izzive in zahteve vključevanja v družbo 21. stoletja, jih naučiti živeti in delati skupaj, krepiti solidarnost, spodbujati in razvijati medsebojno sodelovanje, sporazumevanje, soodločanje in sprejemanje odgovornosti. Vključevanje različnih oblik sodelovalnega učenja v učni proces je učinkovit način za doseganje omenjenih ciljev.

UVOD

Sodelovalno učenje je ena izmed oblik učenja, ki poleg kognitivnih procesov poudarja predvsem socialni vidik učenja, saj ceni hkratno sodelovanje vseh učencev v razredu. Učenci preko razmisleka, delovanja, odkrivanja in reševanja nalog aktivno izgrajujejo svoje znanje ter obenem razvijajo komunikacijske, sodelovalne in socialne veščine. Če želijo doseči zastavljeni cilj, morajo pozitivno sodelovati s sošolci, si izmenjati ideje, razmišljanja, vprašanja in odgovore. Svoje znanje lahko primerjajo z drugimi, ga dopolnijo in utrdijo.

Sodelovalno učenje prinaša vrsto pozitivnih učinkov, je učenje, ki spodbuja večjo aktivnost učencev, timsko delo, pozitivno psihosocialno klimo v razredu, motivacijo in veselje do učenja. Takšen način dela ni le popestritev pouka ali oddih od učiteljeve razlage. Je učenje za življenje, ki omogoča socialno rast, s pomočjo katerega si učenci privzgojijo odgovornost za skupen cilj, za dobro opravljeno delo, obenem pa se naučijo aktivno poslušati in komunicirati kot enakovredni partnerji. Prek različnih oblik sodelovalnega učenja se vzpostavljajo in krepijo tudi medsebojni odnosi.

ZNANJE KOT SOCIALNI PRODUKT

Teoretično izhodišče sodelovalnega učenja je v konstruktivistično usmerjenem pouku, ki daje prednost razumevanju in nadgradnji znanja. Učitelj vodi učenca do znanja in njegove poznejše uporabe preko delovanja, raziskovanja in razmisleka, pri čemer obstoječe ideje in miselni modeli vplivajo na nove izkušnje. Učenec pri gradnji znanja vstopa v socialna razmerja z vrstniki, svoje predhodne poglede prepozna, ovrednoti in jih na osnovi aktivnega delovanja nadgradi ali spremeni.

Zagovorniki socialnega konstruktivizma poudarjajo, da je učenje socialni proces izgrajevanja in osmišljanja znanja, ki se razvije iz praktičnih dejavnosti. Za uspešno učenje je bistvenega pomena dialog, možnost spraševanja, sprotnega preverjanja smisla in lastnih domnev, primerjanja, pojasnjevanja in argumentiranja. Učna metoda v socialno-konstruktivističnem kontekstu mora zagotoviti interakcijo med konkretno dejavnostjo in miselno aktivnostjo, zato je pomembno, da učenci razvijajo oblike sodelovanja, se srečujejo z avtentičnim, življenjskim gradivom, se soočajo s problemi, ki jih zadevajo. Preko raznolikih sodelovalnih aktivnosti učenec znanje razvija s konstrukcijo lastnega miselnega koncepta, v kakovostni interakciji z drugimi pa pride do sprememb naučenega. Učitelj ob upoštevanju in spodbujanju interakcije med učenci v procesu učenja prevzema vlogo pospeševalca znanja. Ustvarja pogoje dela, ki učenca aktivirajo na spoznavnem, čustvenem in socialnem področju (Marentič-Požarnik 2000).

SODELOVANJE UČENCEV PRI GRADNJI ZNANJA

Sodelovalno učenje je učenje v majhnih skupinah, v katerih učenci skušajo doseči skupni cilj: (rešiti neki problem,

opraviti predpisano nalogo, se naučiti neko snov in podobno). Učenje v skupini je zasnovano na naslednjih ključnih načelih:

- pozitivni soodvisnosti ciljev, virov, vlog in nalog,
- neposredni interakciji med sodelujočimi,
- odgovornosti posameznika za lastno delo in delo skupine,
- uporabi ustreznih sodelovalnih spretnosti (Peklaj 2001).

V procesu učenja je končni uspeh zagotovljen le, če vsak posameznik prispeva svoj delež. Skupni uspeh pomeni lastni uspeh. Vsak je odgovoren za svoj del naloge v skupini, ob pozitivni podpori in ustrezni pomoči soudeležencev. Cilje dosežejo tako, da skupaj načrtujejo, se pogovarjajo, dopolnjujejo in poslušajo drug drugega. Za tovrstno sodelovanje potrebujejo komunikacijske in sodelovalne veščine, ki predstavljajo svojevrsten prispevek k socializaciji učencev. Učenci dejavno oblikujejo pahljačo socialnega vedenja in razvijajo komunikacijske spretnosti (Peklaj 1995).

Končni cilj sodelovalnega učenja je, da 1) učenci opravijo zastavljeno nalogo, dosežejo skupni cilj in 2) da usvojijo neko znanje ali spretnost. Poseben poudarek učenja in sodelovanja v skupini je v vzpostavitvi tvornega sodelovanja med soudeleženci, v vzajemni pomoči in podpori. Odgovornosti za lastno delo in delo celotne skupine se mora zavedati vsak posameznik, h končnemu uspehu prispevajo vsi. Doseganje zastavljenih ciljev krepi pripadnost skupini, dviguje motivacijo in zadovoljstvo.

SODELOVALNO UČENJE JE VEČ KOT LE SKUPINSKO DELO

Sodelovalni način dela predstavlja mnogo več kot skupinsko delo, razred

pa iz skupine posameznikov spremeni v »skupino skupin« (Peklaj 2001), znotraj katerih obstajajo različne oblike sodelovanja. Predstavlja enega od možnih načinov strukturiranja učne ure in ima v učnem procesu svoje posebno mesto in vrednost. Največkrat se postavlja v opozicijo individualnemu in tekmovalno zasnovanemu pouku.

Sodelovanje v skupini temelji na povezanosti in interaktivnem vedenju učencev. Učenci si enakovredno delijo ideje, svoje sposobnosti, zastavljajo

vprašanja, samostojno razmišljajo, argumentirajo, izražajo medsebojno podporo, dajejo pohvale, vzdržujejo občutek zaupanja, kritično presojajo in si nabirajo izkušnje. Obenem si pomagajo, nudijo podporo drug drugemu in se spodbujajo.

Pri reševanju skupnih nalog se »rojevajo nova identiteta udeležencev« (Delors 1996, 86), ki omogoča preseganje osebnih navad, razlik in nesoglasij med sodelujočimi. Skupina svojo identiteto izkaže z izbiro imena ali slogana

skupine. Ker sodelujejo vsi, se čutijo pomembne in potrebne. Sposobnejši dobijo priložnost, da se izkažejo, manj sposobni pa se trudijo po svojih močeh oziroma so deležni pomoči.

OBLIKOVANJE IN SESTAVA SKUPIN

Skupine oblikujemo na različne načine, naključno (na primer z žrebom) ali načrtno. Lahko jih določimo sami ali pa v sestavo vključimo tudi učence, ki si soudeležence izberejo sami.

Skupine so lahko homogene ali heterogene. Homogene skupine je mogoče tvoriti na podlagi interesov, po sposobnostih in spolu. Kagan (1994) svari, da pri homogenih skupinah obstaja nevarnost, da izbira pospešuje hierarhijo znotraj razreda ali da se v skupini zberejo učenci z nižjimi sposobnostmi. Ker to vodi v zmanjšanje motiviranosti za delo, tekmovalnost in neproduktivnost, svetuje, da se je takšnim sestavam boljše izogibati.

Po njegovem mnenju so veliko bolj dinamične in »naravne« heterogene skupine, ki so odsev raznolikosti razreda, sestavljene iz učencev z različnimi sposobnostmi, znanjem, interesi in osebnostnimi lastnostmi. V takšnih skupinah prihaja do večjega prilagajanja učencev znotraj skupine, večje akomodacije znanja, pretoka informacij in kognitivnega napredka. Najbolj učinkovite so skupine, sestavljene iz enega učno uspešnega, dveh srednje in enega manj uspešnega učenca.

Možnosti za oblikovanje skupin je več. Omenimo jih nekaj: učitelj izbere sedem ali osem učencev v razredu. Pove jim, da bodo sestavili skupine glede na sposobnosti in znanje, kar pomeni, da morajo v skupini biti dekleta in fantje različnih sposobnosti. Kot vodje skupin si bodo tako najprej izbrali enega učno šibkega učenca, nato enega srednje dobrega učenca, trojica pa bo nato skupaj izbrala še zadnjega člana skupine.

Skupine lahko sestavimo tudi na podlagi sedežnega reda oziroma trenutne fizične bližine učencev v razredu. Pare skupaj sedečih učencev združimo še z enim ali dvema paroma, da dobimo skupino štirih ali šestih učencev. Iz obstoječih skupin lahko sestavimo nove skupine, tako da učencem v skupini damo štiri dele iste slike. Te morajo učenci zamenjati z nekom iz druge skupine. Na učiteljev znak učenci sestavijo sliko in dobijo nove partnerje.

Čas sodelovanja učencev v skupini je odvisen od ciljev, sestave skupine in količine sodelovalnega učenja pri pouku. Naključno izbrane skupine in

skupine po izboru učencev naj bi sodelovale le pri eni nalogi – projektu. Heterogene skupine lahko sodelujejo dlje časa (od enega do treh mesecev). V tem času se razvije prava skupinska identiteta, poglobijo se socialni odnosi, sodelujoči pa se pri skupni dejavnosti tudi bolj spoznajo.

Skupine so lahko poljubno velike, štejejo pa lahko od tri do sedem članov. Dinamika skupine je najboljša, če je število članov sodo, saj lahko tako vsi člani naenkrat vstopajo v medsebojna komunikacijska razmerja. V idealnih

pogojih naj bi skupine ne šteje več kot štirih članov, saj je mogoče lažje organizirati delo v paru in ustvariti šest različnih parov interakcij.

Učencem v skupini lahko učitelj določi različne vloge (zapisovalec, poročevalec, opazovalec, usmerjevalec, časomer in drugi); te si učenci lahko izberejo sami ali pa se zanje medsebojno dogovorijo. Z dodeljenimi vlogami zagotovimo, da nihče ne prevzame vodilne vloge, da je sodelovanje enakomerno porazdeljeno in da so učenci enakovredno udeleženi pri izvajanju

in reševanju nalog. S prevzemanjem različnih vlog učence navajamo na vloge, ki jih bodo potrebovali pri svojem delu ali nasploh v življenju – urimo jih v veččinah vodenja. Učenci naj bi vsakokrat prevzeli druge vloge, s čimer si bodo pridobili čim več različnih izkušenj.

PRIMERI SODELOVALNIH UČNIH METOD

Sodelovalne učne metode so lahko bolj ali manj strukturirane. K manj strukturiranim sodita akvarij in okrogla miza, bolj strukturirani pa sta metoda sestavljanke in intervju v treh stopnjah, ki zahtevata natančno načrtovanje vseh korakov dela in spretno organizacijo pouka. Začetek sodelovalnega učenja se po navadi začne z delom v parih, ki predstavlja prvi korak na poti do bolj kompleksnega sodelovalnega učenja. Z naraščanjem števila učencev v skupini je zahtevnejša tudi vloga učitelja: od dajanja navodil prehaja k opazovanju dela, spodbujanju socialnih spretnosti, k usmerjanju in analizi uspešnosti.

Pred začetkom sodelovalnega dela mora učitelj dati jasna in razumljiva navodila, učence razdeli v skupine in jim določi vloge. Med delom spremlja delo skupin, spodbuja sodelovanje, usmerja proces reševanja z dodatnimi vprašanji, nakaže poti do rešitve, razrešuje morebitne probleme in daje povratno informacijo. Po končanem delu sledi poročanje, izvede pa se lahko na različne načine:

- poročajo vse skupine,
- ena skupina pove svoje ugotovitve sosednji skupini,
- rezultate pove le tista skupina, ki meni, da ima najbolj zanimive ugotovitve,
- skupine rezultate predstavijo s plakatom.

Poročevalce učitelj izbere po vnaprejšnjem dogovoru ali naključno, tako da so vsi pripravljeni na poročanje. O rezultatih lahko poroča le učenec poročevalec ali pa poročevalca izberemo tako, da med člane v skupini razdelimo barvne lističe in poroča le ena »barva«. Drugi učenci poslušajo,

presojajo odgovore, se strinjajo, povedo drugače in dopolnjujejo.

Oglejmo si nekaj oblik sodelovalnega učenja. Metoda akvarija je prirejena po Mrak Merhar in drugi (2013), preostale metode pa po Kagan (1994) in Peklaj (2001).

AKVARIJ

Razred razdelimo v skupine po osem članov. Znotraj vsake skupine določimo učence, ki tvorijo notranjo in zunanjo skupino. Vsaka od notranjih skupin ima svojega predstavnika. Člani notranje skupine razpravljajo o danem problemu, medtem ko jih zunanja skupina opazuje. Član zunanje skupine lahko kadar koli zamenja predstavnika notranje skupine, tako da ga preplja po ramenu. Novi predstavnik v notranji skupini postane učenec, ki sedi na levi (ali desni) strani novega člana skupine.

Z uporabo metode akvarija spodbujamo učenje sodelovanja v razpravi in dosežemo, da se vsak član skupine vključi v pogovor ter ga vodi v zeleno smer.

OKROGLA MIZA

Učitelj zastavi vprašanje odprtega tipa. Vsak član skupine prispeva en odgovor, ga zapiše na list papirja, ki ga preda naslednjemu članu. Skupina uporablja le eno pisalo. Na koncu se vsi člani skupine seznanijo z vsemi odgovori.

Metoda okrogle mize zagotavlja sodelovanje vseh v skupini in jo lahko uporabimo za uvodno motivacijo, preverjanje znanja ali preverjanje razumevanja neke snovi. Namesto poročanja lahko skupina iz vseh odgovorov sestavi skupinsko izjavo, ki odseva prvine prispevkov vsakega udeleženca v skupini.

RESNICA ALI LAŽ

Učence razdelimo v skupine po štiri učence. Vsaka skupina si izbere ime. Iz predelane učne snovi skupine člani poiščejo neverjetna dejstva, verjetne izmišljotine idr. in zapišejo, na primer tri resnice in eno laž. Vsaka skupina

nato prebere svoje trditve. Druge skupine s kartoni glasujejo, ali trditev drži ali ne. Odgovore točkujemo. Skupina osvoji točko glede na to, koliko sošolcev ali skupin ji je uspelo potegniti za nos. Način dela je primeren zlasti za ponavljanje in utrjevanje snovi.

SODELOVALNE KARTICE

To metodo uporabljamo za učenje dejstev in podatkov, ki si jih mora učenec zapomniti na nivoju avtomatizma. Metoda dela je vaja iz urjenja spomina, primerna za učenje definicij, formul, kemijskih simbolov, nepravilnih glagolov in besed v tujem jeziku. Učenci lahko kartice z vprašanji izdelajo sami, med poukom ali doma. Na eno stran napišejo vprašanje ali pojem, na drugo pa zabeležijo rešitev ali njegovo razlago. To so lahko vprašanja iz snovi ali vprašanja iz preverjanja znanja, na katera so učenci odgovorili napačno. Kartice shranijo v posebno škatlo, ki jo opremijo z imenom skupine. Škatlo hranijo jo v razredu.

Metoda se izvede v paru na naslednji način: eden od učencev prevzame vlogo spraševalca in sošolcu pokaže ali prebere posamezno kartico. Sošolec mora povedati razlago, definicijo, ki je zapisana na drugi strani. Če je ne ve, mu učenec spraševalec do pravilnega odgovora pomaga z namigom. Ob pravilnem odgovoru mu izroči kartico in ga pohvali. To stori vsakokrat drugačen način (na primer »Odlično ti gre.«, »Kar tako naprej.«, »Neverjetno dober si.«). Ko vprašani učenec dobi vse kartice, vlogi zamenjata z drugim paketom kartic.

Metoda sodelovalnih kartic vključuje preverjanje, pregledovanje in dajanje povratnih informacij, dajanje podpore in pohvale za pravilen odgovor. Metoda lahko učinkovito uporabimo za utrjevanje snovi, pred preverjanjem znanja ali kadar nam do konca šolske ure ostane še nekaj časa.

INTERVJU V TREH STOPNJAH

Metodo intervjuja lahko uporabimo za spoznavanje ali utrjevanje učne snovi. Učenci začnejo delati v parih, ki so sestavni del skupine. Eden prevzame

vlogo spraševalca in zastavlja vprašanja tipa »Kaj veš o ...?«, drugi učenec odgovarja. Nato vlogi zamenjata. Po končanem drugem intervjuju si člani skupine izmenjajo informacije, tako da vsak pove, kaj je izvedel od svojega partnerja.

SESTAVLJANKA

Metoda se uporablja za učenje nove snovi ali delo z besedilom. Učitelj različne dele besedila ali različne naloge v zvezi z istim gradivom razdeli med učence v skupini. Gradivo predstavlja le del celote, en del sestavljanke. Vsak učenec prejme list z besedilom. Ti se med seboj ločijo po vsebini oziroma barvi. Vsak učenec zase prebere besedilo in postane »ekspert«. Da bi skupina sestavila celotno sliko, potrebujejo vse dele, informacije pa pridobi z učenjem v matični in »ekspertni skupini«.

Delo poteka na naslednji način: učenci najprej individualno preberejo vsak svoj del gradiva (postanejo »eksperti«). Če je naloga oziroma besedilo daljša, ga učenec lahko predela tudi doma. Učenci, ki imajo enako besedilo, se o njem posvetujejo v paru, poiščejo glavne značilnosti in izluščijo glavno misel. Nato se zberejo v »ekspertnih skupinah«, v katerih imajo enako gradivo, ga raziščejo in pripravijo na predstavitev v matični skupini, pri čemer vsak predstavi svoj del gradiva. Tako se vsi člani skupine seznanijo s celotnim gradivom. Skupine lahko gradivo predstavijo na plakatu, z miselnim vzorcem, lahko pa se znanje učencev preveri tudi individualno, s preizkusom, ki obsega vprašanja iz celotnega gradiva.

Pomemben vidik te metode je v tem, da vsak učenec prispeva en del, skupina pa ne more končati dela, če nima vseh informacij. Dragocen je torej prispevek vsakega učenca. Metoda zahteva bolj kompleksne oblike sodelovalnih spretnosti in miselnih strategij. Za sestavljanke je značilna velika soodvisnost. Učenci morajo prevzeti različne naloge, se držati pravil, pomniti in priklicati v spomin različne informacije ter iz njih izluščiti skupne cilje.

ZAKLJUČEK

Naloga šole ni zgolj izobraževati mlade, temveč jih razviti v samostojne, samozavestne, razmišljajoče posameznike in jih usposobiti za različne vloge v družbi. Ob individualnih oblikah učenja se tako pojavlja tudi potreba po različnih oblikah kooperativnega učenja – učenja, ki poteka v sodelovanju z drugimi, pri čemer je prisotna pripravljenost za izmenjavo informacij, in skupno gradnjo novega. Pridobljeno znanje je posledica aktivne konstrukcije v socialnem kontekstu in v dvosmerni interakciji z drugimi.

Sodelovalno učenje presega izolirano delovanje posameznika in pozitivno vpliva na socialni razvoj učenca, na motivacijo ter vzpostavlja boljše socialno klimo v razredu. Učenje socialnih spretnosti je učenje za življenje, ki omogoča socialni napredek učenca, prinaša pozitivne koristi za spodbujanje dobrih odnosov in omogoča pridobivanje pozitivnih socialnih izkušenj. Sodelovalno delo zahteva fleksibilnega učitelja in dejavne učence, vpliva na organizacijo pouka in slog poučevanja. Povzroča ustvarjalni hrup in omogoča kolektivno naravnost. Predvsem pa poudarja učenčevo aktivno vlogo pri pouku in prispeva majhen kamenček v mozaik skladnega in celostnega razvoja posameznika.

Literatura

- Delors Jacques (1996) *Učenje – skriti zaklad*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Kagan Spencer (1994) *Cooperative Learning*. San Clemente: Resources for Teachers.
- Marentič Požarnik Barica (2000) *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
- Mrak Merhar Irena, Umek Lucija, Jemec Jana, Repnik Peter (2013) *Didaktične igre in druge dinamične metode*. Ljubljana: Salve.
- Peklaj Cirila (1995) *Sodelovalno učenje in jezikovno razumevanje – sporazumevanje*. Gorica, Italija: I.R.R.S.A.E. Furlanije in Julijske Krajine.
- Peklaj Cirila (1998) Spodbujanje sodelovanja – različni pristopi k razvoju sodelovalnih veščin v razredu. *Sodobna pedagogika*, let. 49 (št. 3), str. 287–300.
- Peklaj Cirila (2001) *Sodelovalno učenje ali kdaj več glav več ve*. Ljubljana: DZS.
- Polak Alenka (2004) Individualistična ali sodelovalna naravnost? *Vzgoja in izobraževanje*, let. 35 (št. 4): str. 8–12.
- Vodopivec Irena (ur.) (2003) *Sodelovalno učenje v praksi*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

ELEMENTI MONTESSORI PEDAGOGIKE V VRTCU KURIRČEK LOGATEC /

Mateja Žagar, dipl. vzgojiteljica, vodja projekta / Vrtec Kurirček Logatec

Poznavanje različnih vrst pedagogike pomaga, da najdemo bolj zanimive, drugačne, primernejše poti do otroških src in njihovih hitro razvijajočih se možganov. Če se obrnemo in iščemo nove načine in oblike dela, nam lahko vsakdan vrtca prevetrijó nove zamisli in omogočijo drugačen pogled na otroka, okolje in tudi na vzgojitelja. Prispevek je povzetek projekta, ki na primeru praktičnega uvajanja elementov montessori pedagogike predstavi pozitivne strani uvajanja sprememb ter uresničevanja glavnega koncepta projekta Pomagaj mi, da naredim sam.

UVOD

V letošnjem šolskem letu je 12 oddelkov vrtca Kurirček Logatec pristopilo k projektu *Uvajanje elementov montessori pedagogike v izvedbeni kurikulum vrtca*. Metodo je zasnovala in razvijala Maria Montessori in jo je sama poimenovala *Pomoč naravnemu razvoju otroka*. Pedagogika montessori, ki je v svetu prisotna že celo stoletje, se v Sloveniji kot alternativna oblika predšolske vzgoje začena uveljavljati šele v zadnjem desetletju. Kakšen je ta pristop, katere so prednosti, posebnosti in glavne značilnosti takšnega načina dela z otroki? Zakaj je to za naše otroke dobro in kaj bodo s tem otroci pridobili? Takšna znanja in odgovore smo vzgojiteljice pridobivale tekom celega leta preko večdnevni izobraževanj, seminarjev, obiskov vrtcev, ter obiskov predavateljev v našem vrtcu.

S pomočjo našega nacionalnega dokumenta, ki je namenjen vzgojiteljem in pomočnikom, smo začrtale cilje, na katerih smo aktivno delale skozi vse leto:

- bolj odprt in fleksibilen kurikulum v različnih programih za predšolske otroke;
- večje omogočanje individualnosti, drugačnosti in izbire v nasprotju s skupinsko rutino;
- rekonceptualizacija in reorganizacija prostora in opreme v vrtcu (Kurikulum za vrtce 1999).

Današnji strokovnjaki ugotavljajo, da je obdobje do sedmega leta starosti najbolj dragoceno za stimulacijo možganske aktivnosti in za oblikovanje novih povezav; to, kar je že v svojem času govorila Maria Montessori. Svetovno znani zdravnik Ranko Rajović

pravi, da *»dozorevanje možganov intenzivno poteka v zelo zgodnjem otroškem obdobju in je več kot 50 % dokončano do četrtega oziroma petega leta starosti.«* (Rajović 2013, 14).

Poleg fizioloških potreb otroci potrebujejo tudi sprejetost, ljubezen, zaupanje in spoštovanje, kajti le v varnem okolju se bodo otroci dobro počutili. Ko se otroci počutijo varno in domače, so pripravljeni na učenje. Naša naloga je, da opazimo otrokov razvoj in da vemo, katero dejavnost ponuditi, da ga bo pritegnila in mu omogočila razvijanje določenih spretnosti. Z aktiviranjem otrokovega zanimanja se otrokove možganske celice povezujejo in tako otrok izgrajuje svoje možgane. *»V prvih petih letih otrokovega življenja se ustvari, razkrene in na novo ustvari na milijone povezav v možganih. Če premalo krepimo povezave, nepotrebne in premalo uporabljene celice preprosto odmrejo.«* (Sunderland 2010, 20).

Maria Montessori in njeni nasledniki so razvili vrsto dejavnosti oziroma materialov, ki otroke pritegnejo in omogočijo razvoj roke in uma. Aristotel je rekel: *»Kar ni v rokah, ni v umu,«* in tega načela se drži montessori pedagogika. Preko senzomotoričnih materialov otrok izpopolnjuje čute in s tem pošilja v možgane jasne in zavestne informacije, katere posledično izgradijo otrokov razum.

Pristop po konceptu Marie Montessori

Kot pedagoški pristop se montessori pristop osredotoča na potrebe, talente in individualnost vsakega otroka. Otroci se namreč najbolj učijo, če poslušajo samega sebe. *»Ko majhen otrok dela, ne dela, da bi dosegel zunanji cilj. Cilj njegovega delovanja je delovanje samo.«* (Montessori 2009, 189) Potrebno je torej samo spodbuditi otrokovo naravno veselje do učenja ali dela, ki je prirojeno vsakemu otroku. Bistvo

njene metode so čutni pripomočki. Z njimi otrok razvija in pridobiva izkušnje z vsemi čuti (dotik, vid, sluh, voh, okus). Deluje z rokami in razumom ter gradi svoje znanje prek napak in poskusov. Material je narejen tako, da otrok ne potrebuje stalne prisotnosti ali posredovanja vzgojitelja. Vzgojitelj otroku omogoča in pomaga pri interakciji z materiali, ter ima predstavitev, s katerimi otroku, ko je za to pripravljen, predstavi delo z materiali.

»Pomagaj mi, da naredim sam.« je glavni in vodilni motiv pedagogike montessori. Otrok lahko izbere material, sam popravlja svoje napake in si izbira mesto za delo. Obstaja samo ena vrsta enega materiala. Tako se otroci naučijo počakati, da pridejo do zelenega materiala. Material se deli na več osnovnih področij (vsakdanje življenje, jezik, zaznavanje, umetnost, pri mlajših še motorika, pri starejših od treh let pa matematika, znanost

in zaznavanje). Maria Montessori je ugotovila, da se otrok boljše uči z gibanjem. Delo z vsakim materialom vključuje gibanje. Otrok gre po material, ga prinese na mizo ali preprogo, gre po vodo, jo pretoči ... Lahko si položi preprogo na tla in dela na njej. Ta lahko nadomesti mizo in stol. Otrok dela z materiali individualno in si tempo dela narekuje sam.

Nadaljnja pomembna lastnost, ki jo poudarja montessori metoda, je neodvisnost. Slednja se spodbuja tako, da se otroka poučuje praktične spretnosti. Velik poudarek je na konkretnem, to je realnem življenju v učnem okolju. Vaje vsakdanjega življenja, kot so pomivanje posode, pometanje, brisanje polite tekočine, šivanje, umivanje dojenčka, loščenje čevljev, priprava malice ali kosila, skrb za rože, brisanje nosu, samostojno prehranjevanje, oblačenje, čiščenje oken in podobno, so spretnosti, ki se jih naučijo otroci.

S pomočjo takšnih vaj otroci razvijajo vztrajnost, motorične spretnosti, koncentracijo, naučijo se, da ima vsako opravilo svoj začetek, trajanje in konec. Seveda pa krepijo samozavest, saj sami zmorejo narediti tiste stvari, ki jih sicer naredijo odrasli. Bistvo je, da metoda predstavlja predvsem učenje za življenje (Kordeš Demšar 2012).

Izvajanje dela z elementi montessori pedagogike in evalvacija

S pomočjo izobraževanj in rednih mesečnih sestankov smo bolj spoznale montessori pristop in tako začele počasi vključevati njegove elemente. Za takšno izobraževalno metodo je značilno, da v njej osrednjo vlogo igra okolje. Prostor smo reorganizirale tako, da je vsako področje dobilo svoj kotiček (vsakdanje življenje, zaznavanje, matematika, jezik, prostor za vodo ...). Le-ti so bili odvisni od velikosti igralnice in števila pohištva. Kar nekaj vzgojiteljic

se je odločilo za nižanje stolov in miz, ker so bili neprilagojeni za otroke. Posebno navdušenje so otroci pokazali v kotičku s kuhinjo, saj so tam pomivali in brisali posodo, pripravljali malico in točili pijačo. Vsaka skupina je imela na tleh nalepljeno tako imenovano »črto« (okroglo ali elipsasto obliko), ki je služila skupinskim dejavnostim: branje pravljic, prepevanje pesmic, izvajanje različnih gibalnih vaj za ravnotežje, ritem ...

Strokovne delavke smo se zelo osredotočile na izdelavo materialov, ki smo jih zložile na pladnje in postavile v kotičke. Sprva je bilo materialov manj, tekom leta pa so se začeli nabirati. Otrokom smo omogočale učenje z različnih področij. Srečevali so se z vajami vsakdanjega življenja, kot so: brisanje prahu, pometanje, pomivanje posode, brisanje polite tekočine, brisanje miz in stolov, zvijanje preproge, zalivanje rož, umivanje dojenčka, ožemanje gobe, prelaganje s pinceto/kapalko fižol ali vodo iz posode v posodo, pretakanje tekočin. Preko ponujenih materialov s področja zaznavanja so

otroci prebujali svoja čutila in razvijali zavedanje različnih značilnosti in kakovosti predmetov v okolici. Otroci so se srečali z lesenimi kladami, vretenom, hrapavimi in gladkimi ploščami, zvočnimi valji, roza stolpom, rdečimi palicami, senzorno škatlo, skrivnostno vrečo ... Ponujene so bile dejavnosti, ki spodbujajo govorjenje, poslušanje, branje in pisanje. Namen področja jezika je, da otrok s temi materiali pogloblja in razvija elemente jezika, ki jih je že pridobil na drugih področjih.

Večina vzgojiteljic je poleg klasično načrtovane teme dodala še pladnje z materiali in tako vzporedno vodila tematski sklop z montessori elementi.

Eden izmed namenov delovanja je bil, da otroci usvojijo delovni krog, torej »vzame, dela, pospravi«. Vsi otroci takšnega načina dela še niso v polnosti usvojili. V večini skupin so otroci najrajši delali dejavnosti z vodo ali s sipkimi materiali. Ko so otroci delali, se je tempo skupine umiril, v igralnicah je zavladala delovna tišina, vsak otrok je opravljal svoje delo. Koncentracija za

delo se je podaljšala pri večini otrok. Nekatere vzgojiteljice opažajo, da otroci ne segajo več po klasičnih igračah (konstruktorji, punčke ...), ampak že takoj ob jutranjem prihodu začnejo z igranjem z materiali. Ob takšnem načinu dela so otroci postopoma pridobivali na lastni samostojnosti, razvoju koncentracije in samozaupanju, ter se učili, da morajo spoštovati delo svojih vrstnikov.

Velika sprememba v takšnem načinu dela je, da imajo otroci vsakodnevno možnost izbire materialov z različnih področij (jezik, matematika, umetnost ...) in niso omejeni zgolj na igrače v kotičkih ali organizirane tematske dejavnosti s strani vzgojiteljic. Tako lahko otrok vsakodnevno preizkuša dejavnosti, ki so potrebne za njegov razvoj.

Pojavljale so se tudi težave, saj je prihajalo do neprimerne ravnanja z materiali ali pa se material ni uporabljal v skladu z namenom; takrat smo material odvezle. Opazile smo tudi, da je težava v homogenih skupinah, ker

je več otrok hkrati v istem občutljivem obdobju (obdobju, ko so otroci bolj dojemljivi za določene dražljaje in se hitreje naučijo določene spretnosti) in bi vsi radi delali s podobnimi materiali. V klasičnem montessori vrtcu so otroci razporejeni v heterogene oddelke, kar otroka postavlja v naraven odnos z vrstniki.

Starši so vključevanje montessori elementov sprejeli z odobravanjem. Sprva niso vedeli, kakšna metoda dela je to, vendar smo se vzgojiteljice po svojih najboljših močeh potrudile staršem približati naše aktivnosti. Nekatere vzgojiteljice so pripravile popoldanske delavnice, kjer so se otroci igrali z materiali, nekaj vzgojiteljic je pripravilo predavanje za starše, veliko informacij so dobili na pogovornih urah in spletnih igralnicah, preko posnetkov dejavnosti.

ZAKLJUČEK

Tekom projekta so otroci pridobili samozaupanje, da zmorejo opraviti

določene naloge, spoznali in občutili so različno paleto materialov, iznašli lastne poti pri reševanju gibalnih in vsakdanjih težav, nadgradili svoja znanja na podlagi opazovanja demonstracij vzgojiteljic in aktivnega rokovanja z materiali. S pomočjo novih znanj smo vzgojiteljice delo še bolj prilagodile dejanskim razvojnim potrebam otrok, ter se jim z individualiziranim pristopom še bolj približale in spoznale njihove zmožnosti. Ves čas projekta smo se trudile upoštevati dejstvo, da je otrok rojen, da vidi, da sliši, da občuti, spozna, da vstopi v odnos z zunanjim svetom in prijatelji. Dolžnost vzgojiteljev in staršev je, da mu pomagamo tukaj in sedaj, in da mu pomagamo tako dobro, kot zmoremo.

Literatura

Kordeš Demšar Melita (2012) *Avtorjevi zapiski iz osnovnega izobraževanja v pedagogiki Montessori*. Ljubljana: Montessori inštitut.

Kurikulum za vrtce (1999) Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo.

Montessori Maria (2009) *Skrivnost otroštva*. Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.

Rajovič Ranko (2013) *IQ otroka – skrb staršev*. Ljubljana: Mensa Slovenija.

Sunderland Margot (2010) *Znanost o vzgoji*. Radovljica: Didakta.

ETIKA IN VREDNOTE V VRTCU / Irena Rozman, vzgojiteljica / Vrtec Jesenice

V sodelovanju z Inštitutom za etiko in vrednote Jože Trontelj smo se v Vrtcu Jesenice odločili, da v šolskem letu 2013/2014 pristopimo k sodelovanju v triletnem evropskem projektu. Inštitut je vrtcem ponudil podporo, usposabljanje, vzornike, priročnik, spletno učilnico, obiske in delavnice.

Uvod

Program Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju temelji na prepričanju, da je eno od najpomembnejših poslanstev vzgoje in izobraževanja skrb za etično in s temeljnimi vrednotami usklajeno ravnanje v vrtcih in šolah. Program Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju ne posega na področje kurikulumov in učnih načrtov, podpirati želi vrtce in šole pri uresničevanju njihovega vzgojnega poslanstva. Program temelji na spoznanju, da imajo

vrtci in osnovne šole zelo pomembno vlogo pri razvoju osebnosti otrok in mladostnikov. Preko socializacijskih mehanizmov in ponotrnenja vrednot ter življenjskih načel se postavljajo pomembni temelji etike in vrednot otrok, ki bodo čez leta ustvarjali prihodnost (<http://www.iev.si/programi/etika-in-vrednote-v-vzgoji-in-izobrazevanju>).

Inštitut za etiko je bil ustanovljen leta 2012. Ustanovila ga je Slovenska akademija znanosti in umetnosti v povezavi

z evropskimi akademijami, ki so že napravile nekaj korakov v tej smeri, kot odziv na nezadovoljive razmere v naši državi, družbi in skupnosti.

Vprašanje etike in vrednot v vzgojno-izobraževalnem delu je vse prevečkrat podvrženo poskusom vplivanja različnih ideoloških in svetovnonazorskih pogledov. Temelj programa *Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju* je zato evropsko ogrodje etike in vrednot ter želi spodbujati temeljne in

obče veljavne vrednote, ki temeljijo na tradiciji evropske kulture in zgodovine in ne na posameznih ideoloških pogledih.

Cilji programa so:

- krepitev kompetence vzgojiteljev in učiteljev za integracijo etike in vrednot v vzgoji in izobraževanju,
- ozaveščanje in motiviranje otrok in mladostnikov za odločanje in obnašanje, ki temelji na etiki, vrednotah in znanju,
- krepitev stabilne družbe, ki temelji na etiki, vrednotah in znanju,
- podelitev certifikata in zastave o vključenosti vrtca ali šole v program »Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju«.

Inštitut je program načrtoval tako, da posamezen vrtec ali šola, ki se vključi v program, v treh letih v celoti predela vsebine vseh desetih vrednotnih

modulov oziroma domen Evropskega ogrodja etike in vrednot. Ti moduli so humanost; modrost; življenje, narava, zdravje; skrb za sočloveka; pravičnost; univerzalizem; integralnost; delo, kreativnost; tradicija; kultura (Musek 2013).

Etika in vrednote v vrtcu

V sodelovanju z Inštitutom za etiko in vrednote Jože Trontelj smo se v Vrtcu Jesenice odločili, da v letu 2013/2014 pristopimo k triletnemu evropskemu projektu.

Vrtec Jesenice je med zaposlenimi imenoval varuhe etike in vrednot, ki bodo koordinatorji dejavnosti programa *Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju*, in obenem tiste osebe, na katere se bomo sodelavci ali starši obrnili z vprašanji, povezanimi z etiko in vrednotami. Varuh predstavlja vezni člen med vrtcem in Inštitutom za etiko.

Prvo leto smo se zaposleni in otroci srečali z moduloma *Znanje in modrost* ter *Skrb za sočloveka*. V času od februarja do aprila 2014 smo strokovni delavci z otroki obravnavali različne teme s področja Znanja in modrosti.

Znanje in modrost sodita med temeljni vodili stabilne in srečne družbe. Ta modul je bil za prvega izbran z namenom, saj je znanje že v temelju povezano s sistemom vzgoje in izobraževanja. Znanje pomeni, da pridobivamo nove informacije in jih tudi uporabljamo v svojem vsakdanjem življenju.

Vrednote, ki usmerjajo k Znanju in modrosti, so: resnica, miselna odprtost, razumnost, perspektiva, odgovornost, ljubezen do učenja in znanja ter zmernost.

Otroci so spoznavali te vrednote, se o njih pogovarjali in spraševali starše.

Spoznali so tudi druge odrasle ljudi in mladostnike, ki so strokovnjaki na svojem področju. Povabili smo jih v vrtec, se z njimi pogovarjali in se od njih učili.

Z mesecem aprilom smo se strokovni delavci v sklopu izvajanja drugega modula Skrb za sočloveka posvečali temam, ki zajemajo vrednote, kot so spoštovanje, družinska sreča, enakopravnost, partnerstvo, skrb za otroke, starejše in osebe s posebnimi potrebami, harmonija in solidarnost.

Skrb za sočloveka sodi med najpomembnejše vrednotne domene, kar jih človeštvo pozna. Vzgojno delo na tem področju sodi zato med najbolj temeljne in pomembne naloge vrednotne in značajske vzgoje.

Bili smo zelo aktivni, tako otroci kot tudi zaposleni. S pomočjo predstavitev in plakatov smo k sodelovanju povabili tudi starše. Za zaključek šolskega leta

smo priredili zelo uspešno prireditev Korak za korakom do sreče, pri kateri smo sodelovali strokovni delavci, otroci in njihovi starši. V Vrtcu Jesenice smo se vključili v dobrodelno akcijo zbiranja šolskih potrebščin za otroke iz socialno ogroženih družin Zvezek za sošolca, ki jo je organiziralo Dobrodelno društvo UP Jesenice. Skupaj s starši in otroki smo zbirali šolske potrebščine, ki jih je prevzela gospa Faila Pašič Bišič, direktorica Dobrodelnega društva UP Jesenice.

V letošnjem šolskem letu 2014/2015 pa se bomo srečali s tremi novimi domeni: Življenje, narava, zdravje; Univerzalizem in Kultura. Modul življenje, narava, zdravje stopa na področje nas samih, našega bivanja in življenja, kar je temelj vsemu drugemu. Poudarki modula so:

– doživljanje narave preko konkretnih dejavnosti v vrtcu (Nemarni škornji, Gozdni vrtec, Čutna pot, Senzorne igre ...);

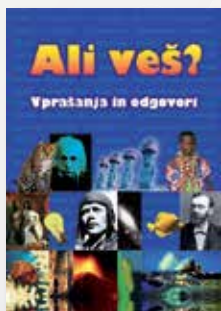
- varovanje narave in okolja (zbiranje zamaškov, kartuš ...);
- narava kot prostor za sprostitvev in prostor bogatih darov za zdravje ljudi (projekti Mali sonček, Mini olimpijada, Turistični projekt, Stara rudna pot ...);
- zdrava hrana in prava mera gibanja (Iz majhnega raste veliko, Z gibanjem ostanem zdrav, Planetu prijazen vrtec ...);
- življenje kot skrivnost in kot dar (raziskovanje te skrivnosti in preprosto čudenje nad vsemi oblikami življenja).

Primeri iz prakse

V nadaljevanju bom predstavila tri primere iz prakse, ki se navezujejo na modul Življenje, narava, zdravje.

1. PRIMER

Skupaj z otroki smo ugotavljali, kaj posamezne besede pomenijo in prišli do

Ali veš?

Vprašanja in odgovori

190 strani, penaste
platnice, 300 x 210 mm

Redna cena: 19,99 €

9,99 €

NAJZABAVNEJŠI STRIPI ZA VSE GENERACIJE

Calvin in Hobbes

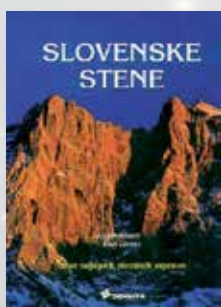
Bill Watterson

128 strani, mehka vezava,
210 x 220 mm

Redna cena/izvod: 9,99 €

6,99 €

Izbor najlepših plezalnih vzponov

Slovenske stene

Tine Mihelič, Rudi Zaman

430 strani, mehka vezava
z zavihki, 215 x 160 mm

Redna cena: 24,99 €

14,99 €

Dušan Mravlje: Tek, moja norost

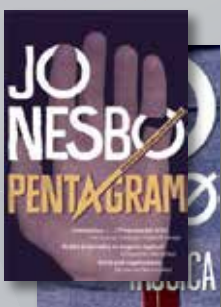
Boštjan Fon, Dušan Mravlje

376 strani, trda vezava z
zavihkom, 230 x 165 mm

Redna cena: 24,99 €

14,99 €

Najboljše kriminalke

Pentagram, Taščica

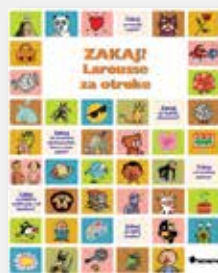
Jo Nesbø

438 / 520 strani, mehka
vezava, 200 x 130 mm

Redna cena/izvod: 14,99 €

7,99 €

USPEŠNICA!

Zakaj? Enciklopedija za otroke

Larousse

160 strani, trda vezava,
240 x 200 mm

Redna cena: 19,99 €

14,99 €

Priljubljena zbirka Drobižki

Miška Maša, Sinica Ivica

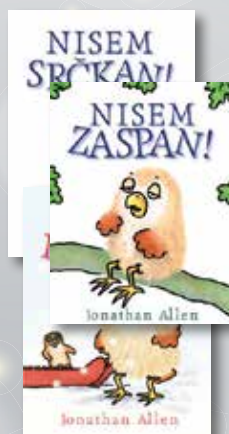
Antoon Krings

25 strani, trda vezava,
197 x 195 mm

Redna cena/izvod: 9,99 €

6,99 €

ZELO UGODNO

Zbirka Čukec (Nisem srčkan, Nisem zaspan, Nisem božiček)

Jonathan Allen

84 strani, trda vezava,
285 x 220 mm

Redna cena za zbirko:
38,70 €

9,99 €

Izvirna slovenska slikanica

Kako sta Bibi in Gusti sipala srečo

Ida Mlakar

24 strani, trda vezava,
215 x 230 mm

Redna cena: 14,99 €

8,99 €

25 ODLIČNIH KNJIG PO IZJEMNIH CENAH

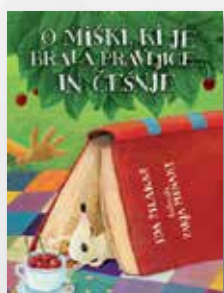
Računalniški priročnik za začetnike v zlatih letih

Miha Ahačič

176 strani, mehka vezava, 235 x 165 mm

Redna cena: 19,95 €

Izvirna slovenska slikanica 9,99 €

O miški, ki je brala pravljice ... in češnje

Ida Mlakar, Zarja Menart

24 strani, trda vezava, 297 x 210 mm

Redna cena: 14,99 €

6,99 €

Nad brezni oceanov

Joža Horvat, predgovor Brane Grubar

550 strani, trda vezava, 235 x 165 mm

Redna cena: 24,99 €

9,99 €

Reci NE brez slabe vesti

Jesper Juul

80 strani, mehka vezava z zavihki, 230 x 150 mm

Redna cena: 19,99 €

11,99 €

S kuhanjem do vitkosti

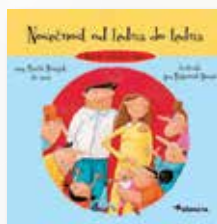
Zdrava prehrana - z vsem kar imate najraje

176 strani, trda vezava, 240 x 160 mm

Redna cena: 19,99 €

11,99 €

Koledar za bodoče starše

Nosečnost od tedna do tedna

mag. Stanko Pušenjak dr. med.

96 strani, spiralna vezava, 210 x 205 mm

Redna cena: 19,90 €

Postani pravi čarodej! 9,99 €

Velika knjiga čarobnih trikov 2

Jon Tremaine

120 strani, spiralna vezava, 305 x 250 mm

Redna cena: 19,99 €

14,99 €

Več kot 10.000 prodanih izvodov!

Z otrokom lahko sodelujete / Otroško spanje. Brez joka v sanje

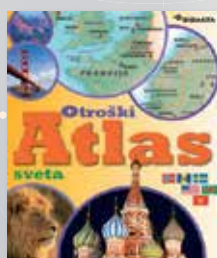
Elizabeth Pantley

228 / 236 strani, mehka vezava, 225 x 150 mm

Redna cena/izvod: 19,90 €

9,99 €

POSODOBLJENA IZDAJA!

Otroški atlas sveta

Chez Picthall in Dominic Zwemmer

72 strani, trda vezava, 286 x 240 mm

Redna cena: 19,99 €

14,99 €

zanimivih odgovorov. Otroci so podali naslednje odgovore.

Narava: je polje, vrt, njiva, gozd, drevesa, kmetija, rožice, živali, trava, zrak, veter, sneg, nebo in sonce.

Zdravje: je jabolko, korenje, fižol, maline, grozdje, sirup, vroč čaj, mleko, vitamini, juha, da se srce ne uniči, da si zdrav.

Kako skrbimo za zdravje: tako, da jemo sadje in zelenjavo, da pijemo vodo, da pijemo zdrave pijače, jemo kruh, med in meso, pijemo mleko ter da dobro spimo.

Kako v vrtcu skrbimo za zdravje: tako, da dvakrat dnevno jemo; jemo sadje; da smo primerno oblečeni; da se preoblečemo, če smo mokri; gremo na svež zrak; se vozimo s skiroji; gremo na sonček; gremo na plezala; da igralnico prezračimo; da si umivamo roke; da lahko dihamo, potrebujemo zrak, kisik, ki ga dobimo iz rastlin, zato moramo imeti rože v sobi.

Starše sem povabila k sodelovanju in jim dala nekaj predlogov. Na oglasno desko sem napisala, kaj so povedali otroci in kako nam lahko pomagajo, ter jih spodbudila k sodelovanju, kajti vzgoja za vrednote je lahko uspešna le ob usklajenem delovanju vrtca in staršev.

Starše sem prosila, če se lahko doma z otroki pogovarjajo o določenih tematikah. Otrokom naj pripovedujejo, kako so oni preživljali čas v naravi, ko so bili majhni; kaj so takrat jedli; kje v naravi so se igrali; ali so kdaj videli kakšno žival in kako so ob tem odreagirali. Prosila sem jih, naj gredo z otroki v naravo in jim pokažejo kotičke, kjer so se oni igrali kot otroci. Vprašala sem jih, če kdo pozna koga, ki je po poklicu gozdar, cvetličar, vrtnar oziroma kaj podobnega, in naj otroke seznanijo z njimi in jim tako na prvovrsten način pokažejo delo z naravo.

Staršem sem dala domačo nalogo, naj doma otroke opazujejo in jih ob primernih trenutkih pohvalijo, če so naredili kaj naravi prijaznega. Nekaj primerov pohvalnih stavkov:

- Opazil/a sem, da si danes pojedel/a veliko sadja in zelenjave.
- Opazil/a sem, da si danes na sprehodu pobral/a odpadek, ki je ležal na tleh.
- Opazil/a sem, da si odvrigel/a papir od bombona v koš za smeti ... (Sliki 5 in 6)

2. PRIMER

V toplih jesenskih dnevih smo skupaj stopili strokovni delavci vrtca in se dogovorili, da organiziramo prireditev *Iz majhnega raste veliko* in povabimo na popoldansko srečanje družine iz prvega in drugega starostnega obdobja. Pripravile smo gibalno-rajalno druženje, kjer so sodelovali otroci in starši. Na vrtčevskem igrišču smo pripravile šest postaj, dva poligona

in štiri gibalno-rajalne igre, ki so bile primerne za vse otroke. Ko so starši z otroki prišli na igrišče, smo jim v nekaj stavkih predstavili projekt, nato so otroci iz čarobne vreče izžrebali vsak svoj žetonček in se skupaj s starši napotili poiskati postajo, kjer so začeli z izvajanjem naloge. Po določenem času so poiskali drugo postajo in tako do konca. Bili so zelo zainteresirani, z veseljem so sodelovali in na koncu vsi prejeli medaljo za sodelovanje. Vsi prisotni smo se okrepčali s čajem, pečenim krompirjem in sadnimi nabodali. Srečanje je potekalo ob glasbi in prijetnem druženju. Starši so bili zelo zadovoljni, najmlajši otroci so bili zelo spretni. (Sliki 1 in 2)

3. PRIMER

Deček je prinesel od doma knjigo *O polžu, ki je kupoval novo hiško* avtorice Mojiceje Podgoršek. Vsebino zgodbe sem otrokom povedala ob ilustracijah in jih pozvala k razmišljanju, kaj vse bi

lahko delali. Otroci so prišli na idejo, da lahko zaigramo igrico z lutkami, ker pa lutk nimamo, jih lahko naredimo ali naredimo družabno igro. Vprašala sem jih, kje lahko dobimo polža? Otroci so odgovorili, da ga lahko poiščemo v gozdu, na travniku, samo ker jih ni več veliko, jih lahko naredimo kar iz plastelina. Na vprašanje, kako bi polž nosil denar, so se domislili, da v plastelin zapičimo plastične žebeljčke. Ideja je nastala, postavili smo pravila in izdelava se je lahko začela. Ena skupina otrok je izdelovala družabno igro, druga je začela z izdelavo lutk na slamici iz kartona. Ko so bile lutke in družabna igra narejeni, so se otroci večkrat spontano igrali polžka in se med seboj pogovarjali. Na podlagi tega sem dobila idejo, da lahko zgodbico zaigramo. Ker nismo imeli potrebnih rekvizitov, smo zopet ustvarjali, lepili, rezali in gubali. Ko smo imeli rekvizite narejene, smo potrebovali še jesenske plodove, ki jih

bo polž prodal na tržnici in zanje dobil denar. Neka deklica v skupini je predlagala, da jih lahko nabereмо v gozdu. Naslednji dan smo se odpravili v gozd, kjer so otroci plezali, se igrali, poslušali zgodbico in nabrali plodove, ki smo jih nato naslednji dan pri dramatizaciji zgodbe uporabili. V gozdu smo se pogovarjali o drevesih, živalih, o pomenu hrane za živali in za ljudi ter o zdravju. (Sliki 3 in 4)

Otroci so bili pri izdelavi in pogovorih zelo aktivni, motivirani, radi so sodelovali in se pogosto igrali z družabno igro, nikoli se niso skregali, upoštevali so pravila in pomagali prijateljem na poti do polžje trgovine. Pri igri smo spodbujali prijazne medsebojne odnose, prijateljstvo in pomoč v stiski ter bogatili otrokovo emocionalno doživljanje.

Na oglasni deski v garderobi smo oblikovali velik plakat iz domene Življenje,

narava, zdravje, kjer lahko tudi starši napišejo svoje ideje, pomisleke in želje.

Zaključek

Ker je zunaj jesen, se večkrat pogovarjamo o različni hrani, ki jo dobimo v naravi in je pomembna tako za nas kot tudi za živali. Velik pomen damo tudi vsakodnevnom bivanju na zraku in gibanju skozi celo dopoldne z različnimi gibalnimi igrami, gibalnimi minutkami, plesu ... Ne glede na vreme otrokom poskušam privzgojiti

pomen narave za sočloveka, za naše zdravje in jih spodbujati k spoštovanju narave z našim zgledom. Konec meseca novembra se bodo otroci srečali z deklico Mišo, za katero zbiramo zamaške. Pripravili ji bomo kratek kulturni program.

Preko različnih dejavnosti in otrokovih aktivnosti smo utrjevali različne vrednote, ki so pomembne za prijetno sobivanje. Vrednote, kot so življenje, ljubezen, zdravje, svoboda, humanost,

socialna skrb, družinska sreča, poštenost, pravičnost, enakost, kultura, tradicija, delo, ustvarjalnost in znanje, so pomembne sestavine družbe modrosti (Musek 2013), zato jih vnašajmo v naše delo in življenje.

Literatura in vir

Musek Janek (2013) *Na poti k družbi modrosti*. Ljubljana: Inštitut za etiko. <http://www.iev.si/programi/etika-in-vrednote-v-vzgoji-in-izobrazevanju>

BRALNA PISMENOST PRI URI ŠPORTA / Klavdija Rizmal, profesorica razrednega pouka / 2. OŠ Slovenska Bistrica

Bralna pismenost je problem, ki se ga zavedamo že nekaj časa, še posebej na razredni stopnji. Ni povezana samo s slovenščino, ampak se tiče vseh predmetov, ki jih poučujemo v šoli. Zato smo se tudi mi † kot država † začeli zavedati tega problema in vsaka šola se ga loteva po svoje. Lahko bi rekli, da je to naš nacionalni projekt. Učenci morajo biti bralno pismeni, ker jim le-to omogoča znanja, ki jih potrebujejo. Tudi pri predmetih, kot je šport. Če pa smo pri tem uspešni, pa je drugo vprašanje.

UVOD

Bralna pismenost je problem. Tega se zavedamo vsi, ki se srečujemo s poučevanjem. Rezultati in izdelki učencev kažejo na to, da učenci veliko podatkov iz besedila ne razberejo, ne razumejo in tudi pravilno ne preberejo. Posledica tega je nepoznavanje vsebine, kar vodi k neznanju. Paziti pa moramo, da je ta pismenost pomembna pri vseh predmetih, tudi umetnostnih, ki jih poučujemo. Na primer ŠPORT – športni

izrazi so pomembni, ker otrokom povedo, kaj in kakšno vajo bodo izvajali.

OPIS URE ŠPORTA V 3. RAZREDU

Ura je sovpadala s spoznavanjem okolja, in sicer s temo *čas*, kjer se učenci učijo smer urinega kazalca. *Čas* smo obravnavali tudi pri matematiki, hkrati pa se je navezovala *orientacija na listu* ali *v prostoru*. Glavni poudarek pa so bili *športni izrazi*, ki smo jih razložili tudi pri slovenskem jeziku. To je bilo

vodilo za naprej in izvedbo ure športa (vadba po postajah).

Nastala je medpredmetna povezava treh predmetov – slovenskega jezika, matematike in poznavanja okolja – z naslednjimi cilji: pri slovenščini zna pravilno razložiti športni izraz, medtem ko se pri matematiki učenec orientira na listu, v prostoru, prepozna lik in prepozna čas oziroma smer urinega kazalca; ta cilj je bil tudi pri spoznavanju okolja.

Učenci so najprej naredili vrsto – zbor – in smo se pozdravili. Nato je sledil *uvodni del ure* – splošno ogrevanje.

Učenci so izvedli:

- tek po telovadnici,
- sonožne poskoke v krogu,
- izmenične poskoke iz ene noge na drugo nogo,
- hopsanje,
- žabje poskoke.

Po uvodnem delu so se postavili v velik pravokotnik in našli dovolj prostora za izvedbo *gimnastičnih vaj*. Izvedli smo

devet takšnih vaj, da so ogrele tiste dele telesa, ki so bili pozneje pri nalogah na postajah bolj obremenjeni. Le-te so bile:

- kroženje z glavo v obe smeri,
- kroženje z obema rokama naprej in nazaj,
- odkloni v obe smeri z roko preko glave,
- kroženje z boki v obe smeri,
- predkloni in vzkloni,
- sede-zibanje na hrbtu (gugalnica),
- sed raznožno-predkloni k obema nogama,
- kroženje gležnjev in zapestja,

- odskoki z oporo na rokah na mestu.

Vaje so prikazovali tisti učenci, ki se drugače ne izpostavljajo (individualizacija in diferenciacija).

Sledil je *glavni del*, to je obhodna vadba – razvijanje osnovne motorike. Otroci so bili razdeljeni v 5 skupin. Vsaka skupina je najprej na kartončkih pogledala, kaj si mora pripraviti za izvedbo vaje. Otroci so sami pripravili postaje. Slike na kartončkih so prepoznali, ker smo vse predhodno ponovili.

Postajo so pripravili v dveh minutah. Sledila so nadaljnja navodila. Učenci so preko navodil razbrali gibanje po prostoru v nasprotni smeri urinega kazalca. Vsaka skupina je prebrala potek izvedbe vaje. Ko so to prebrali, sem dala znak za začetek: ZDAJ! Po koncu izvedbe vaje na postaji sem rekla: STOP! Učenci so se ustavili in postavili v kolono. Ko sem rekla MENJAVA, so učenci zamenjali postajo. Hodili so v nasprotni smeri urinega kazalca.

Tako so intenzivno izvajali vaje na petih različnih postajah. Po končanem delu so sami pospravili športne rekvizite in se usedli v krog.

Sledila je analiza učne ure. Učenci so povedali:

- kaj so danes počeli pri uri športa,
- katere dejavnosti so izvajali,
- kako so izvajali dejavnosti,
- kaj še morajo izboljšati.

Veliko učencev je povedalo, da so imeli težave pri naskoku na skrinjo v čep in pri preskokih čez kolebnico. Nekaj učencev pa je še vedno imelo težave pri prevalu naprej. Drugače pa so bili s svojim delom in pravilno izvedbo vaj zadovoljni.

V *sklepnem delu* je sledila psihična in fizična umiritev učencev. Učenci so ponovno vstopili v pravokotnik. Sedaj niso stali, kot pri gimnastičnih vajah, ampak so se ulegli na hrbet na tla. Po navodilih so se umirjali (zapri oči, dvigni levo roko, zadrži, počasi spusti, objemi kolena, dvigni obe nogi ...).

Ko je bil dotik učenca po rami, se je učenec tiho vstal in postavil v kolono. Na koncu so vsi stali v koloni in odšli proti razredu.

29 učencev na tleh

Moram dodati, da ure nisem izvedla sama, zraven je bila moja pripravni- ca. Zato sva lahko izvedli tudi takšne akrobatske vaje, ki so bile težje, ker sva na tistih dveh postajah bili prisotni iz vidika varnosti. To sta bili 1. in 4. postaja.

Sklepne ugotovitve

Učenci so razvijali osnove akrobatike s pomočjo bralnih lističev. Na njih so bila napisana natančna navodila za izvedbo vaje. Za pravilno izvedbo takšnih vaj je potrebna večkratna ponovitev. Ugotovila sem:

- da učenci dobro sodelujejo med seboj,
- da so hitro, natančno in pravilno prebrali navodila,
- da so pravilno izvedli vaje na postajah,

– da jim samo besedišče športnih izrazov ni predstavljalo težav.

Poudariti pa moram tudi dejstvo, da je v razredu 29 učencev. To uro sem pripravila za vzorni nastop za Zavod za šolstvo, in sicer 2-krat. V mesecu februarju 2014 za učiteljice RP-ja, v mesecu juniju 2014 pa za ravnatelje. Nastop mi je predstavljal velik izziv, ker je šport moje šibko področje. Moram reči, da sem kljub takšnemu izzivu po analizi in po povratnih informacijah spoznala, da je možno takšne ure, kljub večjemu številu učencev, izvesti in, kar je bistveno, bralna pismenost še kako sodi k športu.

Viri, literatura:

Kovač Marjeta in drugi (2011) *Program osnovna šola: Športna vzgoja, učni načrt*. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

Priloga

Bralni lističi

1. skupina:

Z mesta v opori na rokah naskočiš na skrinjo v čep ali na kolena. Hodiš po skrinji. Seskочиš na blazino (skok v globino).

2. skupina:

V opori na rokah se z žabjimi poskoki giblješ do prvega stožca. Nadaljuješ s poskoki z ene na drugo nogo iz obroča v obroč. Za stožcem zaviješ levo in tečeš na začetek.

3. skupina:

Po prstih hodiš po švedski klopi. Na sredini narediš obrat in nadaljuješ s hojo po prstih. Vzameš kolebnico in jo sonožno preskочиš desetkrat. Po levi strani tečeš na začetek.

4. skupina:

Narediš svečo in vstaneš. Odročiš, predročiš in greš v čep. Narediš preval naprej in vstaneš ter zopet odročiš.

5. skupina:

Z oporo na rokah vzdolž sonožno preskakuješ švedsko klop.

PRAZNIČNI OKTOBER V ŠOLSKE KNJIŽNICE OŠ BELTINCI / Cvetka Rengeo

V šolskem letu 2014/2015 OŠ Beltinci obiskuje 614 učencev, ki so razvrščeni v 28 oddelkov. Šolska knjižnica je pomemben del življenja in dela na šoli. Vključuje se v vse dejavnosti šole, povezuje pa se tudi z zunanjimi institucijami. Že tradicionalno smo se v šolski knjižnici organizirano lotili dejavnosti v oktobru, ko praznujemo mednarodni mesec šolskih knjižnic in tako zasledovali pomemben cilj: iskanje novih motivov za branje in promocijo knjige, branja ter šolske knjižnice. Letos so dejavnosti v oktobru potekale pod geslom **ŠOLSKE KNJIŽNICE: SRCE ŠOLE**.

Dejavnosti:

- predstavitev na spletni strani šolske knjižnice;
- sprejem prvošolcev (trije oddelki) v šolsko knjižnico: podelitev članskih izkaznic, pravila vedenja, navajanje na samostojno iskanje knjig;
- kulturni dan v 2. razredu: Pikin dan – pravljčna ura v knjižnici;
- 2.–5. razred: orientacija v knjižnici, postavitve knjižnega gradiva, izbira »prave« knjige, knjige za bralno značko, kaj je bralno razumevanje;
- 3. razred: projekt *Najljubša knjiga mojih staršev*;
- 7. razred: navajanje virov in literature;
- obisk Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota z učenci 7. razreda v okviru projekta Rastem s knjigo;
- 6.–9. razred: domače branje: zakaj, kako, kaj;
- obisk pisateljev v okviru 19. srečanja slovenskih mladinskih pisateljev Oko besede v Murski Soboti – našo šolo sta obiskala Lidija in Borut Gombač;
- razstava v knjižnici: knjige, ki so prejele večernico;
- tedenski obiski vseh oddelkov razredne stopnje (15 oddelkov) z razredniki, vračanje in izposoja gradiva;

- fotografiranje: dan v šolski knjižnici.

Vsakodnevne dogodke smo sproti objavljali na blogu šolske knjižnice: <http://knjiznicaosbeltinci.splet.arnes.si>.

Oktober – mednarodni mesec šolskih knjižnic je odličen uvod v novo šolsko leto in se je v šolski knjižnici OŠ Beltinci odlično »prijel«. Učencem želimo namreč ozavestiti branje kot vseživljenjsko dejavnost, saj se z odraščanjem pogosto pokaže, da knjiga je in ostaja edina in najboljša prijateljica.

Pri delu z učenci nas vsak dan znova spremlja misel iz knjige Retorika uspeha, ki jo je napisal Burke Hedges: *»Knjige vam lahko spremenijo življenje v delcu sekunde bolj kot katero koli drugo občilo. Človek nikoli ne ve, katera knjiga in kdaj v življenju bo pretresla njegov svet in ga navdihnila k rasti, za katero ni nikoli pomislil, da bi bila mogoča.«*

www.biblos.si

biblos

Z dotikom do knjig

Prva slovenska eKnjižnica in eKnjižarna

Ste že vključeni v slovensko e-knjižnico in e-knjižarno BIBLOS?

Med naročniki servisa za oddaljeno izposajo e-knjig so ob skoraj vseh splošnih knjižnicah tudi univerzitetne knjižnice v Ljubljani in Mariboru ter NUK. **S pričetkom šolskega leta 2014/2015 začnemo svoje storitve ponujati tudi osnovnim in srednjim šolam.**

K sodelovanju smo pritegnili več kot 40 slovenskih založb, število e-knjig, ki so uporabnikom na voljo, pa je že preseglo 1000 enot. Katalog knjižnih del ob klasični slovenski literaturi zajema sodobno leposlovje domačih in tujih avtorjev, humanistiko, priročnike, otroške knjige ... pripravili pa smo tudi **obsežen nabor gradiv, ki so v skladu z učnim načrtom še zlasti pomembna za učence in dijake** (domača branja in izbor maturitetnih branj).

Pokličite nas! **01/ 200 37 05** ali biblos@zalozba.org

SOLSKILONEC.SI - PODPORA ORGANIZIRANI ŠOLSKE PREHRANE ZA ZDRAVJE PRIHODNIH GENERACIJ / Rok Poličnik, spec. klin. diet., vodja projekta

Solskilonec.si

Solskilonec.si je nastal kot plod dolgoletnega medsektorskega sodelovanja med zdravstvom in šolstvom, namenjen pa je predvsem temu, da bi ljudje na enem mestu našli čim več uporabnih informacij o pomenu prehrane in gibanja za zdravje otrok in mladih. Temelji na Smernicah zdravega prehranjevanja v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, ki sta jih sprejeli ministrstvi, pristojni za zdravje in izobraževanje, ter na Zakonu o šolski prehrani. Strokovne vsebine so prilagojene tako tistim, ki želijo pridobiti osnovne informacije o prehrani in gibanju, kot tudi strokovnjakom, ki vsakodnevno delujejo na področju šolske prehrane in telesne dejavnosti otrok in mladih.

Izhodišča

Mednarodne organizacije v zadnjem obdobju intenzivno opozarjajo na porast civilizacijskih bolezni, ki so neposredno posledica neustreznega načina prehranjevanja in slabih prehranjevalnih navad. Med najpogostejše kronične nenalezljive bolezni pri odraslih, ki so povezane s prehranjevalnimi navadami, prištevamo bolezni srca in ožilja, rak, sladkorno bolezen tipa 2, debelost, boleznimi kostno-mišičnega sistema (*WHO 2005 in 2012*). Kronične nenalezljive bolezni pa se ne pojavljajo le pri odrasli, temveč vse pogosteje

tudi že pri otrocih in mladostnikih. Najpogostejše bolezni med to populacijsko skupino so alergijske bolezni, prekomerna telesna teža in debelost, sladkorna bolezen, epilepsija, cistična fibroza, anemija in motnje v razvoju živčevja (Janet 2007). Dolgoročno bo to negativno vplivalo na pričakovano življenjsko dobo v EU in na slabšo kakovost življenja mnogih ljudi (Bela knjiga ... 2007).

Znano je, da lahko z zdravo in uravnoteženo prehrano ter redno telesno dejavnostjo v obdobju otroštva

pomembno zmanjšamo tveganje za nastanek kroničnih nenalezljivih bolezni v poznejšem življenjskem obdobju. Vzpostavljanje zdravih prehranjevalnih navad v zgodnjem otroštvu namreč predstavlja ključni dejavnik za kratkoročno zdravje, prehranski vzorci, ki ji privzgojimo otroku v tem obdobju, pa so izjemno pomembni za navade v odraslem obdobju, ki pogosto vplivajo na dolgoročno zdravje posameznika (Lanigan 2007). Država s svojimi ukrepi pri uresničevanju smernic lahko pomembno vpliva na izboljšanje prehranjevanja otrok, ob

tem pa učinkovit prispevek k javnemu zdravju predstavljajo tudi različni ukrepi, kot so sheme spodbujanja uživanja sadja in zelenjave (de Sa in Lock 2008); izobraževanje, vzgoja v različnih okoljih ter ciljani javno-zdravstveni ukrepi za izboljšanje sistema organizirane prehrane.

Z namenom natančnejše ureditve šolske prehrane je Državni zbor RS konec leta 2012 sprejel nov Zakon o šolski prehrani, ki opredeljuje obveznosti in dolžnosti vzgojno-izobraževalnih zavodov pri zagotavljanju šolske prehrane. Med drugim določa, da so vzgojno-izobraževalni zavodi pri organizaciji šolske prehrane dolžni upoštevati krovne Smernice za prehranjevanje v vzgojno-izobraževalnih zavodih, sprejete avgusta 2010 na Strokovnem svetu Republike Slovenije za splošno izobraževanje. V svojem besedilu natančno opredeljujejo vzgojno-izobraževalni in zdravstveni vidik šolske prehrane. Slednji temelji na: Smernicah zdravega prehranjevanja v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, Praktikumu jedilnikov

zdravega prehranjevanja v vzgojno-izobraževalnih ustanovah in Priročniku z merili kakovosti za naročanje hrane v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Vsi našteti strokovni dokumenti, ki so bili sprejeti s strani Ministrstva za zdravje RS in drugih resornih ministrstev, so z uvedbo omenjenega zakona postali za vzgojno-izobraževalne zavode obvezni in zavezujoči.

Področje šolske prehrane strateško ureja tudi Resolucija o nacionalnem programu prehranske politike 2005–2010, ki otroke in mladostnike glede prehranjevanja prednostno uvršča med ogrožene skupine prebivalcev.

Eno izmed bolj problematičnih področij organizirane šolske prehrane predstavlja dietna prehrana. Na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje OE Kranj smo v preteklem letu opravili nacionalno raziskavo o dietni prehrani v vzgojno-izobraževalnih zavodih v Sloveniji. Namen raziskave je bil med drugim tudi ugotovljati ustreznost, strokovnost in suverenost osebja pri

izvajanju dietne prehrane, s poudarkom na alergijah in preobčutljivostnih reakcijah na hrano. K sodelovanju so bili povabljeni vsi vzgojno-varstveni zavodi, osnovne šole ter osnovne šole s prilagojenim programom, ki so razvidni iz Evidence vzgojno-izobraževalnih zavodov in vzgojno-izobraževalnih programov Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport RS. Stopnja odzivnosti sodelujočih vzgojno-izobraževalnih zavodov je bila 49-odstotna, kar pomeni, da je bilo v raziskavo vključenih 276 zavodov, ki imajo v šolskem letu 2012–2013 vpisanih 119.275 otrok.

Raziskava je pokazala, da individualno prilagojena prehrana ne predstavljajo ovir le za bolnega otroka in njegovo družino, **temveč tudi za vzgojno-izobraževalne zavode. Ti so dolžni dnevno zagotoviti zdrav in uravnotežen obrok tudi kronično bolnemu otroku**, kar je tudi cilj *Zakona o šolski prehrani*. Pogosto so jim edina opora pri oblikovanju obrokov starši oziroma zdravniki pediatri (Poličnik 2014).

Ugotovljeno je bilo, da se kuharsko osebje, ki pripravlja dietne obroke, **zelo redko udeležuje strokovnih izobraževanj in usposabljanj** na temo dietne prehrane, poleg tega pa ima le minimalno število zavodov (le 12 %) zaposlenega kuharja z opravljenim tečajem iz dietetike.

Sedemnajst odstotkov vzgojno-izobraževalnih zavodov poroča o negativnih izkušnjah z zagotavljanjem dietne prehrane pri alergijah, kar je bilo marsikje povezano tudi s posredovanjem urgentne službe prve pomoči.

Na vprašanje glede pričakovanj s strani države na področju dietne prehrane **kar 78 % zavodov pričakuje več podpore s strani države** (kakovostna in finančno dostopnejša (letna) izobraževanja in delavnice za kuharsko osebje in načrtovalce jedilnikov, priročnik za kuharje, strokovno literaturo v domačem jeziku, **strokovno podporo preko spletne strani**, zbirko vzorčnih dietnih jedilnikov, podporo pri popestritvi dietnih jedilnikov, pripravo navodil od sprejema bolnega otroka v šolo do diete in podporo pri nabavi ustrezne opreme).

Vse navedene ugotovitve so nas vodile k ukrepanju, zato smo v letu 2013 kandidirali za pridobitev sredstev Ministrstva za zdravje RS v okviru *Javnega razpisa za sofinanciranje programov varovanja in krepitev zdravja za leti 2013 in 2014*. Kot rezultat raziskave in projekta je nastal **spletni portal Solskilonec.si**, katerega ključni cilj je podpora vzgojno-izobraževalnih zavodov pri uresničevanju nacionalnih prehranskih smernic, ki vključuje različne vsebine in uporabna e-orodja pri izvajanju zdravstvenega vidika prehrane v vzgojno-izobraževalnih zavodih (Poličnik 2014).

Spletni portal Solskilonec.si

Spletni portal je rezultat prizadevanj strokovnjakov Nacionalnega inštituta za javno zdravje in Inštituta Jožef Stefan (IJS). Vključuje sodobne informacijske pristope, ki so dokazano najboljši način za hitro doseganje ciljnih skupin. Svetovni splet je dandanes dostopen vseh sodobnih, kar omogoča tudi prednost z vidika zmanjševanja neenakosti med vzgojno-izobraževalnimi zavodi.

Ključni cilj portala je ponuditi kakovostno podporo strokovnemu osebju, zadolženemu za načrtovanje in pripravo zdravih obrokov v vzgojno-izobraževalnih zavodih, posredno pa tudi drugim ciljnim skupinam (otrokom, mladim, učiteljem, staršem ...).

Kakšne so posebnosti spletnega portala Solskilonec.si? Vsebuje strokovno preverjene informacije o zdravi prehrani in gibanju otrok in mladih, ki temeljijo na nacionalnih smernicah. Prednost portala je v tem, da združuje vsebine, ki so potrebne za izvajanje organizirane prehrane, na enotnem mestu. Zastavljen je medsektorsko in temelji na ugotovitvah potreb s terena. Vključuje e-kuharico z recepti, ki so razvrščeni po gastronomski delitvi. Recepti so opremljeni z oznakami primernosti za posamezne najpogostejše oblike bolezni (alergije in preobčutljivostne reakcije na hrano, celiakija in podobno). S strokovnjaki IJS smo zasnovali preprosto e-orodje za načrtovanje vrščevskih in šolskih jedilnikov, ki so

tudi prehransko ovrednoteni. Če boste imeli vprašanja za strokovnjake, nam boste lahko pisali na elektronski naslov: info@solskilonec.si in prizadevali si bomo odgovoriti oziroma pridobiti odgovore kompetentnih strokovnjakov.

Portal omogoča tudi interaktivno izmenjavo izkušenj vzgojno-izobraževalnih zavodov preko *LinkedIna* ter promocijo zdrave prehrane, telesne dejavnosti in zdravega življenjskega sloga prek *Facebooka*. Spletni portal bo začel uradno delovati v drugi polovici meseca novembra.

Vabilo k sodelovanju

K spremljanju spletnega portala *Solskilonec.si* iskreno vabimo vse vzgojno-izobraževalne zavode v Sloveniji. Spletni portal lahko postane velik pripomoček pri vašem vsakdanjem strokovnem delu. Verjamemo, da je v praksi izjemno veliko primerov dobrih praks in izkušenj, s katerimi se vzgojno-izobraževalni zavodi pohvalijo tudi širše. Šolski lonec je pravi naslov, saj vsebuje tudi predstavitev dobrih praks in projektov na področjih prehrane ter gibanja otrok in mladostnikov. Spremljajte nas tudi na Facebooku ter pri izmenjavi dilem in strokovnih izkušenj pri izvajanju šolske prehrane na LinkedIn.

Veseli bomo, če se boste prek spletnega portala prijavi na prejemanje e-novic, ki jih bomo pripravljali za vas. Tako boste boljše in bolj redno obveščeni o novih strokovnih vsebinah na področjih zdrave prehrane, dietne šolske prehrane in telesne dejavnosti za zdravje.

Literatura

- World Health Organization (2005) *Preventing Chronic Diseases: A vital investment: WHO Global Report*. Dostopno na http://www.who.int/chp/chronic_disease_report/en, 15. 9. 2014.
- World Health Organization (2012) *Chronic Diseases*. Dostopno na http://www.who.int/topics/chronic_diseases/en, 3. 9. 2012.
- Komisija evropskih skupnosti (2007) *Bela knjiga o strategiji za Evropo*

glede vprašanj v zvezi s prehrano, prekomerno telesno težo in debelostjo. Bruselj: EU.

- Torpy Janet M., Lynn Cassio, Glass Richard M. (2007) Chronic Diseases of Children. *Journal of American Medical Association*, let. 297 (št. 24): str. 2836.
- Lanigan Julie, Turnbull Bianca, Singhal Atul. (2007) Toddler diets in the UK: deficiencies and imbalances. 2. Relationship of toddler diet to later health. *Journal of Family Health Care*. 17(6): 197–200.
- De Sa Joia, Lock Karen (2008) Will European Agricultural Policy For School Fruit and Vegetables Improve Public Health? A review of school fruit and vegetable programmes.

European Journal of Public Health, let. 18, (št. 6): str. 558–68.

- Spletna stran Ministrstva za šolstvo in šport. *Evidenca vzgojno-izobraževalnih zavodov in vzgojno-izobraževalnih programov*. Dostopno na <https://krka1.mss.edus.si/registriweb/Default.aspx>, 29. 3. 2013.
- Sicherer Scott H., Sampson Hugh A. (2010) Food Allergy. *The Journal of Allergy and Clinical Immunology*, let. 125 (št. 2): str. 116–125.
- Poličnik Rok (2014) *Problematika prehranskih alergij v vzgojno-izobraževalnih zavodih v Sloveniji pri zagotavljanju šolske prehrane*. Koper: Fakulteta za vede o zdravju, UP.

SE ZAVEDAŠ, KAJ VSE ZMORE GLASBA? KO MOČ GLASBE PRESENETI TUDI PEDAGOGA / Vojko Veršnik, profesor glasbe / Tretja OŠ Slovenj Gradec

Članek na področju vzgoje in izobraževanja ter vsakdanjega življenja obravnava moč, vpliv in funkcije glasbe ter naš odnos do nje. Odpira vprašanja, ali je potencial glasbe kot predmeta v šolskem sistemu dovolj prepoznaven. Navedenih je nekaj praktičnih primerov iz glasbene vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami, v katerih igra glasba vlogo izraznega sredstva za dvig samozavesti, poskuša odpravljati predsodke o fdrugostix oziroma fldrugáčnostix v družbi, in vpliva na razna področja razvoja te populacije, kot je na primer govor. Razmišljanje pedagogom postavlja izziv: kaj lahko storim zanje s pomočjo glasbe?

Naš odnos do glasbe

Na področju današnje Evrope je najstarejša starogrška glasbena kultura, kjer je imela glasba izreden ugled. To ponazarja tudi Platonova misel, da je država tem boljša, čim boljša je v njej glasba. Zato ne čudi, da so se stari Grki udeleževali glasbenih prireditev in tekmovanj, da je bila glasba pri izobraževanju obvezen predmet, ter da so učenci morali peti v pevskem zboru in igrati vsaj en inštrument. Tudi nauk o tonih in intervalih, tonški sistem in lestvice so bili izdelani do

podrobnosti, zato govorimo o visoki stopnji glasbene teorije. Pri vsem tem najdemo tudi poznavanje različnih znanosti in umetnosti – danes tako opevano »medpredmetno povezavo«, saj je osnove tonskega sistema postavil prav Pitagora (od tod izraz pitagorejska koma, ki nastane na primer pri uglaševanju klavirja), ki je danes bolj znan po svojih matematičnih, geometričnih in filozofskih dognanjih.

Če se Slovenci ne moremo pohvaliti s tako zgodnjo visoko kulturo in

umetnostjo v vzgoji in izobraževanju ter življenju nasploh, pa (bi) se lahko s še starejšimi dokazi o glasbenem ustvarjanju na našem ozemlju – paleolitska piščal iz jame Divje babe dokazuje že takratno glasbeno aktivnost neandertalca in je najstarejše najdeno glasbilo na svetu. Če bi jo našli na primer v Avstriji (kaj šele v ZDA), bi tam vsekakor znali poskrbeti za lastno promocijo in piščal bi bila verjetno prisotna v najrazličnejših oblikah ter na vsakem koraku (ne le zgolj v muzeju kot eksponat ali spominček).

Pri nas o tako unikatni, zgodovinsko in znanstveno pomembni najdbi svetovno javnost in znanost ozaveščajo žal le še redki posamezniki (na primer etnomuzikolog dr. Svanibor Pettan in glasbenik Ljuben Dimkaroski na simpozijih pri nas in v tujini), ki pa žal nimajo širše strokovne, politične ali državne podpore. Seveda gre zahvala najprej arheologom, ki so piščal odkrili, ampak na podlagi njihovega dela bi morala Slovenija to odkritje 'unovčiti', kot se za takšno najdbo spodobi.

Vendar Slovenci žal ne znamo dovolj poskrbeti za kulturno dediščino, kar dokazujejo tudi nesoglasja (ponekod celo spori) okrog lipicancev, kranjske klobase in drugih slovenskih avtohtonosti, ki bi jih že davno morali zaščititi. Namesto tega, da v različne jezike prevajamo, na primer izraz gibanica, bi ga morali ohraniti v domači obliki – tako bi vedeli vsi narodi sveta, da so jedli prekmursko *gibanico*, ne pa neko jed s popolnoma neposrečenim in dobesednim prevodom *overmura moving cake* (razen, če mislijo pod pretvezo ezoterike privabljaliti turiste, ki morda pričakujejo, da se nekje v Sloveniji samodejno premikajo sladice).

Spominjam se mednarodnega srečanja skupine za aplikativno etnomuzikologijo pri ICTM (International Council for Traditional Music – Mednarodni svet za tradicijsko glasbo) *Historical and Emerging Approaches to Applied Ethnomusicology / Zgodovinski in novi pristopi k aplikativni etnomuzikologiji* (9.–13. julij 2008, Etnografski muzej Ljubljana), na katerem sem sodeloval tudi sam. Po predstavitvi mojega prispevka¹ mi je svetovno priznani ameriški etnomuzikolog Anthony Seeger² čestital in dejal, da bi moral s

¹ Vojko Veršnik (2008) *A Musical Bridge: Solid Like Stone and Bone. A Song as a Link to Our Hearts and Souls / Glasbeni most – trd kot kamen kost. Pesem kot povezava z našimi senci in dušami*. Ljubljana: 13. julija, 2008.

² Anthony Seeger je upokojeni zaslužni profesor etnomuzikologije in direktor Etnomuzikološkega arhiva na UCLA (University of California, Los Angeles), bil pa je tudi profesor na različnih drugih univerzah v Južni in Severni Ameriki. Je avtor številnih študij in publikacij, na primer *Why Suyá Sing: A Musical Anthropology of an Amazonian People*, ki je plod dolgoletnega raziskovanja na

temi videoposnetki iti na ministrstvo za izobraževanje [znanost in šport] in reči, naj si pogledajo, kaj se da doseči s pomočjo glasbe, namesto da zmanjšujejo število ur glasbene vzgoje v šolah.

V prispevku (Veršnik, 2010) sem predstavil dva primera, ki sta bila na podlagi rezultatov mojega predhodnega terenskega dela uporabljena v praksi. Prvi je odražal vpliv aplikativne etnomuzikologije v izobraževanju ter ustvaril socialno in kulturno povezavo med Tajsko in Slovenijo. Konkretnje, s pomočjo tajske pesmi *Chang* je otroški pevski zbor Črički (ki sem ga takrat vodil na OŠ Mežica) pripravil veliko presenečenje in dobrodoščilo tajski glasbeni skupini Chulalongkorn University Thai Music Ensemble (iz Bangkoka), ki je bila maja 2007, na povabilo Pettana, na enotedenski turneji po Sloveniji. Omenjena pesem je tudi pozneje (leta 2011) služila kot glasbena komunikacija na mednarodni

terenu med južnoameriškimi Indijanci. Po njem imenujejo tudi nagrado za izjemne dosežke »Anthony Seeger Distinguished Service Award«, katere prvi dobitnik je bil on sam.

študentski izmenjavi študentov nekaterih ljubljanskih fakultet na Tajskem. Drugi primer je temeljil na poglobljeni raziskavi o glasbenem življenju upokojencev na Koroškem, katere rezultati so dali idejo za letošnji medgeneracijski projekt *Poklonimo jim pesem*. Ta projekt je bil v prvi vrsti namenjen stanovanjem koroških domov za starostnike, izvedli pa smo ga s pomočjo Pevske skupine Alenčice, katere umetniški vodja sem.

Vpliv glasbe na številna otrokova področja

Po nekajletnem delu z otroki na rednih osnovnih šolah, od tega sočasno tudi na šoli za učence s posebnimi potrebami, nekaj časa pa tudi na gimnaziji, sem se kot glasbeni pedagog zaposlil na Tretji OŠ Slovenj Gradec, ki izvaja dva programa za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami: prilagojeni izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom za osnovne šole (OŠNIS) ter posebni program vzgoje in izobraževanja (PPVI). V iskanju močnih področij otrok poskušam z

Slika 1: Pevski zbor Tretje OŠ Slovenj Gradec na Festivalu za tretje življenjsko obdobje, Odrpti oder ljubljanskega Cankarjevega doma, četrtek, 29. septembra 2011 (Avtorica fotografije: Simona Lešnjak).

glasbo odpravljati tabuje, predsodke in stereotipe o tej populaciji.

Učitelj mora vedno iskati nove ideje in pristope, s katerimi odkrito ali prikrito navduši učence za glasbene aktivnosti (petje, igranje na glasbila, ples oziroma gibanje ob glasbi, ne nazadnje pa tudi ustrezno poslušanje glasbe), ki nedvomno vplivajo ne le na otrokov glasbeni razvoj, ampak tudi na razvoj kognitivnega, afektivnega in psihomotoričnega področja.

Po Bloomu (v de la Motte-Haber, 1990) se 50 % otrokovih glasbenih sposobnosti razvije do 4. leta, do 6. leta pa še 30 %, ko pa otrok vstopa v osnovno (ali glasbeno) šolo, ima na razpolago le še 20 % dedne zasnove, da razvije svoje glasbene sposobnosti. Sklep je kristalno jasen – otroci bi se morali čim prej srečati z glasbo, sicer je zamujenih kar 80 % njihovega potenciala.

Prve stike z glasbo lahko otrok dobi že v prenatalnem obdobju, če jo mama s petjem ali poslušanjem prenaša tudi nanj – s tem pridobiva neizmerne sposobnosti in možnosti za vsestranski

razvoj. Tudi z glasbeno vzgojo naj bi po otrokovem rojstvu začeli čim prej in čim kakovostnejše, saj je usvajanje skozi lastne aktivnosti dosti boljše in hitrejše.

Realnost je pogosto drugačna in mnogo otrok v obdobju do štirih let nima veliko glasbenih izkušenj oziroma stikov z glasbo, kar je v prvi vrsti odvisno od njegovega družinskega okolja in navad v njem. Danes vemo tudi, da je lastna dejavnost pomembnejša od dedne zasnove, vendar so tu spet ključnega pomena prav otrokove čimprejšnje glasbene izkušnje.

Kljub vsemu pa iz lastnih izkušenj vem, da tudi v poznejšem obdobju trud za napredek glasbenih sposobnosti otroka (učenca) ni zaman.

Osebe s posebnimi potrebami in »drugačnost«

Otroci s posebnimi potrebami morajo premostiti najrazličnejše ovire in težave in tako vložiti mnogo več truda za svoje aktivnosti. Zato mi nikoli ne bo jasno dejstvo – pravzaprav paradoks –, da imajo učenci 5. razreda redne

osnovne šole tedensko 1,5 ure glasbene vzgoje (danes *glasbene umetnosti*) – kar je sicer dobro, v osnovni šoli z nižjim izobrazbenim standardom pa samo eno uro, čeprav bi prav ti učenci potrebovali več vzgojnih in umetniških predmetov ter manj faktografije (oziroma v tem primeru vsaj enako število ur). Verjetno mi na ministrstvu nihče ne bi znal ali upal s tehtnimi argumenti odgovoriti na to vprašanje. Nedopustno je, da so otroci s posebnimi potrebami za to prikrajšani, saj so že v družbi in socialnem okolju prepogosto označeni za drugačne, zato se sprašujem, koliko let so snovalci kurikulumov za glasbo poučevali v šoli za otroke s posebnimi potrebami!?

Nedavno je bil v Ljubljani mednarodni večdisciplinarni simpozij s tematiko *Glasba in drugačnost*, ki so ga organizatorji namenoma prevedli kot *Music and Otherness* – kot glasba in *drugost* in ne kot *drugačnost* (difference) –, in je odprl številna vprašanja drugačnosti/ drugosti v družbi.

V prispevku *Vsi drugačni, vsi enakovredni: Kaj ima s tem opraviti glasba?*

Slika 2: Učenci pevskega zbora pred Tretjo OŠ Slovenj Gradec, 10. april 2014 (avtor fotografije: Vojko Veršnik).

(Veršnik 2014) sem si začetni del naslova izposodil s slogana nekdanje evropske kampanje. Sam v tem kontekstu vsako drugačnost gledam v pozitivnem smislu raznolikosti in kakovosti, ki družbo bogatijo – ne pa kot manjvrednost. Drugi pojem enakopravnosti pa razumem kot zavzemanje za osnovne človekove pravice in potrebe, čeprav sama enakopravnost pri nas in po svetu v praksi žal pogosto ne deluje (tako v zgodovini kot tudi v sedanjosti pravzaprav nikoli ni veljala) – kar kaže tudi razkorak med teoretično in dejansko enakostjo pred zakonom ter položajem posameznika v Sloveniji, glede na njegov gmotni položaj, poznanstva, socialni status in drugo. Zato vprašaj na koncu naslova velja tudi za to trditev in postavlja naslednje vprašanje: pa to res drži?

In kaj ima s tem opraviti glasba?

O tem zelo obširnem vprašanju bi lahko vedno znova ne le debatirali, ampak njen vpliv in moč dokazovali z argumenti in povsem praktičnimi primeri na najrazličnejših področjih našega vsakdanjika. Čeprav se marsikdaj ne zavedamo, pa ima glasba močan vpliv na nas. Seveda obstaja

veliko primerov, kjer je njen vpliv celo negativen (na primer razpihovanje nacionalnih čustev, celo mučenje v vojnah in podobno), vendar pa je cilj tega članka prikazati glasbo kot odlično sredstvo za doseganje pozitivne percepcije »drugačnosti«.

Pri glasbenih aktivnostih otrok s posebnimi potrebami opažam naslednje funkcije glasbe (po Merriam 2000, 174–181): a) *funkcijo izražanja čustev* (skozi glasbo bodisi v razredu ali na odru); b) *funkcijo estetskega užitka* (čeprav ne znajo opredeliti samega izraza, pa ob glasbi in njeni estetiki izredno uživajo); c) *funkcijo zabave* (ki prednjači in je zanje nedvomno najbolj primarna in pomembna); č) *funkcijo komunikacije* (tako med seboj kot tudi z javnostjo); d) *funkcijo telesnega odziva* (glasba v njih avtomatično izzove neki telesni impulz – niti ne zmorejo ostati ravnodušni in pri miru, ko slišijo/izvajajo glasbo) ter e) *funkcijo družbene integracije* (ki je še posebej pomembna za njihovo vključevanje in čim boljše sprejetost v družbo).

Menim, da je naloga glasbenega pedagoga učencem približati glasbo, ki

je v svojem socialnem okolju morda nikoli ne bi našli in spoznali (manj pa takšno, ki jim je na razpolago na vsakem koraku). Med to glasbo sodijo tako tuje kot tudi domače – ljudske in umetne glasbene vsebine, vanje pa poskušam vključevati tudi multikulturalni aspekt in uporabno vrednost, s katero odpravljamo predsodke in stigme. Ker učence že dobro poznam, vem, koliko zmorejo, in poskušam to mejo vedno previdno potisniti še malo navzgor. Zanimivo je, kako dobro si nekateri učenci zapomnijo besedila v tujih jezikih, ko jih enkrat usvojijo. Celó sam sem večkrat presenečen, ko si kateri izmed njih zaželi pesem, ki jo kar leto ali dve nismo več prepevali – pa se izkaže, da jo večina še vedno dobro obvlada, nekateri pa celo odlično.

Glasba kot priložnost in izziv

Obstaja nekaj odličnih priložnosti za predstavitev našega dela in s tem postopno odpravljanje drugačnosti v smislu manjvrednosti v širši jasnosti in družbi. Ena takšnih je vseslovenski projekt *Evropska vas*, na katerem vsako leto sodelujejo vsi razredi in oddelki ter večino učiteljev naše šole. Na stojnici razstavimo izdelke, ki predstavljajo

določeno državo članico EU in so jih učenci izdelovali tekom leta, ob njej pa enega ključnega, ki ga skupaj z učiteljem naredijo pri likovni vzgoji ter pouku tehnike. Na odru pa se učenci predstavijo s petjem in instrumentalno igro (s tematskim sklopom pesmi dane države), dva ali trije pa nastop povezujejo in le-to predstavijo na šaljiv način. In ko učenka, ki je zaradi treme že pri pouku pogosto doživela tako imenovani *blackout*, po odličnem solističnem nastopu reče: »Učitelj, a bom lahko drugo leto tud', se že zdaj veselim?«, potem si lahko mislim samo: moj cilj je dosežen. Jasno je, da si učenci s takšnim nastopom močno dvignejo samozavest, saj jim za takšen dosežek čestitajo tudi nekdanji učitelji iz rednih osnovnih šol, znanci, pa tudi naključni poslušalci in nekateri izmed njih jasno povedo, da prav z zanimanjem pričakujejo naš vsakoletni nastop.

Odlična priložnost so tudi regijske pevske revije, še posebej pa državna glasbena revija Zapojmo, zaigrajmo, zaplešimo (ZZZ), ki je namenjena izključno otrokom, mladostnikom in starejšim s posebnimi potrebami. Morda še povabilo učiteljem glasbe iz rednih osnovnih šol, da si ob priložnosti to glasbeno revijo ogledajo. Tudi oni se bodo tam kaj naučili, dobili odlične ideje in jih lahko uporabili pri pouku in pevskem zboru na njihovih šolah.

Ko moč glasbe preseneti tudi pedagoga

Doživel sem kar nekaj primerov, katerih rezultati so presenetili tudi mene. Za učence, ki se govorno težje izražajo, se je odlično izkazalo upevanje s preprostimi zlogi ma-ma-ma (oziroma z ostalimi soglasniki) in njihovimi imeni. Učencu, ki prej sploh ni govoril, se je s to glasbeno aktivnostjo in spodbudo okolice (pri pevskem zboru in glasbenem pouku) razvil govor. Moje načelo je, da lahko pevski zbor obiskujejo vsi učenci, ki to želijo – tudi če ne govorijo, jecljajo ali imajo kakršne koli druge težave. Seveda so za njegov razvoj govora zaslužni tudi starši, drugi učitelji in predhodne logopedске obravnave (kolikor jih je imel na

razpolago³), vendar pa je učenec šele kot mladostnik začel tvoriti zloge in besede prav pri pevskem izvajanju. Začelo se je s spodbudo pri upevanju – sprva je bilo to zgolj odpiranje ust v smislu izgovarjanja zlogov, pozneje pa tudi konkretna izgovarjava oziroma vokalno izvajanje dobro slišnih zlogov na določeni tonski višini in z določeno dolžino trajanja tona (ne le zgolj kot zvok iz ustne votline ljudi, ki so jim na primer zaradi zdravljenja raka morali odstraniti glasilke).

Izredna motivacija mu je bila pohvala pred celotnim pevskim zborom in aplavz vseh učencev. Tako je postopoma napredoval do te mere, da je v okviru svojih individualnih sposobnosti usvojil in izvajal tudi težja besedila pesmi, kot je na primer *Šolska klop* (Radovana Gobca), ki besedilno ni prav preprosta, še posebej ne za učenca z govornimi motnjami. Da bo situacija bolj nazorna – gre za fanta z Downovim sindromom v PPVI, ki ima kombinirane motnje, med katerimi je tudi oblika avtizma.

Izstopa še en primer, sicer popolnoma govorečega mlajšega avtista. Navdušujoč je bil predvsem način njegovega usvajanja, saj je bil fant na videz povsem v svojem svetu – med poukom je popolnoma odsotno hodil po ustaljeni poti po razredu in se na našo glasbeno aktivnost sploh ni odzival. Sčasoma sem uvidel, da temu nima smisla nasprotovati in uspel druge učence prepričati, da se nanj ne oziramo (saj sicer ni bil moteč) in nadaljujemo naše delo. V kakšni od naslednjih ur pa se je presenetljivo izkazalo, da je usvojil in izvedel pesem bolje od vseh drugih, ki so aktivno sodelovali v vseh postopkih usvajanja in utrjevanja pesmi (po glasbenih analizah), čeprav do takrat ni zapel niti enega zloga. Zdelo se je, kot da bi s svojim gibanjem v glavi posnel vse glasbeno dogajanje. Znano je, da imajo avtisti bolj ali manj dobre sposobnosti opazovanja in pomnjenja, opisan primer pa je še posebej zanimiv

zaradi odličnega usvajanja brez »aktivnega sodelovanja«.

Nikoli ne vemo natančno, kaj se dogaja v glavah teh otrok s posebnimi potrebami (včasih hkrati tudi s posebnimi talenti in sposobnostmi), kje so njihove meje in s čim vse bodo presenetili, če bomo dovolj pozorni nanje in jim dajali priložnosti za to. S tem ne mislim zgolj avtistov, ampak vse učence s posebnimi potrebami, ki me vedno znova presenečajo. Upam, da me bodo še naprej, saj to ne pomeni, da nečesa ne vem, ampak da se od njih vedno znova česa naučim – kar je tudi del bistva izobraževalnega procesa in življenja nasploh.

Viri in literatura:

- Lešnjak Simona (2011) *Učenci OŠ Drska na obisku festivala za 3. življenjsko obdobje*. Dostopno na <http://www.os-drska.si/drska/?p=4966>, 2. 10. 2011.
- Motte – Haber Helga de la (1990) *Psihologija glasbe*. Ljubljana: DZS.
- Merriam Alan P. (2000) *Antropologija glasbe*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Veršnik Vojko (2010) *Solid as Stone and Bone: Song as a bridge between cultures and generations*. V: Klisala Harrison (ur.), Elizabeth MacKinlay (ur.) in Svanibor Pettan (ur.) *Applied Ethnomusicology: Historical and Contemporary Approaches*, str. 133–148. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Veršnik Vojko (2014) *Vsi drugačni – vsi enakopravni: Kaj ima glasba opraviti s tem? / All Different – All Equal: What's music got to do with it? Mednarodni večdisciplinarni simpozij Glasba in drugačnost / Music and Otherness*. Ljubljana: Kulturno in etnomuzikološko društvo Folk Slovenija, Mednarodno združenje za tradicijsko glasbo (International Council for Traditional Music – ICTM), Ustanova Imago Sloveniae, Oddelek za muzikologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU in RTV Slovenija, 28. avgust 2014, Ljubljana.

³ Fant je bil v vrtcu in prvih letih šolanja deležen logopedске obravnave, zdaj pa že nekaj let ne več.

UVAJANJE SPREMOMB V ŠOLSKI KOLEKTIV / mag. Andrej Berdajs / Srednja gradbena, geodetska in okoljevarstvena šola Ljubljana

UVOD

Splošna situacija v družbi, navade, življenjski stili, globalizacija, tehnološki in informacijski napredek pogojujejo stalno zahtevo po spremembah v vseh družbenih segmentih. Šolsko področje seveda ni izjema, zanj prej velja, da mora biti med tistimi, kjer se na spremembe v ožji in širši okolici odzove še prej kot drugi.

Vsaka sprememba v večji ali manjši meri ruši ravnotežje nekega stanja in s tem predvidljivost in varnost delovne situacije. S strani zaposlenih se zaradi tega velikokrat pojavi odpor in strah. Zato je nujno, da vodja zaposlene pripravi na uvajanje sprememb, tako da novi okviri pomenijo izziv, ne pa probleme in ovire.

Cilji vpeljevanja sprememb v življenje in delo organizacije so izboljšanje kakovosti delovanja posameznikov kot organizacije. Važna je seveda smiselnost predvidenih sprememb. Bolje je, da vpeljujemo le tiste, ki pomembno in trajno prispevajo k izboljšanju uspešnosti organizacije. Spremembe niso uspešne, če zaposleni, ki naj bi spremembe vpeljevali, nimajo vpliva na njihovo načrtovanje (Schollaert 2006).

Cilji sprememb morajo biti vedno usklajeni z vizijo organizacije in vedno morajo biti merljivi (Tavčar 2002). Vodja mora vse zaposlene angažirati že tedaj, ko se definirajo cilji organizacije, da jih lahko sprejmejo kot svoje. Uvajanje sprememb in razvojna aktivnost brez vizije je praviloma trošenje energije in časa brez pravega smisla.

Za kreiranje vizije je v osnovi zadolžen vodja. Pomembno pa je, da jo konstruira na podlagi tako zunanjih dejavnikov kot tudi konkretnih značilnosti in sposobnosti zaposlenih, s katerimi bo to vizijo v prihodnosti realiziral skupaj. Vizija pa ne sme biti le vizija vodje. V njej se mora videti vsak posamezni zaposleni. Pričakovano je, da

vsi zaposleni na pobudo vodje neposredno sodelujejo pri opredeljevanju posameznih segmentov vizije.

Skladno z vizijo organizacije morajo biti definirani tudi kratkoročni cilji delovanja. Medtem ko je vizija lahko malo bolj abstraktna, morajo biti kratkoročni cilji povsem pragmatični, osnova za konkretno akcijo. Vedno pa moramo imeti v zavesti, da tako vizija kot kratkoročni cilji niso nespremenljivi. Ene in druge je potrebno večkrat preveriti in premisliti njihovo utemeljenost.

Demokratičen pristop k uvajanju sprememb da bistveno več možnosti, da vsi zaposleni sprejmejo in aktivno delajo v postopkih njihovega uvajanja.

Spodbujanje ustvarjalnih sodelavcev mora biti poseben izziv za vsakega vodjo. Vodja bi se glede tega moral držati naslednjih vidikov (po Dimovski 2005):

- pozitivno sprejetje vsake nove zamisli (čeprav ni potrebno, da se vsaka uresniči),
- zaposlenim čim bolj olajšati posredovanje idej,

- zaposlenim čim hitreje posredovati mnenje o njihovih predlogih,
- pričakovanje koristnih predlogov od vseh sodelavcev (ne favorizirajte samo določenih),
- ne dovolite, da zaposleni zapadejo v rutino.

Koren (2006 po Nader, 1998) loči med:

- stalnimi spremembami s ciljem odprave problemov delovanja organizacije in izboljšanja uspešnosti ter
- radikalnimi spremembami, ki so vezane na strategijo delovanja organizacije in njenih struktur.

Schollaert (2006 po Van Dougen in drugi 1996) loči tri vrste sprememb:

- radikalne spremembe (gre za izboljšavo v tehničnem smislu delovanja organizacije,
- adaptivne spremembe (tu vpeljujejo novosti, ki ne zahtevajo sprememb v mišljenju),
- razvojne spremembe (ne gre le za spremenjeno ravnanje ampak za nova stališča, pojmovanja, prepričanja, za razvoj novih kompetenc).

Drucker (2001 po Dimovski 2005) glede uvajanja sprememb predpostavlja naslednja izhodišča:

- vsako spremembo je treba uvajati postopno,
- pred uvedbo spremembe pretehtajte stroške in zagotovite potrebna sredstva,
- spremembe ne smejo nasprotovati identiteti organizacije,
- stalno nagrajujte tiste, ki največ prispevajo v procesu uvajanja sprememb.

V današnjih časih uvajanje sprememb v organizacijo ni projekt z opredeljenim končnim rokom. Stalne spremembe dejavnikov okolja zahtevajo tudi stalnost sprememb v organizacijah, če te želijo ohranjati svoj položaj v prostoru (ali ga celo izboljševati).

SPREMEMBE V ŠOLI

Če si zamislimo šolo brez sprememb, bi ta tako na zaposlene kot na učence ali dijake delovala zelo monotono. Šolstvo je tisti del javnega življenja, ki

absolutno ne sme zanemarjati sprememb. Ne smemo pa pozabiti, da zaradi kompleksnosti šolskega prostora v praksi niso možne niti smiselne korenite spremembe čez noč. Šola je tradicionalna ustanova in je v osnovi ustvarjena za kontinuiteto. Zaradi tega moramo vedno računati na odpor do sprememb. Kontinuiteta šolskega prostora tu pomeni predvidljivost za vse udeležence, razumljivost in varnost. Spremembe in kontinuiteta sta dva različna pola, ki pa morata eden drugega dopolnjevati ne pa izključevati (Drucker 2001). Spremembe je potrebno uvajati v kontekstu konkretne šole, dijakov, učiteljev in strokovnih delavcev, ki v njej delajo ter njihovih problemov in sposobnosti. Ni rečeno, da se spremembe in njihovo vpeljevanje, ki se na eni šoli pokaže za uspešno, na drugi šoli obrodi enake sadove (Schollaert 2006).

Ko govorimo o spremembah v šoli, gre lahko za spremembo v veljavnih kurikulumih, uvajanje novih programov, spremembe v pristopu do vzgojno izobraževalnega dela, uveljavljanje novih pedagoških prijemov, redefiniranje drugih uveljavljenih prioritet pri delu šolskega kolektiva in druge odzive, kjer se mora spremembam na trgu dela posledično prilagoditi tudi trg izobraževanja. To pomeni, da večinoma, ko omenjamo spremembe v šoli, gre za spremembe v njeni organizacijski kulturi. Pravzaprav je osnova sprememb v šoli krepitev organizacijske kulture in ustvarjalne klime z veliko komunikacije med zaposlenimi ter skupno načrtovanje (Škrinjarič 2006).

Glavni in edini cilj vseh teh postopkov in delovanja, je izboljšati delo zaposlenih in s tem povečati osnovno učinkovitost šole ter jasno s tem zvečati zadovoljstvo in uspeh učencev ali dijakov. Bistveno je tudi, da vsi zaposleni ta proces sprejmejo in se vidijo kot del njega. Pedagoški vodja mora v sodelovanju z vsemi učitelji in strokovnimi delavci pretehtati utemeljenost in smiselnost nameranih sprememb, najti skupna stališča in jih na primeren način vplesti v pedagoško prakso. Zavedati se moramo, da posamezniki

v nameranih spremembah, s katerimi jih soočimo, velikokrat vidijo negotovost, kakor tudi priložnost novih izzivov, možnosti za novo ustvarjalnost in svoj osebni razvoj. Želeni cilji, ki naj bi jih z uvajanjem sprememb dosegli, imajo velik motivacijski naboj med zaposlenimi, predvsem v primeru, če so sami sooblikovalci teh ciljev. Ti cilji, vizija lahko sprožajo proces poistovetenja zaposlenih s šolo, možnosti ustvarjalnega dela, s tem zadovoljstva in osebnostne ter strokovne rasti. Vizija šole, ki je povod za vse te procese, ne sme pretirano zakoličevati poti proti ciljem. Pustiti mora prostor, ki vsakomur dopušča lastno izbiro najboljšega načina. Mora pa nenehno ustvarjati možnosti za intenzivno komunikacijo med vsemi udeleženci.

Osnovno in neprecenljivo izhodišče za uvajanje sprememb v neko organizacijo (šolo) je ustvarjanje timskega dela, sodelovalne klime in kulture (to seveda ne velja le za uvajanje sprememb, ampak za vsako dolgoročno kvaliteto delo). Zaposlene je treba dobro informirati, jih vključevati v procese odločanja, jih spodbujati k izmenjavi idej in sodelovanju (Bizjak 2008). Zelo dobro vpliva na ves proces, če si more vsak posameznik zastaviti osebni cilj, ki je vezan na vsebinsko jedro nameranih sprememb (prav tam). Ravnatelj mora pri uvajanju sprememb vedno imeti natančen pregled nad klimo v kolektivu. Če ta ni naklonjena vsebini sprememb, je bolje, da z njo počakamo (Bečaj 1994).

Zelo pomemben del uvajanja sprememb je evalvacija (Štrajn 2000). Z vrednostnim, količinskim in kakovostnim tehtanjem rezultatov neke nove dejavnosti, ki smo jo vpeljali v delo šole, dobimo učinkovite informacije o smotrnosti uvedbe sprememb. Postopek evalvacije in načrtovanja naslednjih korakov, ki sledijo iz nje, je proces, kjer se lahko omogoči veliko sodelovanja med zaposlenimi. Evalvacija po Schollaertu (2006, 35) je smiselna med posameznimi akcijskimi koraki vpeljevanja sprememb in naj bi skušala odgovoriti na naslednja vprašanja:

- Ali smo še vedno na pravi poti?

- Ali se približujemo cilju?
- Ali naš cilj še vedno ostaja tak, kot smo si ga zamislili?
- Kaj je treba storiti, da pridemo na pravo pot?
- Kaj smo do sedaj že dosegli?
- Kaj je dokaz tega?
- Kaj smo se naučili iz vsega tega?

UČITELJ

Pogoj za uspešno uvajanje sprememb v šoli je učitelj, ki išče nove poti in izboljšave obstoječih. To vlogo lahko učitelj sprejme, če sam skrbi za svojo osebno in strokovno rast. Pri tem mora imeti motivacijo in podporo s strani ravnatelja, vodstva šole. Razvoj

poklicne kariere učitelja je pogoj za njegovo učinkovitost in uspešnost ter s tem odpiranje novih delovnih motivov. Iz tega sledi, da je izhodišče procesa sprememb investiranje v izobraževanje učiteljev. Pogoj za tovrstne korake je ustvarjanje ustvarjalnega nemira v kolektivu in širjenje poguma

za drugačno delo. Ravnatelj mora spodbujati nove zamisli in izmenjavo izkušenj.

Ena od temeljnih nalog učitelja je njegova nenehna skrb in aktivnost za povečevanje kakovosti vzgojno izobraževalnega dela. Učitelj mora biti pobudnik sprememb – tako na ravni svojega osebnega dela kot na ravni učiteljskega kolektiva ali šole. Bistven pogoj za uspešno izpolnitev te njegove vloge je zmožnost raziskovanja in evalvacije lastnega dela in sodelovanja s kolegi (Muršak in drugi 2010). Razvoj poklicne kariere učitelja je pogoj za njegovo učinkovitost in uspešnost ter s tem odpiranje novih delovnih motivov. Učitelj, ki skrbi za svojo nenehno rast in razvoj, naj bi bil tip razmišljajočega učitelja, ki temelji na principu situacijskega razumevanja. Praksa temelji na interpretaciji posameznih situacij. Metoda, ki učitelju najbolj pomaga na tej poti profesionalnega razvoja, je refleksija. Če se zaveda stvari, postopkov, ki jih dela, če presoja svoja ravnanja in se zaveda, kaj vpliva nanje, stopa na pot spreminjanja in nadgrajevanja svoje prakse. Refleksija je tisti način, ki učitelju pomaga pri zavedanju dogajanja in opredelitvi ciljev v prihodnosti (Kalin 2003).

ODPORI DO SPREMEMB

Sprememba, ki ne povzroči odpora, sploh ni sprememba, ampak nadaljevanje stanja, ki trenutno ustreza večini (Tavčar 2002).

Razlogi za odpor so (Tavčar 2009 po Robbins 1991) ogrožene koristi (odvzemanje ali razvrednotenje dosedanjih koristi), sprememba utečenih navad, ogrožena varnost (nova tveganja), strah pred neznanim, sprejemanje le tistih dejstev o spremembah, ki se ujemajo z njihovimi navadami.

Sistem, ki skuša biti do konca dorečen, daje na določenem področju udeležencem, ki ga sprejmejo, varnost. Tako varnost velik del ljudi potrebuje in ko se namesto ene možnosti odpre niz alternativ, marsikdo to doživlja kot travmo, kot nevarnost, strah pred neznanim. Odpore je potrebno prepoznati

in ocenjevati, kako močni so in kaj jih povzroča, da se lažje in bolj uspešno odločimo, kako se jih bomo lotili.

Zmanjšanje odporov zaposlenih do uvajanja sprememb lahko zmanjšamo ali čisto odpravimo z naslednjimi aktivnostmi (Koren 2006 po George in Jones 1999):

- intenzivna in kvalitetna komunikacija z zaposlenimi (odpori se velikokrat porajajo zaradi pomanjkanja informacij),
- izobraževanje in usposabljanje na področjih, kjer uvajamo spremembe (odpori so velikokrat posledica nevednosti),
- sodelovanje čim večjega kroga zaposlenih in pooblašanje posameznikov za posamezne aktivnosti (distribucija moči),
- podpora zaposlenim (svetovanje, izobraževanje),
- pogajanja in dogovarjanja (vodja tako dobi odziv zaposlenih na svoje ideje),
- manipulacija (selektivno informiranje kot preprečevanje oviranja procesa sprememb),
- prisila (s tem pospešimo uvedbo sprememb, a velikokrat ob nezadovoljstvu zaposlenih, ki spremembe ne vzamejo za svoje).

Osnova, ki pomaga zmanjšati ali povsem izničiti odpor zaposlenih do uvajanja sprememb, je njihovo motiviranje. Predvsem so pomembne aktivnosti ravnatelja, s katerimi spodbuja notranjo motivacijo pri učiteljih. To je predvsem ustvarjanje akademskega okolja, ki omogoča učiteljem različne možnosti za kontrolo (obvladovanje) tega okolja in s tem njegovo razvijanje in zagotoviti, da bodo učitelji sposobni uspešno delovati v tem okolju. Prav občutek kompetentnosti in občutek kontrole nad situacijo je osnova uspešnega sodelovanja v pedagoškem procesu.

AKCIJSKI NAČRT UVAJANJA SPREMEMB

Za vsak premik je seveda potrebno pridobiti nova znanja in usvojiti nove veščine. Ob uvajanju sprememb je ugoden tako imenovani spiralni razvoj organizacije, kjer je bistveno to, da

ni poudarek le na rezultatih procesa, ampak tudi na procesu samem (Rupnik Vec in drugi 2007).

Akcijski koraki, ki so nujni, ko želimo v organizaciji (šoli) uvesti nekaj novega so naslednji (Dolinar 2010):

- ustvarjanje spremembam naklonjene kulture šole in klime med zaposlenimi,
- konstrukcija vizije delovanja in postavljanje ciljev delovanja šole,
- pregled vseh dejavnosti šole in odkrivanje področij, ki jih je potrebno spremeniti, izboljšati,
- analiza prednosti, slabosti, notranjih in zunanjih dejavnikov, možnih izzivov in nevarnosti,
- akcijski načrt potrebnih delovnih korakov,
- timsko delo, izmenjava informacij, sodelovalno učenje,
- reševanje problemov,
- evalvacija dosežkov.

Schollaert (2006) korake v procesu vpljevanja sprememb v šolo opredeljuje takole:

- analiziranje (kje so problemi, močne in šibke točke, ovire),
- inventura virov (finančni, kadrovski),
- načrtovanje,
- komunikacija (informiranje vseh zaposlenih),
- mobiliziranje zaposlenih.

Slabosti in nevarnosti, ki jih zaposleni vidijo v uvajanju sprememb, lahko s primerjalno analizo spremenimo v prednosti in izzive (Škrinjarič 2006). Zavedati se pa moramo, da so za uspešno vpeljavo sprememb v kolektiv potrebni tudi kompromisi med vsemi, ki so vanjo vpleteni.

Zelo važna je stalna in intenzivna komunikacija med vsemi člani kolektiva s ciljem prenosa informacij in znanja (diskusije, predavanja) in iskanjem najustrežnejših rešitev za probleme. Na začetku procesa je potrebno definirati pričakovanja, želje, se soočiti z morebitnimi strahovi in pomisleki. Odločilno vlogo v postopku uvajanja sprememb v kolektivu ima lahko tako imenovani razvojni tim, ki reflektira

nameravane spremembe in procese njihovih vpeljevanj, zagotavlja izmenjavo informacij med zaposlenimi (Rupnik Vec in drugi 2007). Med člani takega tima je dobro, da so tisti, ki so odprti za spremembe, ki se radi učijo in ki znajo spodbujati tudi druge. Tak tim lahko bistveno vpliva na ustvarjanje pozitivne klime za spremembe (prav tam). Tim reflektira nameravane spremembe, zbira, pripravlja in razvija podporna gradiva, zagotavlja in spodbuja izmenjavo mnenj med člani kolektiva. Osnovno delo takega tima je utemeljitev smiselnosti sprememb (Rutar Ilc 2008). Nujno je, da kolektiv zaupa v vodstvo in morebitni tim za uvajanje sprememb.

Vodja se mora angažirati, da ustvarja primerno okolje, ki je naklonjeno uvajanju sprememb. Zaposleni so načeloma zelo zainteresirani, da vplivajo na delovanje organizacije v prihodnje, saj bodo sami del tega delovanja. To, da gredo vsi člani kolektiva skupaj skozi proces kreiranja vizije organizacije, daje vsem odgovornost in jim dviguje moč za lastno delovanje. Njihove strahove in nemir pred novitetami mora vodja z razumevanjem sprejeti. Vseskozi je zaposlene potrebno osveščati, da bo večina rezultatov sprememb vidna šele po določenem času (predvsem, če s spremembami posegamo v kulturo šole).

ZAKLJUČEK

Bistveno pri projektu uvajanja sprememb v šolo je, da po končanem postopku šola predvsem na področju dela učiteljev z dijaki pridobi, izboljša svoje delovanje, kar kot posledico pomeni boljše znanje dijakov, manjši osip, večje zadovoljstvo učiteljev in dijakov.

Osnovni parametri, ki so izhodišče uspešnega uvajanja sprememb v šolo, so pozitivna sodelovalna klima v kolektivu, močna kultura iz katerih sledi skupno snovanje vizije. Pomembno je, da se vsi učitelji in strokovni delavci z ravnateljem vidijo kot del te vizije in da vsem pomeni osnovo za notranjo motivacijo pri njihovem delu. Izdelana vizija šole je osnova za vsakršno načrtovanje sprememb. Prav je, da na

podlagi stalne in kvalitetne komunikacije med vsemi ter refleksije dela posameznikov kot tudi kolektiva stalno preverjamo uspešnost približevanja zastavljenim ciljem in jih po potrebi na podlagi novih dognanj tudi nadgrajujemo ali spreminjamo.

Osnova za uspešnost uvajanja sprememb v šolski kolektiv je dejstvo, da ravnatelj, zaposleni, vsi člani morebitnega tima verjamejo v smiselnost in utemeljenost nameranih sprememb oziroma njihovih ciljev.

Literatura

Bizjak Cvetka (2008) Odpori do sprememb. Vzgoja in izobraževanje, let. 39 (št. 3): str. 50-54.

Dimovski Vladimir, Panger Sandra, Škerlavaj Miha, Žnidaršič Jana (2005) Učeca se organizacija: ustvarite podjetje znanja. Ljubljana: GV založba.

Dolinar Mojca (2010) Vseživljenjsko učenje in učeca se organizacija. V: Zbornik 7. Festivala raziskovanja ekonomije in managementa. Koper: UP Fakulteta za management.

Drucker Peter Ferdinand (2001) Managerski izzivi v 21. Stoletju. Ljubljana: GV založba.

Kalin Jana (2003) Izkušnja – refleksija – delovanje v procesu profesionalnega razvoja učiteljev. V: Barica Marentič Požarnik (ur.) Konstruktivizem v šoli in izobraževanje učiteljev. Ljubljana: Filozofska

fakulteta. Center za pedagoško izobraževanje.

Koren Matej (2006) Ključni dejavniki uspešnosti uvajanja sprememb v podjetje v slovenskih razmerah. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, magistrsko delo.

Muršak Janko in drugi (2010) Modernizacija šole, medgeneracijsko sodelovanje in stalno strokovno izpopolnjevanje. V: Nives Ličen (ur.) Pedagoško – andragoški dnevi 2010. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Rupnik Vec Tanja, Žarkovič Adlešič Brigita, Rutar Ilc Zora, Bizjak Cvetka, Schollaert Rudi, Sentočnik Sonja, Rupar Brigita, Pušnik Mojca (2007) Vpeljevanje sprememb v šole. Priročnik za šolske razvojne time. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Rutar Ilc Zora (2008) Ustvarjanje okolja, naklonjenega vpeljevanju sprememb – rahljanje terena. Vpeljevanje sprememb v šole. Priročnik za šolske time. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Sentočnik Sonja, Schollaert Rudi, Jones Jane, Coffey Simon, Bizjak Cvetka, Rupnik Vec Tanja, Rupar Brigita, Pušnik Mojca (2006) Vpeljevanje sprememb v šole – konceptualni vidiki. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Schollaert Rudi (2006) Pomen sprememb v izobraževanju. Vpeljevanje sprememb v šole: konceptualni

vidiki. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Škrinjarič Karla (2006) Priročnik za ravnatelje. V: Tanja Taštanovska (ur.) Mednarodni projekti v šoli. Ljubljana: CMEPIUS, Ministrstvo za šolstvo in šport.

Štrajn Darko (2000) Evalvacija. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Tavčar Mitja (2002) Strateški management. Maribor: UM Ekonomska – poslovna fakulteta. Inštitut za razvoj managementa.

Tavčar Mitja (2009) Management in organizacija. Sinteza konceptov organizacije kot instrumenta in kot skupnost interesov. Koper: UP Fakulteta za management.

Vljudno vabljeni na ogled razstav Belokranjskega muzeja v metliškem gradu in dislociranih enotah

Življenje ljudi v Beli krajini od prazgodovine do sredine 20. stoletja

www.belokranjski-muzej.si

Spominska hiša Otona Župančiča Vinica, Muzejska hiša Semič, Galerija Kambič Metlika

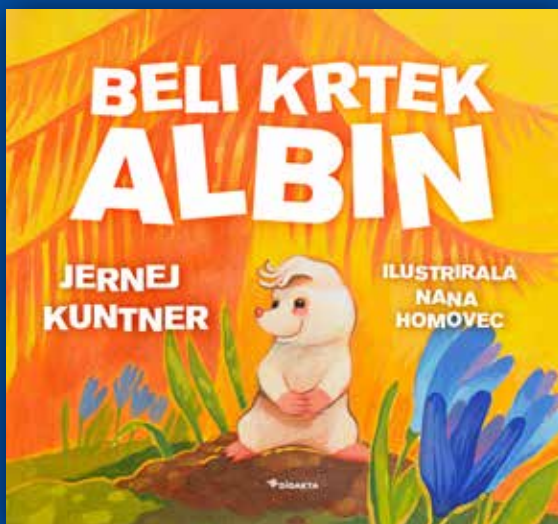
Priročnik slovenskih avtoric **Mie Bone** in **Petre Julie Ujave** je namenjen tako staršem kot malčkom. Vsebuje zgodbice, spisane s skrbno izdelanimi jezikovnimi vzorci, ki spodbujajo osvajanje osnovnih razvojnih nalog in razreševanje težav v prvih letih malčkovega življenja. Vsebina: težave z govorom, izbruh trme, uspavanje in več ...

120 strani, 260 x 210 mm, 19,99 €

Slikanica igralca **Jerneja Kuntnerja** otroke uči sprejemanja drugačnosti in pomaga pri premagovanju predsodkov. Velike tiskane črke omogočajo začetnim bralcem samostojno branje.

28 strani, 225 x 210 mm, 14,99 €

Zakaj otroci potrebujejo očeta? Na kaj mora biti oče še posebej pozoren pri vzgoji otrok? Kako je lahko moški kljub temu, da prevzame v družini enakovredno vlogo pri vzgoji otrok, vseeno uspešen v svojem poklicu? Knjiga dveh priznanih nemških strokovnjakov in praktikov na področju vzgoje, **Volkerja Baischa** in **Bernda Neumanna** z naslovom **Knjiga za očete**, je praktičen uvod v vlogo očeta.

150 strani, 230 x 140 mm, 24,99 €

Jesper Juul / RECI NE BREZ SLABE VESTI

Razlika med željo in potrebo

Poglavitna naloga staršev je zadovoljevati temeljno potrebo otrok po bližini, varnosti, varstvu, prehrani, oblačilih in spanju. Poleg tega pa imajo možnost, da jim izpolnjujejo tudi njihove trenutne želje.

Otroci na začetku ne razločujejo med tem, kaj resnično potrebujejo, in tem, kar se jim ravno zahoče. Tem bolj se morajo te razlike zavedati starši. Še vedno nas zaznamujejo revščina in avtoritarna vzgoja otrok prejšnjih generacij, v naši zavesti pa je trdno zasidrano tudi univerzalno hrepenenje otroka, da bi počel in dobil natanko tisto, kar si trenutno poželi. Tako je mogoče vsaj deloma razložiti vse večje nagnjenje številnih staršev k temu, da se njihovo vednje ravna po trenutnem razpoloženju njihovih otrok.

Otroci ne morejo postati razvajeni, če dobijo »preveč« tistega, kar resnično potrebujejo. Razvajeni so otroci, ki ne morejo sprejeti besede ne; ki računajo s tem, da bodo njihove neposredne želje vedno takoj izpolnjene; ki so zahtevni in naporni. A tako se razvijejo le otroci, ki dobijo preveč »napačnega« – in to predvsem takrat, kadar to dobijo iz napačnih razlogov.

V družbi izobilja so te vsakodnevne dileme za integriteto in moralo odraslih velika grožnja. Otroci pač nedolžno vprašajo, ali lahko dobijo tisto, kar se jim je zahotelo. Torej je stvar staršev, da premišljeno pretehtajo. Odločilno vprašanje je: lahko svojemu otroku izpolnim željo z mirno vestjo in lahkim srcem, ne da bi pričakoval kakršno koli povračilo?

Če je odgovor pritrdilen, so na vrsti moralni, politični in verski vidiki, ki morajo biti prav tako v skladu z našimi temeljnimi prepričanji. Oglejmo si naslednji primer:

Mnogi otroci imajo zelo veliko igrač. Dejstvo pa je, da otroci igrač pravzaprav ne potrebujejo. Potrebujejo samo nekaj, s čimer se lahko igrajo. Igrače so torej nekaj, kar bi radi imeli, ker si predstavljajo, kako lepo bi bilo, če bi jih imeli ali uporabljali, potem ko so jih videli pri prijatelju ali v trgovini. To seveda ne pomeni, da so igrače že vnaprej odvečne ali nekoristne – vendar morajo starši v tem pogledu sprejeti nekaj pomembnih odločitev.

Za sodobne starše, ki so sami odraščali v družbi izobilja in ki z nezmanjšanim veseljem izživljajo svojo potrošniško miselnost, to verjetno ni težava. Svojim otrokom izpolnjujejo želje radi in brez skritih misli. V tem primeru ni nobenega razloga za bojazen, da bi to kakor koli škodovalo otrokom samim in njihovemu medsebojnemu odnosu.

Kljub temu pa se bodo staršem morda vendarle porodila politična, moralna in etična vprašanja, ki zadevajo na primer odnos evropskih otrok izobilja do otrok v tretjem svetu. Poleg tega starši morda menijo, da bi morali večji otroci prispevati določen znesek za svoje preživljanje, da bi se naučili ceniti vrednost denarja, ali pa so različnega mnenja glede kakovosti igrač, primernih za njihove otroke. Taka razmišljanja lahko na primer povzročijo, da starši omejijo količino igrač, kar pa ne obremenjuje niti otrok samih niti njihovega odnosa s starši.

Podobno velja za neposredne želje otrok in mladostnikov nasploh. Jasno je, da morajo jesti, mogoče si želijo ocvrt krompirček in hamburger, toda starši so odgovorni za njihovo prehrano. Možno je imeti dolgo in srečno otroštvo, ne da bi kadar koli jedli pri McDonaldsu ali v kateri drugi restavraciji s hitro prehrano. Vsaj v prvih desetih letih otrokovega življenja lahko starši to odgovornost izpolnjujejo v skladu z lastnimi vrednotami.

»Mama, gremo lahko danes v McDonalds?«

»Ne, nočem.«

»In zakaj ne?«

»Ker ne bom trošila svojega denarja za tako slabo hrano.«

»Laura in Mihaela pa gresta s svojimi starši vedno v McDonalds.«

»Potem imajo njuni starši pač drugačno mnenje kot jaz.«

»Pa ne bi mogla svojega mnenja malce spremeniti?«

»Lahko bi ga že, vendar nočem.«

»Čudna mama si.«

»Ja, mogoče se ti tako zdi, ampak s tem se moraš pač sprijazniti.«

»Trapasto se mi zdi, da drugi otroci smejo, jaz pa ne.«

»Razumem, da bi rada šla tja, ampak moraš pač počakati, da boš lahko o tem odločala sama. Jaz vsekakor ne bom šla s teboj.«

»Zdaj sem pa že zelo jezna nate!«

»Tudi prav. Upam, da te bo kmalu minilo.«

Konflikt je končan, ne da bi kdor koli izgubil dostojanstvo ali integriteto.

Še en primer. Otroci potrebujejo oblačila in pogosto jih zanima tisto, kar tekstilna industrija uspešno trži:

»Mama, glede na to, da greva tako in tako kupit kavbojke – bi lahko potem dobila model X? Ravno zdaj so znižane in skoraj vse moje prijateljice jih imajo.«

»Koliko pa stanejo?«

»Sicer stanejo 140 evrov, trenutno pa so na voljo za 120. To je res poceni,

mama, in gotovo bo trajalo celo večnost, preden jih bo mogoče spet tako ugodno kupiti.«

»Pošteno povedano, Sara, mi je 120 še vedno veliko predrago. Preprosto nimamo dovolj denarja, da bi si lahko privoščili tako drage cunje.«

»Oh, to vedno govoriš. Zakaj si jih pa lahko vsi drugi privoščijo? Smo res tako revni?«

»Ne, nismo revni, le nimamo toliko denarja, da bi si lahko kar tako kupovali obleke, ki si jih v tistem trenutku slučajno želimo ... četudi bi bilo to seveda lepo!«

»In kaj, če me bodo prijateljice zafrkavale, ker sem edina, ki nima kavbojk X?«

»Saj razumem, da bi rada imela kavbojke, ki so trenutno v modi, in seveda zelo upam, da te prijateljice ne bodo zafrkavale, če boš nosila drugačne. Lahko greva skupaj v mesto in pogledava za kavbojkami, ki niso tako drage in so kljub temu moderne. Lahko pa pokličeš tudi Aleksandro in jo prosiš, naj ti pomaga. Saj je tvoja najboljša prijateljica, kajne, in največkrat ima dobre ideje.«

»In če vprašam dedka? Mogoče pa mi jih bo on kupil?«

»To lahko mirno narediš. Nič nimam proti kavbojkam X in najraje bi ti izpolnila vse želje, a to žal ne gre.«

»Super! Mu lahko rečem, da si mi ti to predlagala?«

»Ne, nikakor. Navsezadnje je bil to tvoj predlog, zato moraš sama prevzeti odgovornost zanj.«

Torej še en primer, ko odrasli lahko reče ne – tokrat celo dvema različnima željama – ne da bi zaradi tega trpel eden od obeh in ne da bi to vplivalo na odnos med materjo in otrokom. V primeru obiska McDonalda je šlo za konflikt med temeljnim materinim prepričanjem in otrokovo željo, v drugem pa med otrokovo željo in materialnimi okoliščinami. Bolj ali manj neposredno je pri tem šlo tudi za temo, ki ima v zavesti obeh strani pogosto veliko vlogo: za potrebo pripadati določeni skupini oziroma za strah, da bi bili iz nje izključeni. Ta potreba lahko sproži tako željo po konformnosti kot tudi željo po večji individualnosti.

Mogoče bi bilo dobro, da bi oba dialoga še enkrat prebrali in razmislili, kaj bi sami rekli v takem ali podobnem primeru.

Načeloma se postavlja vprašanje, koliko se je treba ozirati na bojazen otroka, da ga bodo izključili iz skupine. Pri tem moramo razločevati:

Če otrok samo namigne, da »vse njegove prijateljice« že imajo tako zaželene kavbojke, temu po mojih izkušnjah ni treba pripisovati prevelikega pomena.

Če pa ima otrok pri tem solze v očeh in komaj izdavi kakšno besedo, gre morda za tehten splošen problem, o katerem se morate ob prvi priložnosti z njim pogovoriti. Če se otrok na splošno zelo prilagaja zahtevam in pričakovanjem okolice ter s težavo najde svoj lastni izraz, bi mu morali starši pomagati pri iskanju zdravega ravnovesja med individualnostjo in konformnostjo. Ob tej priložnosti lahko odrasli ponovno razmislijo o svoji temeljni naravnosti, da npr. od individualnosti svojega otroka ne pričakujejo več, kot so je zmožni sami.

Če se zdi pritisk skupine izjemno močan, se lahko eden od staršev poskuša pogovoriti z otroki iz te skupine, na primer takrat, ko pridejo na obisk. Tako si lahko starši po eni strani sami ustvarijo bolj jasno podobo o dejanskih razmerah, po drugi strani pa otrokom pojasnijo, kako njihovo obnašanje vpliva na njih same in na druge. Pogovorite se z njimi neposredno in prijazno, brez podučevanja! Na primer:

»Poslušajte, deklice. S Saro sva se pogovarjali, katere kavbojke bi ji kupili, in seveda bi najraje imela model X. Problem je le, da nimamo dovolj denarja, da bi kupili tako drago znamko, in tako se boji, da jo boste zafrkavale ali šikanirale, če bo nosila hlače druge znamke. Mislite, da ima prav?«

»Kar zadeva nas, se ji zagotovo ni treba ničesar bati, res pa je, da imajo nekateri ljudje včasih smešne pripombe, če nosiš kavbojke, ki niso 'in'.«

»In to si dovolite?«

»Kaj pa nam drugega preostane! Vendar je bistveno to, kako se sam ob tem počutiš. Včasih seveda ni lahko, še zlasti, če imaš slab dan.«

»Ja, razumem. Vsekakor pa upam, da se medsebojno podpirate in ne pritisnete druga na drugo.«

Če se odrasli z otroki pogovarjajo kot s sebi enakimi, je učinek vedno veliko večji, kot če jim pridigajo. Vendar pozor: če se zavzimate za svojega otroka pred njegovimi prijatelji ali prijateljicami, problema nikoli ne napihujete. To bi utegnilo zveneti ponižujoče in bi lahko pripeljalo do šikaniranja.

Nekateri starši imajo takšna ali drugačna ideološka prepričanja, ki lahko včasih vplivajo na njihov da ali ne. Pri tem veljata dve temeljni pravili:

Starši ravnajo prav, če takrat, ko si otrok želi nekaj, kar je v nasprotju z njihovimi ideološkimi prepričanji, ta pustijo nekoliko ob strani. Če si vaš sin na primer želi otroško pištolo, vi pa ste prepričan pacifist, mu jasno povejte, da mu te želje ne boste izpolnili. Razloge, ki so vzrok za takšno odločitev, pa mu pojasnite ob kakšni drugi priložnosti.

Do pubertete lahko starši svoje odločitve utemeljujejo tudi ideološko. Pozneje je treba prepričanjem mladostnika nameniti enako pozornost kot svojim. Mladostnik namreč pozna nazore svojih staršev že vse življenje, zdaj pa je čas, da oblikuje svoje.

Bi morali starši vselej izpolniti želje svojih otrok?

Vprašanje: »Kaj si želiš?« je del dediščine moje generacije, s katerim se morajo spopadati tudi današnji starši. V sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja smo priložnost, da sledimo lastnim željam in nagnjenjem, jemali kot protistrup za vse obveznosti in dolžnosti, ki so nam jih nekoč nalagali. V samem bistvu pa je bil to zgolj poskus dati posamezniku v skupnosti večji pomen – kar je bil povsem utemeljen protest, če pomislimo, da smo

bili v politično ključovalnem obdobju. Ko smo drug drugega spraševali, kaj si želimo, je bil to jezikovni simbol za to, da se nikakor nočemo odreči svojim željam in potrebam.

Od tedaj, ko smo vse obravnavali v političnem kontekstu, se je evropska kultura spremenila, tako da danes marsikaj obravnavamo v psihološkem kontekstu. Še naprej pa ostaja živa splošna želja, da ne bi zatirali ne otrok in ne odraslih – in ta želja je postala del našega skupnega sistema vrednot. Zavedajoč se, da pripadamo materialni družbi izobilja, se predajamo iluziji, da lahko vsak trenutek dobimo tisto, česar si najbolj želimo. Z drugimi besedami: če lahko počnemo in dobimo vse, kar si želimo, živimo optimalno življenje.

Pa to resnično drži? Vse naše izkustvo nam govori, da nam dajejo občutek lepega in izpolnjenega življenja povsem drugi dejavniki. Med drugim se zdi, da ima pri tem pomembno vlogo sposobnost, da si zastavimo cilje in vsaj nekatere od njih tudi dosežemo. Enako velja za možnost, da lahko izoblikujemo in uresničimo svoje sanje. Oboje pa lahko udejanjimo le, če preživljamo stvari in procese, ki nam ne dišijo, ki nam morda povzročajo celo frustracijo in bolečino. To velja tako za našo individualno eksistenco kot tudi za nujnost, da konstruktivno prispevamo k skupnosti.

Če starši svoje otroke dandanes skoraj neprenehoma sprašujejo, kaj si želijo, in če trenutne želje otrok postanejo vodilo njihovega vedenja, to najbrž izraža njihovo hotenje dati potrebam in čustvom otrok zadosten pomen v družinskem življenju. S to problematiko sem se izčrpno ukvarjal že na drugem mestu (na primer v knjigah Družinske vrednote in To sem jaz. Kdo si pa ti?), zato bi tukaj rad opozoril samo na naslednje:

Otroci se sicer ne zavedajo lastnih potreb, skoraj vedno pa vedo, kaj si trenutno želijo. Zato potrebujejo starše, od katerih se lahko naučijo, v čem je razlika med tem dvojim in kdaj je kateremu vidiku treba dati prednost.

Če starši vedno dajejo prednost trenutnim željam otrok, s tem odgovornost za blagor družine prelagajo na otroke. In če se to dogaja več let zapored, otroci ne morejo razviti sposobnosti za empatijo in socialno sožitje, kar neugodno vpliva tudi na njihov odnos s starši.

Če otroci dobijo tisto, kar si želijo, jim to ne škoduje, če se starši s takim vedenjem ne poskušajo izogniti konfliktom, se otrokom prikupiti ali potlačiti lastnih potreb in mej.

Z razpadom avtoritarne družine se je v temelju spremenil tudi položaj otrok. Medtem ko so bili otroci prej v veliki meri zatirani objekt odraslih, uživajo danes v marsikaterem pogledu svobodo, ki se naglo širi. Danes lahko svobodno sprejemajo daljnosežne odločitve za svoje življenje, kar zahteva od njih veliko uvida in osebne odgovornosti. Sam po sebi razveseljav razvoj pa pomeni tudi, da morajo imeti otroci možnost pravočasno razviti svojo kompetentnost za odločanje. Skratka, ugotoviti morajo, kaj resnično hočejo – po tem, ko so še pred eno generacijo bili v veliki meri odvisni od volje svojih staršev.

Zato staršem in pedagogom predlagam, naj vprašanje: »Kaj si želiš?« v večini primerov (razen če kupujejo sladole) nadomestijo z vprašanjem: »Kaj hočeš?« ali: »Kaj bi rad?«

Manjši otroci bodo nekaj časa samodejno pripovedovali, kaj si želijo ali česa si ne želijo, počasi pa se bodo naučili razločevati.

»Kdaj boš danes naredil domačo nalogo?«

»Ne ljubi se mi delati domače naloge!«

»Prav, zdaj vem, česa se ti ne ljubi. Rada pa bi vedela tudi, kaj hočeš.«

»Saj sem pravkar povedal.«

»Ne, rekel si samo, do česa ti ni. Razumela sem, da se ti ne ljubi delati domačih nalog, toda ali jih boš vseeno naredil?«

»Saj moram.«

»Ja, zdi se, da je tako.«

»Ampak ... vseeno se mi ne ljubi!«

»Popolnoma te razumem. Toda človek lahko brez nadaljnega naredi tudi stvari, ki se mu jih sicer ne ljubi.«

Mama je otrokovo pomanjkanje volje vzela resno in ga ni grajala, hkrati pa je otrok dobil možnost za urjenje v razumevanju razlike med željo in voljo. To mu bo koristilo pozneje, ko bo pri desetih, enajstih letih – na primer pri uporabi spleta – moral sprejemati daljnosežne odločitve. Temeljno za samospoštovanje otrok in odraslih je, da se naučimo voditi notranji dialog o razmerju med površinsko željo/neljo in globljimi potrebami. S tem je namreč povezana tudi naša sposobnost, kako se opredeliti in omejiti od drugih ljudi, skupin, groženj in obljub.

Seveda ni načeloma nič narobe, če počnemo stvari, ko smo ravno pri volji za to. Vendar bi moral biti človek sposoben obojega: sprejemanja premišljenih odločitev in ravnanja po trenutnem razpoloženju.

Toda otroci, boste morda sedaj ugovarjali, se zelo razžalostijo, če jim odrečemo izpolnitev njihovih želja.

To sicer drži, vendar je to posledica njihovih prvih izkušenj v zgodnjem otroštvu, ki so si jih pridobili od vas – namreč, da se ljubezen in skrb kaže s tem, da jim čim prej zadovoljite njihove želje in potrebe. Če starši in drugi ljudje od časa do časa rečejo ne, je otrok ob tem sicer frustriran, toda tudi solze sodijo k hranilu, ki ga potrebujejo otroci, če želijo vzpostavljati avtentične odnose z drugimi ljudmi. Staršev k temu, da bi otrokom prihranili vsako frustracijo, ne vodi ljubezen. Tu gre bodisi za sentimentalnost ali željo, da bi veljali za dobrega očeta ali dobro mamo. Ljubezen pomeni dati otroku tisto, kar dejansko potrebuje za zadovoljno življenje. Zato je ne, ki od staršev zahteva zelo veliko samopremagovanja, pogosto najbolj ljubeč odgovor, ki ga otrok lahko dobi.

Kdaj je *ne* pravi odgovor?

Seveda si mora vsak sam pri sebi odgovoriti na vprašanje, kdaj lahko reče *ne*. Zato bom v nadaljevanju razgrnil le nekaj splošnih razmišljanj in izkušenj. Začnimo s tem, kdaj starši *ne* smemo reči *ne*.

Zavračati *ne* smemo temeljnih otrokovih potreb po bližini, povezanosti, varnosti, hrani, varstvu, obleki in spanju. Če to kljub temu počnemo, kršimo svoje starševske dolžnosti in lahko izgubimo pravico do sobivanja s svojimi otroki. Še vedno obstajajo starši, ki iz različnih vzrokov niso sposobni izpolnjevati svojih obveznosti in prevzeti odgovornosti. Zato je treba njihove otroke za krajši ali daljši čas izročiti komu drugemu v vzgajanje, nego in oskrbo. Takšni starši niso niti boljši niti slabši ljudje od tistih, ki imajo to prednost, da se zavedajo svoje odgovornosti.

V skorajda vseh drugih primerih starši smejo reči *ne*. Da pa bi se vendarle izognili nepremišljenemu *ne*, ki bi bil posledica negotovosti in dvomov, predlagam naslednjo miselno vajo.

Premišljeni *ne*

Prepričajte se o svojih vrednostnih predstavah, mejah in potrebah ter razmislite o posledicah, ki jih ima lahko *ne* za življenje vaših otrok. Če so vaši otroci stari dve leti ali več, vključite v svoj razmislek tudi njihove misli, izkušnje, strahove in pričakovanja. To ne pomeni, da jim morate priznati enake pravice do soodločanja kot odraslim, toda tako kot vi imajo tudi otroci pravico, da jih jemljete resno in jih poslušate. Poleg tega so njihovi prispevki pogosto presenetljivi in dragoceni. Otroci so tudi neprecenljiv vir, ob pomoči katerega boste vedno na tekočem o samem sebi ter o svojih mejah in željah. Otroci ne govorijo radi o čustvih, znajo pa se sijajno izražati, če jim ponudimo priložnost, da govorijo o tem, kar jih zapolnjuje.

Starši na splošno nimajo navade, da bi se ukvarjali z lastnimi dvomi in si vzeli čas, ki ga včasih potrebujejo za sprejem odločitve, ki jo lahko res zagovarjajo. Vendar se jim obrestuje, če si vzamejo dovolj časa. Zaradi tega nikakor ne bodo veljali za slabšo mamo ali slabšega očeta. Otroci hočejo pogosto doseči takojšnjo odločitev, dolgoročno pa spoštujejo starše, ki pri iskanju odgovorov pokažejo trud in prizadevnost. V svetu otrok vedno obstajajo stvari, ki njihovim staršem ne pomenijo prav veliko. Te stvari se spreminjajo z modo. Dolgo časa so bile pri deklicah priljubljene barbik, pri fantih pa pokemoni. V drugih časih so bili priljubljeni vojaki in plastični konji. Veliko staršev s tem nima težav: otroci seveda morajo dobiti tisto, kar je ravno v modi. Kaj pa jim drugega preostane?!

Ob tem pa ni nobenih stvarnih razlogov ali raziskovalnih dokazov, ki bi podpirali takšno naravnost. Glede tega mora vsak razviti lastna merila in se po njih ravnati. S tem je treba začeti, ko so otroci še majhni in ko se je treba odločati kvečjemu med lego kockami in klišejskimi barbikami. Že po samo desetih letih postanejo odločitve težje, pa tudi dolgoročne posledice imajo. Najpomembnejše je, da otroci odraščajo v družini, v kateri se naučijo jemati resno sebe in druge.

A kako naj človek vztraja pri odklonilnem odgovoru, če se otrok nanj odzove z razočaranjem, žalostjo ali jezo? Mar ni treba tudi takšnih odzivov jemati resno?

Seveda jih moramo jemati resno.

Čustvenih odzivov, ki so z otrokovega vidika nujni in pomembni, nikakor ne smemo kritizirati, ironizirati ali se jim posmehovati.

Večina otrok joče z osmimi do desetimi različnimi vrstami joka in odrasli se moramo naučiti, kaj vsaka vrsta pomeni. Če je jok posledica konfliktov s starši, gre pri njem najpogosteje za izraz frustracije – mešanico žalosti, razočaranja in jeze: to je povsem naraven in nujen odziv, do katerega mora priti,

da lahko učni proces napreduje. Nobe-nega vzroka ni, da bi se starši zaradi takšne frustracije preveč vznemirjali ali celo sklepali, da je njihova vzgoja odpovedala. Kadar so otroci frustrirani, je najbolje, da se starši načeloma ne vmešavajo. Otroka naj ne začnejo takoj tolažiti, prav tako ni priporočljivo, da bi poskušali frustracijo odpraviti ali jo z besedami omiliti, zmanjšati njen pomen. Povsem umestna pa je empatična pripomba, s katero pokažemo, da otroku priznavamo njegova čustva. Na primer:

»Res nisem vedela, da si si to tako želel!«

»Razumem, da si zelo razočaran. Upam, da boš kmalu prebolel.«

Videti pa je, da prav taki empatični odzivi nekaterim staršem povzročajo težave. Zdi se, kot bi se, potem ko spoznajo, koliko te želje pomenijo njihovim otrokom, čutili obvezane reči ja. Gre za enako logiko, po kateri otroku ne bi smeli odkloniti nobene želje, če smo ga pred tem vprašali: »Kaj bi rad zvečer jedel?«, »Kaj misliš, da bi počeli v nedeljo?« ali: »Kaj si želiš za božič?« Kolikor lahko presodim, temelji takšno vednjenje na dobronamernih demokratičnih vrednotah, ki pa jih iz meni nerazumljivega vzroka namenjamo samo otrokom. Svojo ženo pogosto vprašam, kaj bi rada večerjela, ne da bi se ob tem čutil obvezanega njeno željo nujno izpolniti. Na enak način tudi ona mene od časa do časa vpraša, katero obleko naj obleče, uro pozneje pa se pojavi v popolnoma drugi. Takšna vprašanja izražajo zanimanje za mnenje drugega, za komunikacijo in navdih, vendar pa vprašujočega ne smejo obvezovati, da se po odgovoru tudi avtomatično ravna – ne glede na to, ali prihaja od otrok ali odraslih. Če z nekom soglašamo ali mu ustrezemo, je to eden od načinov, s katerim mu pokažemo, da ga jemljemo resno. Vendar so tudi druge možnosti. Vprašanja lahko med drugim izražajo tudi to, da se nekdo želi izogniti prepiru in konfliktom.

Naročilnica na revijo DIDAKTA

Ime ustanove (oz. ime in priimek) _____

Naslov _____

Pošta _____

E-pošta _____

SI/davčna številka _____

DA NE davčni zavezanec _____

Telefon _____

Kraj in datum _____

Žig/podpis _____

Letna naročnina na revijo DIDAKTA znaša 89,99 EUR za 9 števil (7 enojnih in 2 dvojni).
Posamezna enojna številka stane 11,99 EUR in posamezna dvojna številka 16,99 EUR.

Vsi individualni kupci imajo 50 % popust.
Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov založbe:
Didakta d.o.o., Gorenjska cesta 33c, 4240 Radovljica
Naročila sprejemamo tudi po telefonu (04) 53 20 210 in e-pošti: zalozba@didakta.si.

Za založbo
Rudi Zaman

Urednik
dr. Tomaž Krpič

Uredniški odbor
dr. Natalija Komljanc,
Dora Gobec,
Mojca Grešak,
dr. Justina Erčulj,
dr. Robi Kroflič,
dr. Kristijan Musek Lešnik,
Andrej Antolič,
Matic Pavlič

Časopisni svet
dr. Cveta Razdevšek Pučko,
mag. Teja Valenčič,
Rudi Zaman

Fotografija na naslovnici
Shutterstock

Fotografije
avtorji člankov,
foto dokumentacija
uredništva

Korekture
Petra Šalamun

Oblikovanje
Didakta, d.o.o.

Tisk
Grafika Soča, d.o.o.

Naslov uredništva
Revija Didakta
Gorenjska cesta 33c
4240 Radovljica
tel.: 04 53 20 200
faks: 04 53 20 211
e-pošta: revija@didakta.si
www.didakta.si
Naročnino prosimo
poravnajte na račun
št. 02 068-0016734826,
odprt pri NLB.

Revija Didakta sofinancira
Javna agencija za raziskovalno
dejavnost Republike Slovenije.

Navodila za pripravo člankov najdete na spletni strani
http://www.didakta.si/revija/navodila_avtorjem_clankov.html

Znanstveni članki (izvirni / pregledni / kratki) objavljeni v strokovni reviji Didakta so predmet obojestransko anonimnega recenzentskega postopka.